

รายงานการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์

ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด

A COMPARATIVE STUDY OF PREACHER'S TEACHING STYLES IN 4TH

BUDDHIST TEACHING METHOD FOR TEACHING THE ART OF SPEAKING

พระบวร ปวธรรมโม

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์

ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด

A COMPARATIVE STUDY OF PREACHER'S TEACHING STYLES IN 4TH

BUDDHIST TEACHING METHOD FOR TEACHING THE ART OF SPEAKING

พระบวร ปวธรรมโม

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อนำมาประกอบการสอนในรายวิชา วาทศิลป์ การนำพุทธวิธีการสอนมาวิเคราะห์ พบว่า 1. ได้ทราบถึงกระบวนการของพุทธวิธีการสอนในการแสดงธรรมของพระผู้แสดงธรรม 2. พระนักเทศน์มีวิธีการแสดงธรรมที่ไม่ได้เรียงลำดับเป็นข้อ ๆ ตามพุทธวิธีการสอน 3. พระนักเทศน์แต่ละท่านมีลีลาการเทศน์ในการลำดับเรื่องที่ต่างกัน และด้วยกระบวนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เห็นเทคนิคการเล่าเรื่องของพระนักเทศน์ จึงสรุปผลได้ดังนี้ 1. การเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม 2. การใช้คำหรือประโยคใหม่ให้ทันสมัยในการแสดงธรรม 3. ลักษณะหลักธรรมที่ปรากฏในการแสดงธรรม

ผู้วิจัยได้ทราบและมองเห็นเทคนิคเหล่านี้ จึงนำวิธีการเล่าเรื่อง เทคนิคที่ปรากฏในพุทธวิธี 4 นำไปสู่การบูรณาการ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน สำหรับรายวิชา วาทศิลป์ ข้อดีของการทำวิจัยเล่มนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงพุทธวิธีการสอน เพื่อนำไปสู่กระบวนการในการนำไปใช้เพื่อการสอนในห้องเรียน เป็นการบูรณาการหลักธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ เพื่อสอดคล้องกับแผนนโยบายของมหาวิทยาลัยที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนให้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน และผู้วิจัยหวังว่า จะสามารถบูรณาการหลักการเทศน์กับหลักการพูดเพื่อพัฒนาด้านการพูดให้กับนักศึกษา ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรืออาจจะนำไปใช้ในหน้าที่การงานสำหรับการเลี้ยงชีวิตอนาคตข้างหน้าได้

คำสำคัญ : 1. พุทธลีลาการสอน 2. การเทศนาของพระนักเทศน์ 3. การบูรณาการ

Abstract

This research contains objectives to study comparing the preacher according to the Buddha's style in teaching 4 for bringing to be used as teaching in the rhetorical arts. Bringing the Buddhist way of teaching in analysis found that 1. It gets to know the process of Buddhism in the teaching method of the Dhamma, who preached the Dhamma. 2. Preachers have a way of teaching the Dhamma which is not arranged in order to the Buddhist way of teaching. 3. Each preacher has a different style of teaching in various ways and with analysis process, researcher has found that the preacher's teaching technique. Thus the results can be summarized as following: 1. It's to begin by asking questions. 2. It is up-to-date using of new words or sentences in the Dhamma teaching. 3. Characteristics of the Dhamma teachings.

The researcher has understood and seen that these techniques are leading the way of telling stories. The techniques appeared in the 4 Buddha's style in teaching leading to integration which is used in teaching in the rhetorical arts course. The advantages of doing this research made the researcher understood the Buddhist teaching methods to lead the process of being used teaching in the classes. It is the integration of Dhamma principles in benefits. It is to be consistent with the university's planning policy which would like to promote and support the adoption of Dhamma principles in teaching and learning and researchers hope that can be to integrate preaching principles with speaking principles to develop speaking skills for students who have applied in daily life or maybe used in career for life in the future.

Keywords : 1. Buddhist teaching style 2. Preacher's preaching 3. Integration.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ และความกรุณาจากผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ผู้วิจัยซาบซึ้งในบุญคุณของทุกรูป ทุกท่าน จึงขอกล่าวนามผู้มีส่วนทำให้การวิจัยสำเร็จดังนี้

พระมหาสมัคร มหาวิโร คณบดีบดีคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้ความเมตตา ในการอนุเคราะห์ตรวจสอบความเรียบร้อยงานวิจัยและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์

พระครูศรีวีระคุณสุนทร ผศ.ดร. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่กรุณาเมตตาตรวจเล่มวิจัยและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสังข์กระจายวรวิหาร กรุงเทพฯ เจ้าสำนักสงฆ์ป่าโมกข์ธรรมาราม จ.สระแก้ว รองประธานพระธรรมวิทยากรเครือข่าย “ธรรมะอารมณ์ดี” ที่เมตตาเป็นที่ปรึกษาในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

อาจารย์สันติย์ สีนาค อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้กรุณาตรวจเล่มวิจัยและให้คำแนะนำจัดการรูปเล่ม

ว่าที่ร้อยตรี ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ ที่ให้การแนะนำและดำเนินการเรื่องเอกสารในการทำวิจัย

ดร.อรรถพงษ์ ผิวเหลือง อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตล้านนา ที่ให้การแนะนำเกี่ยวกับการเรียบเรียงแนวการวิเคราะห์เครื่องมือในการวิจัย

ทั้งนี้งานวิจัยจะไม่เกิดขึ้น หากมิได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณ/ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระบวร ปวธมโม

หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการเทศน์การสอน	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการสอน	10
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาของการสอน	12
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน	16
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีและอุบายประกอบการสอน	22
2.6 สรุปรอบแนวความคิด	34
3 วิธีดำเนินการวิจัย	35
3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูล	35
3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	36
3.3 การนำเสนอข้อมูล	37
3.4 การตรวจสอบข้อมูล	38
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
4.1 พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธรรมจิตโต)	39
4.2 พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธรรมสาภิโย)	45
4.3 พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร	49
4.4 พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ)	57
4.5 พระครูปลัดสัมพิพัทธ์ธีราจารย์ (วีรพล วีรภาโณ)	66

5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	79
5.1	สรุปผลการวิจัย	79
5.1.1	การเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม	79
5.1.2	การใช้คำหรือประโยคใหม่ให้ทันสมัยในการแสดงธรรม	83
5.1.3	ลักษณะหลักธรรมที่ปรากฏในการแสดงธรรม	86
5.2	อภิปรายผลการวิจัย	89
5.3	ข้อเสนอแนะ	91
5.3.1	ข้อเสนอแนะทั่วไป	91
5.3.2	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งถัดไป	91
	บรรณานุกรม	92
	ประวัตินักวิจัย	94

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพูดนั้นถือเป็นเรื่องของมนุษยชาติ เพราะการพูดแพร่อยู่ในทุกอารยธรรมของโลก เป็นการพัฒนาการของการสื่อสารเพื่อต้องการสื่อความหมาย หรือต้องการเล่าประสบการณ์ ปัจจุบันสังคมของการสื่อสารโลกของเรานั้นสื่อสารกันรวดเร็ว การพูดหรือการส่งสารจึงเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วผู้ที่ต้องการสื่อสาร จึงอยากที่จะส่งสารให้กับอีกฝ่ายหนึ่งได้รับรู้ ธรรมชาติของมนุษย์คือต้องการส่งสาร และสารที่จะส่งไปนั้นต้องเกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างองค์ความรู้แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง สร้างกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือพฤติกรรมจากการได้ยินได้ฟัง ดังนั้นศิลปะของการสื่อสารหรือ วาทศิลป์ คือ ศิลปะในการใช้ถ้อยคำทั้งในการพูดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามความต้องการของผู้ใช้ภาษา ผู้พูดต้องรู้จักใช้คำให้มากเพื่อที่จะเลือกใช้คำได้ตรงตามความต้องการของผู้พูด และเกิดความหมายกับผู้ฟัง การใช้คำให้เหมาะสมและมีระดับของการสื่อสาร มีระดับของการนำไปใช้ เช่น คำราชาศัพท์ คำวัด คำบ้าน คำสามัญชน การใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์ การสรรหาคำมาพูดในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

การแสดงออกทางด้านคำพูด ศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำ อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจแบบแจ่มแจ้ง มีความคิดเห็นที่ทำให้คนอื่นคล้อยตาม จนนำไปสู่การปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้พูดตั้งใจมุ่งหมายไว้ แต่นั่นก็เป็นคำถามที่นำไปสู่คำตอบที่ว่า เราจะนำพุทธวิธีไปใช้ให้เหมาะสมน้อยแค่ไหน หลักการของพุทธวิธีการสอน (สุปราณี สาระรัตน, 2562 : 1) พุทธวิธีสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างไรในการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน โดยคาดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในแง่ของการบูรณาการให้การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ตามควรแก่อัตภาพ การพูดอย่างไรให้เกิดประสิทธิผลในการจูงใจหรือโน้มน้าว คำที่ปรุงแต่งให้งดงามไพเราะถูกต้อง น่าเชื่อถือ ผู้พูดต้องใช้หลักจิตวิทยาในการพูด สื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ การใช้ถ้อยคำได้อย่างประทับใจในการพูด เมื่อผู้ฟังได้ฟังจะเกิดภาพพจน์จินตนาการตาม อีกประการหนึ่งทักษะของการพูดด้วยน้ำเสียงวิงวอนก็จัดว่าเป็นศิลปะของการสื่อสารได้เช่นกัน การมีมรรยาทของการสื่อสาร หากผู้พูดได้ฝึกฝนได้ดีแล้วจะมีความแม่นยำในกระบวนการสื่อสารขั้นตอนการสื่อสาร จะ

สามารถรู้รูปประโยค รู้บริบทของการพูด และในบางที่ปัญหาของการพูดคือการพูดที่มากคำ จับต้นชนปลายไม่ค่อยถูก หากมีการเรียนรู้เทคนิคหรือทักษะของการพูดนี้แล้วจะทำให้ผู้พูดสร้างกระบวนการพูดได้อย่างกะทัดรัด จะสามารถดึงดูดผู้ฟังได้ฟังเนื้อหาที่ชัดเจนได้ในระยะเวลาอันสั้น ทักษะการพูดหรือว่าวาทศิลป์จะมีลักษณะของการเล่นคำ การพูดเพื่อให้เกิดมโนทัศน์ การอธิบายเพื่อให้เกิดโวหาร ภาพพจน์หรือมีจิตภาพ

ดังนั้นการพูดจะนำไปสู่กระบวนการของการพัฒนาภาษาเพื่อให้เกิดวาทศิลป์ จึงทำให้ผู้วิจัยได้สนใจกระบวนการทัศน์ของภาษาเทศน์จากพระธรรมกถึก โดยใช้หลักพุทธลีลาในการสอน 4 ประการ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การใช้คำพูดการใช้เทคนิคของการสื่อสาร การพูดอย่างไรให้ผู้ฟังและมีความสุขได้กระบวนการคิด สร้างวิธีการสื่อสารด้วยพุทธวิธีการสอน โดยได้ศึกษาถอดบทเทศน์ในการแสดงพระธรรมเทศนา จากรายการมีเทศน์มีทอล์ค พระธรรมกถึกท่านใช้กระบวนการหรือวิธีการตามแนวพุทธวิธีการสอนอย่างไร เพื่อสะกดผู้ฟังธรรมะได้อย่างแจ่มแจ้งและเข้าใจง่าย ทั้งลีลาทักษะการนำเสนอ โดยพระธรรมกถึกระดับต้น ๆ ของประเทศ จึงทำให้ผู้วิจัยอยากที่จะค้นคว้าเทคนิคการเทศน์การพูดตามพุทธวิธีการสอนด้วยวิธีการทำแบบนี้ จะนำไปสู่การบูรณาการของรายวิชา วาทศิลป์ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้นำหลักการ วิธีการพูดทักษะหรือศิลปะการนำเสนอ สามารถที่จะพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่หรือไม่ หรือเราสามารถที่จะนำสิ่งใดไปประยุกต์ใช้ได้บ้าง ด้วยกระบวนการนี้ จะทำให้นักศึกษาได้เห็นมองเห็นทักษะการนำเสนองานการพูด การใช้ภาษา และได้ค้นหาตัวตนของตัวเองว่าเราจะพัฒนาทักษะด้านใดเพื่อให้พัฒนาตัวเองไปสู่การพูดจะสร้างทักษะของหรือการพูดได้ จนพัฒนาไปสู่การการพูดได้ดีและการพูดเป็น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 ประการ เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ การเล่าเรื่อง การใช้ถ้อยคำเทศนาวาทศิลป์ของพระธรรมกถึก ตามพุทธวิธีการสอน 4 ประการ
2. เพื่อนำวิธีการเทศนา มาบูรณาการในการประกอบการสอนในห้องเรียน และเป็นแบบอย่างในการพูดเพื่อให้ผู้ฟังประทับใจ หรือการพูดให้เกิดแรงบันดาลใจ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยศึกษาจากการเทศน์ของพระธรรมกถึกจากบทเทศน์ ใน จาก บริษัท โอเค แมส จำกัด และบริษัท ออลล์ ฟีอาร์ท จำกัด มีเจตนารมณ์ในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธเพื่อเป็นธรรมทาน จึงจัดกิจกรรมมหกรรมแสดงธรรมเทศนา โดยพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ภายใต้ชื่องาน"มีเทศน์ มีทอล์ค ปีที่ 9" ตอน "ตามรอยธรรม" มีกำหนดจัดงาน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 วันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2563 และ ครั้งที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ณ แจ๊งวัฒนะฮอลล์ ชั้น 5.5 ศูนย์การค้าเซ็นทรัล พลาซ่า แจ๊งวัฒนะ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จาก 16 พระนักเทศน์ระดับประเทศ นำโดย

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธรรมจิตโต) วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระธรรมกิตติเมธี, ดร. (เกษม สฤณโต) วัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร

พระเทพศากยวงศ์วิสุทธี, ดร. (อนิลมาน ธรรมสาภิโย) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

พระราชวิสุทธีมนี (เย็น ขนดีพิโล) วัดเขาศาลาอตุลฐานะจากร จังหวัดสุรินทร์

พระราชญาณกวี (สุวิทย์ ปิยวิโช) วัดพระราม ๙ กาญจนภิเษก กรุงเทพมหานคร

พระเมธีวิโรดม (ว.วิชิตเมธี) ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย

พระปัญญานันทมุนี (สง่า สุภโร) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง จังหวัดนนทบุรี

พระครูวินัยธร กิตติศักดิ์ โคตมสิสโส (ศ.สียวน) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระครูวาทิพัชรโสภณ (ราชันย์ อริโย) วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบูรณ์

พระครูสังฆรักษ์ศักดิ์ สุนทรโร วัดธรรมามิขุ (วัดไร่ป่า) จังหวัดตราด

พระมหาสมปอง ตาลปุตโต วัดสร้อยทอง พระอารามหลวง กรุงเทพมหานคร

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีรจารย์ (วีรพล วีรณาโณ) วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร

พระภาสกร ภูริวฑฒโน ภาวิไล วัดฝายหิน จังหวัดเชียงใหม่

พระมหาบุญช่วย ปณณาวชิโร ศูนย์ปฏิบัติธรรม มูลนิธิ ธรรมคลายทุกข์ จังหวัดกาญจนบุรี

พระครูปลัดกวีวัฒน์, ดร. (ธีรวิทย์ ฉนวนวิโช) วัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มองเห็นลักษณะการเทศนาของพระนักเทศน์ ในการสอนธรรมทานมีการสอนธรรมที่น่าสนใจ และมีการนำเสนอครบรอบรรณธรรมตามพุทธวิธีในการสอน มีวิธีการ

ยกตัวอย่าง ให้สนุก มีความสุข แสดงธรรมได้ลึกซึ้งในธรรม และฝากข้อคิดแบบกินใจ และดูจากลักษณะการแสดงธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ (แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า ร่าเริง) โดยอาศัยจากการวิเคราะห์ ผู้ที่มีฟังธรรม ว่ามีการตอบสนองอย่างไร กับการแสดงพระนักเทศน์ ผู้ฟังมีส่วนร่วม หรือมีรอยยิ้ม หรือท่าทีในการฟังธรรมเป็นอย่างไร จึงนำมาซึ่งการเลือก โดยได้เลือกพระผู้แสดงพระธรรมเทศนา ดังนี้ คือ

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตโต) วัดประยูรวงศาวาส
 พระเทพศากยวงศ์วิสุทธี, ดร. (อนิลมาน ธมฺมสากิโย) วัดบวรนิเวศ
 พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) วัดสวนแก้ว
 พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีรารจารย์ (วีรพล วีรณาโณ) วัดยานนาวา
 พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร วัดธรรมาภิมุข (วัดไร่ป่า)

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 เป็นเครื่องมือวิเคราะห์เทคนิคการพูด อันจะเป็นประโยชน์กับนักศึกษาหรืออาจารย์ ผู้สอนวิชาภาษาไทย และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ

1.4.2 ผู้ศึกษาสามารถพัฒนาทักษะทางการพูด วิธีการพูด รู้หลักวิธี เทคนิคการพูดตาม แนวพุทธลีลาในการสอน หรือทักษะการบูรณาการการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ลีลาการเทศน์ของพระนักเทศน์ หมายถึง ท่าทางในการแสดงธรรม ลักษณะการเล่าเรื่อง การยกตัวอย่างอุปมาสาธก ให้มีความทันสมัยฟังไม่รู้สึกน่าเบื่อแก่ผู้รับฟังธรรม

1.5.2 พุทธลีลาในการสอน 4 หมายถึง พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 ประการ ได้แก่

1. สันทัสสนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบ ให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง

2. สมบาทปนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม

3. สมุทเตชนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแกล้วกล้า มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์,

เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี

4. สัมปหังสนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยธรรมชาติของการเรียนรู้ ย่อมเกิดมาจากการประสบการณ์ที่ได้ยินได้ฟัง จากสิ่งต่างๆรอบตัว เช่นเดียวกันกับความรู้ต่าง ๆ ได้สอนคนให้ได้เรียนรู้ทั้งเรื่องการฟัง พูด อ่าน เขียน กระบวนการของการเรียนและการประสบการณ์ของผู้สอน ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ดังนั้น กระบวนการของการเรียนรู้ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยของการได้รับด้วยขั้นตอนที่ต่างกัน การวิจัยในครั้งนี ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ พบว่ามีข้อมูลผู้ที่ทำวิจัยไว้ตามที่พอคนคว่าได้ โดยหนังสือ ตำรา หรืองานวิจัย ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า กระบวนการนำเสนอ การยกตัวอย่างเปรียบเทียบ แนวคิด เทคนิค กลวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า ในโอกาสต่าง ๆ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลในการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการเทศน์การสอน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการเทศน์
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาของการสอน
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีและอุปมาประกอบการสอน
- 2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการเทศน์การสอน

หลักทั่วไปของการสอน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2564 : 31) หลักทั่วไปในการสอน ในเรื่องหลักทั่วไปของการสอนนี้ จะขอแบ่งเป็น 3 หมวด คือ ที่เป็นข้อควรคำนึงต่าง ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอนพวกหนึ่ง เกี่ยวกับตัวผู้เรียนพวกหนึ่ง และที่เกี่ยวกับตัวการสอนเองพวกหนึ่ง และจะบรรยายเพียงโดยสรุป เพราะได้กินเนื้อที่มามากแล้วในสองหัวข้อก่อน

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยาก หรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัด คือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

2. สอนเนื้อเรื่องทีละย่อกลุ่มสีกยากลงไปตามลำดับขั้น และต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุบุพพิกขา ตัวอย่างก็คือ อนุบุพพิกขา ไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดา ให้เห็นกับตา เรื่องอาจารย์ทศปาโมกข์ให้หมอสีกหวัดทดสอบตัวเอง เรื่องนามสัทธาชาดก หรืออย่างที่ทำให้พระเพ่งดูความเปลี่ยนแปลงของดอกบัว เป็นต้น

4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มากเหมือนอย่างพระพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบประดู่ลายในพระหัตถ์ กับในป่า ไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ในป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งที่พระองค์ตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอน เหมือนใบประดู่ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประดู่ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการที่มิได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องที่จะนำไปสู่จุดหมาย คือ นิพพานได้

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่จะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์ อย่างพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย จึงตรัสพระวาจาตามหลัก 6 ประการ คือ

1. คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส

2. คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส

3. คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น – เลือกกาลตรัส

4. คำพูดที่ไม่จริง ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส

5. คำพูดที่จริง ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์, ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น – ไม่ตรัส

6. คำพูดที่จริง ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่น – เลือกกาลตรัส

ลักษณะของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ คือ ทรงเป็นกาลวาที สัจจวาที ภูตวาที อัถถวาที ธรรมวาที วินยวาที

พระเทพโศภณ (พระเทพโศภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548 : 44) กล่าวถึงหลักการเทศนาไว้ว่า นักเทศนาที่ดีจะต้องถือหลักการเทศนาไว้ให้มั่นประกอบด้วย

1. อย่าเทศนาโดยไม่มีเตรียมความพร้อม ผู้เทศนาจะต้องรู้จักเตรียมตัว คือเรียนรู้และปฏิบัติให้ถูกต้องตามจรรยาของนักเทศนาได้แก่ การเตรียมใจคือสำรวมใจให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ การเตรียมเรื่องคือการกำหนดเรื่องที่จะเทศนา เลือกพระบาลีนักเขปบท ศึกษาข้อมูลและวางโครงเรื่องเทศนาให้พร้อม

2. อย่าเทศนาแต่เรื่องที่ตนเองอยากเทศนา แต่จงเทศนาเรื่องที่คนอยากฟังหรือเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง รู้จักวิเคราะห์ผู้ฟังแล้วเทศนาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้ฟังด้วย หลักธรรมที่ง่ายต่อความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้

3. เทศนาตามลำดับให้มีความงามและไพเราะในเบื้องต้น (การขึ้นต้น) ท่ามกลาง (เนื้อหา) และที่สุด (ตอนจบ) ตามแบบอย่างจากพุทธวิธีเทศนา 4 ประการได้แก่

3.1 สันทิสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง

3.2 สมာทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ

3.3 สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว

3.4 สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ

เนื่องจากพระนักเทศนาเป็นผู้ทำหน้าที่เทศนาธรรม ซึ่งเป็นพิธีการสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ถือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการแสดงธรรมเทศนา จึงต้องมีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อผู้ฟัง เพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นสามารถเผยแผ่ทั้งทางกายและทางวาจา ในทางกายนั้นสามารถทำตอนให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยพฤติกรรมและอิริยาบถต่างๆ อย่างสำรวมระดังดังเช่น อุบัติสละมานพได้เห็นอิริยาบถอันสำรวมของพระอัสสชิแล้วเกิดบังเกิดความศรัทธาจึงได้น้อมใจเข้าไปสู่พระพุทธศาสนาในที่สุด ส่วนทางวาจานั้นสามารถเผยแผ่ธรรมะด้วยการพูด อธิบาย ขยายความพุทธธรรมให้เกิดความแจ่มแจ้ง จูงใจ แก้วกล้า และร่าเริง จนผู้ฟังเกิดสติปัญญารู้แจ้งเห็นจริงสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

แสง จันทรงาม (แสง จันทรงาม, 2548 : 16) กล่าวว่า การแสดงธรรมที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ให้เหมาะกับงานหรือโอกาสที่แสดงธรรม ปรับเนื้อหาและวิธีการให้เหมาะสมกับงาน

2. ให้เหมาะกับคน ปรับเนื้อหา ภาและท่วงทำนองการแสดงให้เหมาะสมกับวัย เพศ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ ของผู้ฟัง

3. ให้เป็นรูปธรรม การอธิบายธรรมซึ่งเป็นสิ่งนามธรรมให้เป็นรูปธรรมด้วยการใช้ อุปมาอุป มัย เล่านิทาน เรื่องจริง และเหตุการณ์ปัจจุบัน

4. ให้ใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ หากใช้ภาษาบาลีสันสกฤตควรอธิบายความประกอบ

5. ให้เสียงฟังชัด พุดไม่ดังเกินไป ไม่ค่อยเกินไป

6. ให้มีขั้นตอน จัดลำดับเนื้อหาเป็นขั้นเป็นตอนจากง่ายไปหายาก ต่ำไปหาสูง น้อยไปหามาก เพื่อให้คนจดจำได้ง่าย ไม่ว้าววน

7. อย่าดูหมิ่นคนฟัง รู้จักเตรียมตัวก่อนพูดเสมอ

8. อย่าโอ้อวด ไม่ยกตนข่มท่าน รู้จักนอบน้อมด้วยไมตรีจิต

9. อย่ากลัวคนฟัง ไม่ประหม่า ตั้งจิตให้แน่วแน่เป็นสมาธิ

10. อย่าหวังลาภผล มุ่งเทศนาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

11. อย่าให้นานเกินไป ควรใช้เวลาที่เขากำหนด ไม่เกิน 40-45 นาที หากผู้สนใจไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง

12. อย่าให้มากข้อธรรม ควรมีหัวข้อธรรมเพียงข้อเดียว นอกนั้นเป็นอธิบายและตัวอย่าง ประกอบ

พระราชธรรมวาที (พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), 2548 : 55) ได้แสดงทัศนา เกี่ยวกับการนำนิทานมาประกอบการเทศนาว่า ความจริงแล้วนิทานก็คือหุ่นของธรรมะ หรือนิยาย หรือว่าเรื่องที่นำมาเล่าสู่กันฟังในโอกาสต่างๆ เป็นสื่อชักนำไปสู่ความสนใจและเข้าใจ ช่วยให้เรื่องที่ เล่านั้นเกิดมโนภาพเป็นรูปธรรมขึ้น โดยนิทานที่นำมาประกอบการเทศนานั้นมี 12 ประเภท ได้แก่ นิทานตัวอย่าง นิทานเปรียบเทียบ นิทานกระทบกระเทียง นิทานชาดก นิทานตลก นิทานพื้นบ้าน นิทานปริမ်ปรานิทานประเทืองปัญญา นิทานปริศนาปัญหาธรรม นิทานเทียบสุภาษิต นิทานวรรณคดี และนิทานโบราณคดี นิทานเหล่านี้สามารถนำมาประกอบการเทศนาได้เป็นอย่างดี โดยมีวัตถุประสงค์ สำคัญคือ

1. เพื่อเผยแพร่ข้อคิดคติธรรมทางพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปของนิทาน

2. เพื่อส่งเสริมศิลปะในการสื่อสารคำสอนทางพุทธศาสนาด้วยนิทาน

3. เพื่ออนุรักษ์นิทานธรรมะทุกรูปแบบของนักเทศนาและนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาทั้ง บรรพชิตและคฤหัสถ์ไว้มิให้สูญ

4. เพื่อเพิ่มรสชาติในการประกาศธรรม การอบรม การสอน และการบรรยายให้น่าสนใจ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการเทศน์

ในสำนวนของการเทศน์นั้น พระผู้เทศนาธรรมหรือพระธรรมกถึกต่างมีวิธีการในการลำดับ เรื่องของการเทศน์ ด้วยการเล่าเรื่องที่ต่างกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก็มีวิธีการ พิเคราะห์พิจารณาวิธีการสอนเช่นกัน เกี่ยวกับตัวการสอนนั้น พระองค์ได้มีวิธีการสอนเกี่ยวกับตัวการ สอนดังนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2564 : 38)

1. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การ สอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้พระพุทธเจ้า ทรงมีวิธีเริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอน ด้วยการเข้าสู่เนื้อหาธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่มสนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเฝ้า ด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่ เช่น เมื่อทรง สนทนากับความฉวาง ก็ทรงเริ่มสนทนาด้วยเรื่องวิธีฝึกชวาง พบชวานาก็สนทนาเรื่องการทำนา พบ พราหมณ์ก็สนทนาเรื่องไตรเพท หรือเรื่องธรรมของพราหมณ์

บางทีก็ทรงจับจุดสนใจ หรือเหมือนสะกิดให้สะดุ้ง เป็นการปลุกเร้าความสนใจ เช่น เมื่อเทศน์ โปรตชฎิลผู้บูชาไฟ ทรงเริ่มต้นด้วยคำว่า “อะไรๆ ร้อนลุกเป็นไฟหมดแล้ว” ต่อจากนั้นจึงถามและ อธิบายต่อไปว่าอะไรร้อน อะไรลุกเป็นไฟ นำเข้าสู่ธรรม บางทีก็ใช้เรื่องที่เขาสนใจ หรือที่เขารู้นั่นเอง เป็นข้อสนทนาไปโดยตลอด แต่แทรกความหมายทางธรรมเข้าไว้ให้

2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึด อัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว เช่น เมื่อพราหมณ์โสณทัณฑะกับคณะไปเฝ้า ท่านโสณทัณฑะครุ่นคิดวิตกอยู่ในใจว่า “ถ้าเราถามปัญหาออกไป หากพระองค์ตรัสว่า ‘พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ท่านไม่ควรถามอย่างนี้’ ที่ประชุมก็จะหมิ่นเราได้ “ถ้าพระสมณโคดมจะพึงตรัสถามปัญหา เรา ถ้าแม้เราตอบไม่ถูกพระทัย หากพระองค์ตรัสว่า ‘พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ ท่านไม่ควรตอบอย่างนี้’ ที่ ถูกควรแก้แบบนี้’ ที่ประชุมก็จะหมิ่นเราได้ “ถ้ากระไร ขอให้พระสมณโคดมถามปัญหาเราในเรื่องไตร เพท อันเป็นคำสอนของอาจารย์เราเถิด เราจะตอบให้ถูกพระทัยทีเดียว”พระพุทธเจ้าทรงทนายใจ พราหมณ์ได้ ทรงดำริว่า “โสณทัณฑะนี่ลำบากใจอยู่ ถ้ากระไร เราพึงถามปัญหาเขาในเรื่องไตรเพทอัน

เป็นคำสอนของอาจารย์ฝ่ายเขาเองเถิด” แล้วได้ตรัสถามถึงคุณสมบัติของพราหมณ์ ทำให้พราหมณ์นั้นสบายใจ และรู้สึกภูมิใจที่จะสนทนาต่อไปในเรื่องซึ่งตัวเองถือว่าเขารู้ชำนาญอยู่เป็นพิเศษ และพระองค์ก็ทรงสามารถชักนำพราหมณ์นั้นเข้าสู่ธรรมของพระองค์ได้ ด้วยการคอยทรงเลือกป้อนคำถามต่าง ๆ แก่พราหมณ์นั้น แล้วคอยสนับสนุนคำตอบของเขาต้อนรับเข้าสู่แนวที่พระองค์ทรงพระประสงค์ในทำนองเดียวกัน เมื่อพบนิโครธปริพาชก ก็ทรงเปิดโอกาสเชิญให้เขาถามพระองค์ด้วยปัญหาเกี่ยวกับลัทธิฝ่ายเขาทีเดียว

3. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ แม้เมื่อมีผู้มาทูลถามเรื่องคำสอนของเจ้าลัทธิต่าง ๆ ว่าของคนใดผิดคนใดถูก พระองค์ก็ไม่ทรงตัดสิน แต่จะทรงแสดงหลักธรรมให้เขาฟัง คือให้เขาคิดพิจารณาตัดสินเอาด้วยตนเอง ยกตัวอย่าง เช่น คราวหนึ่ง พราหมณ์ ๒ คน เข้าไปเฝ้าทูลถามว่า ท่านปุณณกัสสป เจ้าลัทธิหนึ่ง กับท่านนิครนถนาฏบุตร อีกเจ้าลัทธิหนึ่ง ต่างก็ปฏิญาณว่าตนเป็นผู้ที่รู้ที่สุดด้วยกัน วาทะเป็นปฏิปักษ์กัน ใครจริง ใครเท็จ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “อย่าเลยพราหมณ์ ข้อที่ทั้งสองนี้ต่างพูดอวดรู้ มีวาทะเป็นปฏิปักษ์กันนั้น ใครจะจริง ใครจะเท็จ พักไว้เถิด เราจักแสดงธรรมให้ท่านทั้งสองฟัง ขอให้ท่านตั้งใจฟังเถิด” เรื่องเช่นนี้มีปรากฏหลายแห่งในพระไตรปิฎก แม้เมื่อแสดงธรรมตามปกติในที่ประชุมสาวก ก็ไม่ทรงยกยอ และไม่ทรงรุกรานที่ประชุม ทรงชี้แจงให้รู้เข้าใจชัดเจนไปตามธรรม

4. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ด้วยความรู้สึกรู้ว่า เป็นเรื่องจริงจัง มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและของงานสั่งสอนนั้น ไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นชั้นต่ำ ๆ อย่างพระพุทธจริยาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าแม้ตถาคตจะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตย่อมแสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ ถ้าแม้จะแสดงแก่ภิกษุณี แก่อุบาสกอุบาสิกา แก่ปุถุชนทั้งหลาย โดยที่ผู้สอนแม้แก่คนขอทานและพรานนก ก็ย่อมแสดงโดยเคารพ หาแสดงโดยขาดความเคารพไม่”

5. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ขวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย อย่างที่ว่า “พระสมณโคดมมีพระดำรัสไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำได้งดงาม มีพระวาจาสุภาพ สละสลวย ไม่มีโทษยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความได้ชัดเจน” ก่อนจบตอนนี้ ขอนำพุทธพจน์แห่งหนึ่ง ที่ตรัสสอนภิกษุผู้แสดงธรรม เรียกกันว่า องค์แห่งพระธรรมกถึก มาแสดงไว้ ดังนี้ “อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ คือ

1. เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ

2. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
3. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา
4. เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อามิส
5. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น”

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับลีลาของการสอน

พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมครูแห่งมนุษย์และเทวดา พระองค์ทรงสอนให้เวไนยสัตว์ไปสู่ความหลุดพ้น เป็นครูผู้สมควรได้รับการยกย่อง ทรงสอนให้ผู้อื่นบรรลุนิพพานหรือเข้าใจในธรรมะ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร ลีลาการสอน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564 : 43) การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้

1. สันทัสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา
2. สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ
3. สมุตเตขนา ระวังใจให้แกลั้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก
4. สัมปัทสนา ขโลมใจให้เข้มแข็ง ระวัง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติอาจถูกเป็นคำสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ระวัง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงเทศนา หรือสาวกของพระองค์ท่านได้กระทำที่แจ้งซึ่งหลักธรรมที่ได้ชื่อว่าพุทธลีลาในการสอนนั้นมีดังต่อไปนี้ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2560: มติชนสุดสัปดาห์)

พระพุทธองค์มาเป็นตัวอย่างบ้าง ขณะพระอัสสชิน้องสุดท้องแห่งปัญจวัคคีย์ เดินบิณฑบาตอยู่ตามถนนในเมืองราชคฤห์ มาณพน้อยคนหนึ่งนามว่าอุปติสสะ เห็นว่าบุคลิกลักษณะอันสงบบารวมของพระเถระก็ประทับใจ เดินตามห่างๆ ด้วยคิดว่ามีโอกาสเหมาะเมื่อใดจะขอสนทนาธรรมกับท่านพอดีพระเถระได้อาหารพอดีนแล้ว นั่งฉันข้าว ณ ที่เหมาะแห่งหนึ่ง (สมัยพุทธกาล พระท่านได้อาหารแล้วก็จะหาที่เหมาะนั่งฉัน ฉันเสร็จก็จะกลับวัด) อุปติสสะจึงเข้าไปนมัสการท่าน ขอให้ท่านแสดงธรรมให้ฟัง ท่านออกตัวว่าเพิ่งบวชไม่นาน อาจแสดงให้พิสดารไม่ได้ อุปติสสะเรียนท่านว่า แสดงสั้น ๆ ก็ได้

พระเถระจึงกล่าวคาถาอันว่าด้วย “แก่น” แห่งอริยสัจ 4 ประการให้มาณพน้อยฟัง มาณพน้อยได้ฟัง เกิดดวงตาเห็นธรรมทันที เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของการสอนที่ “จูงใจ” จูงใจอย่างไร ลองพิจารณาคูก็ได้

1. บุคลิกภาพของพระเถระ กิริยาอาการเคลื่อนไหวอริยาบถสงบสำรวม ประทับใจมาณพน้อย นี่เป็นการจูงใจประการแรก

2. การที่ท่านกล่าวอย่างถ่อมตนว่า ท่านเพิ่งเข้ามาสู่พระศาสนา ไม่สามารถแสดงธรรมโดยพิสดารได้ ขอแสดงโดยย่อ ประทับใจอุปติสสะ ซึ่งเป็นนักศึกษาปรัชญา นักศึกษาปรัชญาส่วนมากมักคุ้นเคยอยู่กับนักปราชญ์ที่โอ้อวดว่าตนรู้มาก คนอื่นรู้น้อย แต่พอมาพบผู้รู้ที่ถ่อมตน จึงรู้สึกประทับใจ

3. เนื้อหาที่ท่านกล่าวสั้น ๆ ก็เป็นหลักวิชาที่สรุปความจริงทั้งหมดเป็นระบบคำสอนทั้งหมดของพระพุทธศาสนา คือมีทั้งปรมัตถธรรม (เป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต) และแนวทางเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น เหมาะสมแก่นักศึกษาปรัชญาอย่างอุปติสสะจะฟังสดับเป็นอย่างดี และก็จริงดังนั้น พอได้ยินเพียงสังเขป อุปติสสะก็สามารถขยายความให้ละเอียดพิสดารเข้าใจทะลุปรุโปร่งที่เรียกว่า “เกิดความสว่างกลางใจ” ปรากฏจากความสงสัยทันทีทั้งหมดนี้เพราะพระอัสสชิ ท่านรู้จักใช้หลักการจูงใจผู้ฟังคืออุปติสสะ ตั้งแต่วาระแรกที่ได้เข้าพบท่าน

อีกหนึ่งตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงเทศนาคือ พระพุทธองค์ต้อนรับพราหมณ์เฒ่าคนหนึ่ง พราหมณ์เฒ่าคนนี้ถือว่าตนเป็นผู้ทรงไตรเพท เจริญด้วยวัยวุฒิ พุดง่ายๆ ว่าถือว่าตนแก่กว่าพระพุทธเจ้า จึงหวังว่าเมื่อพบกัน พระพุทธเจ้าต้องลุกขึ้นต้อนรับแสดงความเคารพคนในฐานะที่ตนมีอาวุโสกว่า แต่เมื่อเห็นพระองค์ประทับเฉยอยู่ พราหมณ์จึงขจัดใจดำพระพุทธองค์เป็นชุดๆ เลยว่า คนไม่มีรสมีชาติ คนฉิบหาย คนเผาผลาญ คนไม่พูดไม่เกิด ขอภัย คำดำคงไม่ไพเราะอย่างนี้ดอก คงจะเป็น “ไอ้คนไม่มีรส มีชาติ ไอ้ฉิบหาย ไอ้ล้างผลาญ ไอ้ไม่พูดไม่เกิด” อะไรทำนองนี้มากกว่า

พระพุทธองค์ทรงอธิบายให้พราหมณ์เฒ่าแจ้งจางปางตามลำดับ ดังนี้

ที่ท่านว่าเรา “ไม่มีรสมีชาติ” นั้นถูกต้องแล้ว เราตถาคตเป็นคนที่ไม่มีการรสชาติจริงๆ เพราะรสชาติที่ชาวโลกเขายอมรับและยกย่องกันคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสนั้น เราตถาคตละได้หมดสิ้นแล้ว เราไม่มีสิ่งเหล่านี้แล้วจึงเป็นคนไม่มีรสมีชาติ

ที่ว่าเราตถาคต “ฉิบหาย” นั้นก็จริงอีก เพราะเราตถาคตสอนธรรม เพื่อทำลายกิเลสคือ โภคะ โภคะ หลง ให้มันฉิบหายไป คำสอนของเราทั้งหมดก็เพื่อจัดประสงค์จะทำลายกิเลสอาสวะไปจากจิตใจ เวไนยสัตว์ เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นคนฉิบหายโดยแท้

ที่ว่าเราเป็น “คนล้างผลาญ” ก็จริงคือ เพราะเราสอนวิธีล้างผลาญ โลก โกรธ หลง จากใจของคนทั้งปวง เราวางหลักคำสอนเพื่อให้ประชาชนนำไปปฏิบัติ เพื่อล้างผลาญกิเลสทุกชั้นตอน ตั้งแต่ระดับต้นๆ จนชั้นสูง เราจึงควรได้สมญานามว่าคนล้างผลาญแท้จริง

ที่ว่าเรา “ไม่ผิดไม่เกิด” ก็จริงอีก เพราะคนที่จะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏนั้นต้องมีกิเลสตัณหา อันเป็นเสมือนเชื้อที่ทำให้ไฟลุกไหม้ กิเลสตัณหาเหล่านั้น เราตภาคตละได้หมดแล้ว ดับสนิทแล้วจุดไฟหมดเชื้อ ไม่มีเหตุจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป เราจึงควรได้นามว่าผู้ไม่ผิดไม่เกิดอีกต่อไป

ความจริงพราหมณ์เฒ่าต้องการด่าว่า พระพุทธองค์ไม่รู้จักรวาระต่อผู้เฒ่าผู้แก่ พระองค์เป็นคนไม่มีรสชาติ คือไม่รู้จักขนบธรรมเนียมของคนที่นี่แล้ว พุทธอีกนัยหนึ่งพราหมณ์ต้องการด่าให้แสบว่า “พ่อแม่ตายตั้งแต่เล็กหรืออย่างไร” จึงไม่มีเวลาสั่งสอนว่าเวลาผู้น้อยพบผู้ใหญ่ควรทำตนอย่างไร ช่างไม่มีรสนิยมของอารยชนเอาเสียเลย

พระองค์ก็ทราบว่พราหมณ์หมายความว่าทำนองนั้น แต่ทรงตีความไปอีกทางหนึ่ง แล้วก็อธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้งแดงแจ๋ไปเลย

พราหมณ์แก็ต้องการด่าว่าคนที่ไม่รู้จักรัสมมาคารวะเป็นคนล้างผลาญขนบธรรมเนียมอันดีเป็นคนทำให้ขนบธรรมเนียมอันดีงามที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษฉิบหาย คนอย่างนี้ไม่มีวันผุดวันเกิดในชาติต่อไป เพราะมิได้ทำคุณงามความดีอะไรไว้ อะไรทำนองนั้น พระพุทธองค์ก็แปลความไปอีกนัยหนึ่งว่าพระองค์เป็นผู้สอนธรรมะ เพื่อขจัดทำลายกิเลสตัณหา จึงนับว่าเป็นคนฉิบหาย และพระองค์เองก็ละกิเลสตัณหาได้แล้ว จึงไม่ผิดไม่เกิดอีกต่อไป จึงควรแท้ที่จะเรียกว่าคนไม่ผิดไม่เกิด

นี่เป็นเพียงจับใจความคำโต้ตอบสนทนาระหว่างพระพุทธองค์และพราหมณ์มาเล่าให้ฟังเท่านั้น ถ้าอ่านต้นฉบับจริงๆ จะเห็นว่า พระพุทธองค์ทรงอธิบายตัวอย่างให้พราหมณ์เฒ่าเข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้งอย่างไรบ้าง เช่น ทรงเปรียบเทียบพระองค์เหมือนลูกไก่ที่ทลายกระเปาะไข่ออกมาเป็นตัวแรก ก็ต้องนับว่าเป็นพี่ของลูกไก่ทั้งหมดฉันทิด พระองค์ก็ทรงทำลายกระเปาะไข่ออกมาเป็นคนแรกของโลก จึงสมควรเป็น “พี่ใหญ่” ของสัตว์โลกทั้งปวง ฉันทันนั้น แล้วพี่ควรจะไหว่น้องหรือ น้องต่างหากควรไหว่พี่ใช่ไหมครับ

พราหมณ์เฒ่าแก็เกิดความสว่างกลางใจ หายข้อสงสัยใดๆ เพราะคำพูดของพระองค์ชัดเจนเหมือนกัน จึงเปล่งอุทานออกมาด้วยความดีใจว่า “แจ่มแจ้งจริงๆ แจ่มแจ้งจริงๆ พระดำรัสของ

พระองค์จุจเปิดของที่ปิด หงายภาชนะที่คว่ำ และจุดประทีปส่องนำทางในทางที่มีดให้สว่าง ทำให้คนตาดีมองเห็นทางฉะนั้น”

พระธรรมกิตติวงศ์ (พระธรรมกิตติวงศ์, 2550 : 31) ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เทศนาธรรมในปัจจุบันแบ่งตามคุณภาพและประสิทธิภาพมี 2 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทเทศน์ได้ หมายถึง คุณลักษณะของพระสงฆ์ที่สามารถเทศนาธรรมให้ชาวบ้านฟังตามธรรมเนียมปฏิบัติได้หรือเทศนาธรรมเพื่อให้เป็นส่วนประกอบหนึ่งตามหลักการทำบุญ 3 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนาเท่านั้น โดยไม่ได้หวังผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์คือ การหลุดพ้น (วิมุตติ) จากอาสวะกิเลส การเทศนาธรรมในลักษณะนี้สามารถพบได้ในงานบุญประเพณีทั่วไป บางทีก็เรียกว่า “เทศน์แบบพอเป็นพิธี” ส่วนล้าเนาบางแห่งเรียกว่า “เทศน์เอาอานิสงส์” หมายถึงอานิสงส์ที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งในพิธีกรรม เช่น การอุทิศบุญกุศลที่ได้เกิดจากการเทศนาธรรมให้แก่ผู้ล่วงลับ เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายถึงอานิสงส์ที่เกิดจากการฟังธรรมแล้วเข้าถึงการหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสดังกล่าวข้างต้น

2. ประเภทเทศน์ดี หมายถึงคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่สามารถเทศนาธรรมจนได้เนื้อหาสาระแห่งพุทธธรรมเป็นอย่างดี มีความตั้งใจเทศนาเพื่อให้ผู้ฟังเข้าถึงความหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสตามวัตถุประสงค์แห่งการเทศนาธรรมอย่างแท้จริง พระสงฆ์ที่เทศนาได้ดีเช่นนี้มักจะมีเจตจำนงในการเทศนาธรรม ยึดหลักเทศนา รักษาองค์แห่งพระธรรมกถึกไว้เป็นอย่างดี แม้ไม่อาจทำให้ผู้ฟังบรรลุธรรมหรือกำจัดอาสวะกิเลสได้อย่างสิ้นเชิงเหมือนพระพุทธรเจ้าและพระอริยสาวกในอดีตเคยปฏิบัติเอาไว้ แต่ก็ทำให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและเกิดสติปัญญา สามารถรู้จักเลือกเอาสารธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

พระนักเทศน์ทั้ง 2 ประเภทนี้ พระนักเทศนาประเภทเทศน์ได้ดีจัดเป็นพระนักเทศน์ที่มีคุณภาพเพราะสามารถรักษาทั้งธรรมเนียมการเทศนาและหลักการพระพุทธศาสนาได้ ส่วนพระนักเทศน์ประเภทเทศนาได้ แม้จะรักษาธรรมเนียมการเทศน์ไว้ได้แต่ก็ไม่อาจจรรักษาหลักการทางพระพุทธศาสนาได้

การที่จะเป็นพระนักเทศนาที่ดีมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องมีหลักการเทศนาและรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สิ่งสำคัญที่พระนักเทศนาจะต้องมีให้พร้อมอยู่เสมอได้แก่

1. กายพร้อม หมายถึง มีร่างกายอยู่ในสภาวะที่ปกติแข็งแรงคล่องแคล่ว (สุขภาพดี) สำรวมระวังอากัปกริยาทั้งการยืน เดิน นั่ง อันก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้พบเห็น (บุคลิกภาพดี) นุ่งห่มผ้าให้เรียบร้อย รักษาวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด (สมณสาธูปดี)

2. วาจาพร้อม หมายถึง ความพร้อมด้านการพูดจาที่มีเสียงดี ไพเราะ ชัดถ้อยชัดคำ นุ่มนวลชวนฟัง ไม่ตะกุกตะกัก (สำเนียงวาจา) รู้จักเลือกสรรสำนวนโวหาร คำคม สุภาพshit ตลอดจนจนถึงถ้อยคำที่มีความหมายสอนใจ (สำนวนวาจา) น่าจดจำและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ใจพร้อม หมายถึง มีความตั้งใจที่จะเทศนาธรรม สามารถเทศนาธรรมด้วยใจรักมุ่งมั่นเทศนาธรรมเพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและผู้ฟัง โดยไม่เห็นลาภสักการะที่จะบังเกิดขึ้น

4. ความรู้พร้อม หมายถึง ผู้เทศนาจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะเทศนาเป็นอย่างดี นอกจากนั้นต้องรู้จักศึกษาและพัฒนาการเทศนาของตนเองอยู่เสมอ ความรู้สำคัญที่พระนักเทศนาต้องมีคือ รู้วิชา รู้วิเคราะห์ รู้วิจารณ์ และรู้วิธีการเทศนาอย่างถ่องแท้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอน

กลวิธีในการสอนนั้นล้วนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการเล่าเรื่องราวหรือสื่อสารความรู้ในด้านการพูดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่แล้วให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับฟัง เพื่อให้ผู้ฟังจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือนำไปส่งต่อในด้านการส่งสารต่อไป (พระมนัส ธมมโรโต (มีเมณี), 2554 : 44) การสอนนั้นการเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งการเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การ สอน สำเร็จผลดีเป็นอย่างมากอย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้ พระพุทธเจ้ามีวิธี เริ่มต้นที่น่าสนใจมาก โดยปกติพระองค์จะไม่ทรงเริ่มสอนด้วยการเข้าสู่เนื้อธรรมทีเดียว แต่จะทรงเริ่ม สนทนากับผู้ทรงพบหรือผู้มาเข้าเฝ้าด้วยเรื่องที่เขารู้เข้าใจดี หรือสนใจอยู่ เช่น พบพราหมณ์ก็สนทนา เรื่องไตรเพท หรือเรื่องธรรมของพราหมณ์ เมื่อทรงสนทนากับความช่าง ก็ ทรงเริ่มต้นวิธีฝึกช่าง พบ ชาวเขาก็สนทนาเรื่องทำนา บางทีทรงจับจุดสนใจ หรือเหมือน สะกิดให้ สะดุ้งเป็นการปลุกเร้าความ สนใจ เช่น เมื่อเทศน์โปรดชฎิลผู้บูชาไฟ ทรงเริ่มต้นด้วยคำว่า “อะไรๆ ร้อนลูกเป็นไฟไปหมดแล้ว” ต่อจากนั้นจึงถามและอธิบายต่อไปว่าอะไรร้อน อะไรลูกเป็นไฟน่าเข้าสู่ธรรมะ บางทีก็ใช้เรื่องที่เขา สนใจหรือที่เขารู้นั่นเอง เป็นข้อสนทนาไปโดยตลอดแต่แทรก ความหมายทางธรรมเข้าไป 3 วิธีการ ตอบปัญหา การสนทนา การชี้แนะ การสร้างแรงจูงใจ การ สร้างกำลังใจ และการอบรมสั่งสอนของ พระพุทธเจ้ามีหลายแบบอย่าง

วิธีสอนแบบต่างๆ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564 : 44) วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง ที่น่าสังเกต หรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้ แบบสากัจฉา หรือสนทนา

1. แบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้อันหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาลเนน ธมมสากัจฉา เอตมมุงคสมุตตมัม - การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” ดังนี้

2. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ ก็มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม นั้น แต่ละคนรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

3. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบ พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม ในสังคีตสูตร ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ

1. เอกังสพยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว พระอรุณกถาจารย์ยกตัวอย่างเช่น ถามว่า “จักขุเป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว” คือ

2. ปฏิปุจฉापยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่าง เช่นเขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงแ่งใด” ถ้าเขาว่า “ในแ่งเป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแ่งเป็นอนิจจัง” จึงควรตอบรับว่า “เหมือน”

3. วิภังขพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ เช่นเมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช้ไหม?” พึงจำแนกความออกแยกแยะตอบว่า “ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสสวาจาซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสสวาจา ๖ หรือปัญหาว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงดิเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือ” ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดดิเตียน ชนิดใดไม่ดิเตียน ดังนี้ เป็นต้น

4. ฐปณียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า พึงยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวหรือเรื่องที่เหมาะสมต่อไป ท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใด สรีระก็อันนั้นหรือ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทแก่งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจหรือพบข้อยุติ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วย ในเรื่องนี้ พระสารีบุตร อัครสาวก เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหาไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาหะผู้อื่น ด้วยเหตุ 5 อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 5 อย่าง คือ

1. บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความโง่เขลา เพราะความไม่เข้าใจ
2. บางคน มีความปรารถนาลามก เกิดความอยากได้ จึงถามปัญหา
3. บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นชมเขา
4. บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้
5. บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขให้เขาโดยถูกต้อง” ในการตอบปัญหา นอกจากวิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างไร ก็จะสามารถกล่าวแก้ไขได้เหมาะแก่การ และตอบปัญหาได้ตรงจุด ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

4. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็ทรงตำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติน่ากลัว และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์

และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ ในการสอนแบบนี้ ฟังสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆ์สมุญฺจตาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์” ท่านอธิบายความหมายว่า ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่าถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่า ดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

หากจะขยายความลักษณะวิธีตอบแบบตอบปัญหา แบ่งย่อยออกเป็น 4 อย่าง ดังนี้

1. ตอบตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ไม่มีเงื่อนไข เช่นถ้าถามว่า ทางพื้นทุกซึกคืออะไร ตอบทันทีเลยว่าทางพื้นทุกซึกคืออริยสัจสี่

2. ย้อนถามก่อนแล้วค่อยตอบ ปัญหาบางอย่างจะตอบทันทีไม่ได้ ต้องย้อนถามเพื่อความแน่ใจก่อนแล้วค่อยตอบ เช่นถามว่า คนเราทำกรรมแล้ว ตายไปเกิดชาติหน้าจะตกนรกหรือขึ้นสวรรค์ ต้องย้อนถามว่า ที่ทำกรรมนั้น ทำกรรมดีหรือกรรมชั่ว ถ้าทำกรรมดีย่อมขึ้นสวรรค์ ถ้าทำกรรมชั่วย่อมตกนรก ดังนี้ เป็นต้น

3. แยกประเด็นตอบ บางครั้งก็แยกตอบเป็นเรื่องๆ เป็นประเด็นๆไป ยกตัวอย่าง มีผู้ถามพระพุทธองค์ว่า พระองค์ดำหนิตบะ (ความเข้มงวด) ทุกอย่างหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงแยกแยะประเด็นตอบว่า ถ้าเป็นความเข้มงวดแบบทรมาณตัวเองให้ลำบากต่างๆนานา พระพุทธองค์ทรงดำหนิตบะ แต่ถ้าเป็นความเข้มงวดแบบธุดงค์วัตรพระองค์ทรงสรรเสริญ

4. แบบตัดประเด็นหรือไม่ตอบ มีปัญหาบางอย่างที่พระองค์ไม่ทรงตอบเรียกว่า “ อพยยากตปัญหา ” เช่น ถามว่าโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือไม่ พระอรหันต์ตายไปแล้วยังคงอยู่หรือไม่ เหตุผลที่ไม่ทรงตอบ เพราะว่า แม้จะรู้หรือไม่รู้ ก็ไม่ทำให้ทุกซึกที่มีอยู่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ในบางกรณีที่มีผู้ถามต้องการให้ทรงขัดแย้งกับคนอื่น พระองค์ไม่ทรงตอบ เช่น ชาวกาลามะ แห่งหมู่บ้านเกสบุตรนิคม เล่าว่ามีเจ้าลัทธิต่างๆที่ผ่านมามากก็ดูถูกลัทธิของคนอื่นว่าผิด ของตนถูกต้อง แล้วพูลถามพระองค์ว่า พวกไหนสอนถูก พวกไหนสอนผิด พระองค์ตรัสว่า ใครจะสอนถูกสอนผิดช่างเถิด เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟังเทคนิควิธีสอน พระพุทธเจ้าทรงใช้เทคนิคการสอนหลากหลาย คือ

1. ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือ “ทรงทำของยากให้ง่าย” ธรรมะเป็นนามธรรมละเอียดอ่อนเข้าใจยาก พระองค์ทรงมีเทคนิควิธีทำให้ง่ายขึ้น ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

1. ใช้อุปมาอุปไมย บางเรื่องที่ฟังรู้ได้ด้วยอุปมาอุปไมย พระองค์ทรงใช้ เช่น ตรัสบอกเหล่าสาวกของพระองค์ว่า ธรรมะที่ทรงตรัสรู้นั้นมีมากดุจใบไม้ในป่า แต่ทรงนำมาชนิดเดียวเฉพาะที่จำเป็นจะต้องรู้ ดุจใบไม้ในกำมือนี่ เป็นต้น

2. ยกนิทานประกอบ ทรงยกนิทานชาดก (เรื่องราวของพระองค์เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีในชาติก่อนๆ) เช่น พระเวสสันดรชาดก หรือทรงนำนิทานพื้นบ้านโบราณมาเล่าให้ฟัง ดังเรื่อง ตาบอดคลำช้างแปดคน ต่างคนต่างคลำแต่ละส่วนของช้าง แล้วเข้าใจว่าตนรู้จักช้างดี จึงทะเลาะทุบตีกัน แล้วสรุปว่า “คนที่รู้เห็นเพียงบางแง่มุมมักจะทะเลาะทุ่มเถียงกันเพราะทิฐิ (ความเห็น)”

3. ใช้สื่อการสอน พระพุทธองค์ทรงใช้สื่อการสอนเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนขึ้น ดังทรงสอนสามเณรราหุลเรื่องโทษของการพูดเท็จทั้งที่รู้ โดยทรงใช้ขันตักน้ำเทลงที่ละนิดจนหมดขันแล้วคว้าขันลง แล้วทรงยกขันเปล่าขึ้น ตรัสสอนว่า คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ย่อมเกิดความตึงามอกที่ละนิดจนหมดไปในที่สุด อีกครั้งหนึ่งทรงใช้แว่นส่องหน้าเป็นสื่อในการสอนเรื่อง สติสัมปชัญญะ แวนมีไว้ส่องดูใบหน้าฉันใด สติสัมปชัญญะก็มีไว้กำกับตนเพื่อส่องดูเรื่องที่เกิดขึ้น การที่ทำและคำที่พูดฉันนั้น ทำตนให้เป็นตัวอย่าง ในแง่การสอนอาจแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. สานิตให้ดูหรือทำให้ดู ดังเมื่อครั้งพระองค์ทรงสั่งให้พระอานนทผสมน์นำอุณ แล้วทรงใช้ผ้าชุบน้ำอุณเช็ดร่างกายของพระภิกษุรูปหนึ่งที่ป่วยด้วยโรคพุพอง มีหนองไหลเยิ้ม ไม่มีเพื่อนภิกษุดูแล ทรงทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วตรัสสอนว่า “พวกเราบวชในศาสนาของตถาคต ไม่มีพ่อไม่มีแม่ เมื่อพวกเขาไม่ดูแลกันเองในยามป่วยไข้ แล้วใครจะดูแล”

2. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ที่ปฏิบัติพระองค์ให้เป็นแบบอย่างที่ดี จึงได้รับการยกย่องว่า เป็นพระบรมครู เป็นศาสดาเอกในโลก

3. ทรงเลือกใช้คำให้เหมาะสม คำศัพท์ที่คนสมัยนั้นใช้อยู่แล้ว เช่น คำว่า พรหมณ์ ภิกษุ เทพ เป็นต้น พระองค์ทรงนำเอามาใช้สอนธรรม แต่ให้ความหมายใหม่ วิธีนี้ทำให้ผู้ฟังให้ความสนใจและเข้าใจได้ง่ายเพราะได้เทียบเคียงกับความหมายเดิม ครั้งหนึ่งพรหมณ์คนหนึ่งมาชวนให้พระพุทธเจ้าไปอาบน้ำ อ้างว่าอาบน้ำในท่าศักดิ์สิทธิ์แล้วจะหมดบาปได้ขึ้นสวรรค์ พระองค์ทรงแย้งว่า ถ้าความบริสุทธิ์มีได้ด้วยน้ำมนุษย์ก็บริสุทธิ์สู่กึ่ง หอย ปู ปลาไม่ได้ เพราะสัตว์เหล่านั้นอาบน้ำอยู่ตลอดเวลา ครั้นพรหมณ์ถามว่า พระองค์ไม่สรรเสริญการอาบน้ำหรือ พระองค์ตอบว่า สรรเสริญ แล้วทรงให้ความหมายของการอาบน้ำใหม่ว่า เป็นการอาบกาย วาจา ใจ ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

4. รู้จังหวะและโอกาส คือ รอให้ผู้ฟังมีความพร้อมเสียก่อนแล้วค่อยสอน ดังกรณีเด็กหนุ่มชื่อ วักลิมาวชเพราะติดใจในความงามแห่งพระวรกายของพระพุทธองค์ ไม่สนใจปฏิบัติธรรม ได้

แต่คอยเฝ้ามองพระพุทธรองค์ด้วยความชื่นชม พระองค์ทรงรอให้เธอมีความพร้อมเสียก่อนแล้วตรัสเตือนสติประธานโอวาท จนสำเร็จพระอรหันต์ผลในที่สุด

5. ยึดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือ พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าชื่อเกสีว่าพระองค์ทรงใช้เทคนิควิธีฝึกสาวกของพระองค์ เช่นเดียวกับที่เกสีฝึกม้า คือ บางครั้งก็ทรงใช้วิธีนุ่มนวล บางครั้งเข้มงวด บางครั้งผสมผสานระหว่างทั้งสองวิธี ถ้าไม่สำเร็จ พระองค์ก็ทรง “ฆ่าทิ้ง” ดุจนายเกสีฆ่าม้าที่ฝึกไม่ได้ แต่การฆ่าของพระองค์ หมายถึง ไม่พูดด้วย ไม่ว่าจะกล่าวตักเตือน หรือ “คว่ำบาตร” ให้ผู้นั้นสำนึกตนในภายหลัง

6. เสริมแรง เพื่อสัมฤทธิ์ผลแห่งการสั่งสอน การเสริมแรงเป็นสิ่งจำเป็น การตรัสชมเชยพระสาวกของพระสาวกบางรูปให้ส่งขัฟง เป็นการเสริมแรงให้ท่านผู้นั้นมีฉันทะในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้นตามลำดับ แม้การทรงตั้งตำแหน่ง “เอตทัคคะ” (ความเป็นเลิศกว่าผู้อื่น) ให้แก่พระสาวกที่มีความถนัดและความสามารถพิเศษเฉพาะด้านก็นับเป็นการเสริมแรงเช่นเดียวกัน

ในวิธีการสอนนั้น หากเราจะนำไปบูรณาการเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย สามารถที่จะนำไปบูรณาการในโรงเรียนวิถีพุทธ (พระปลัด สิทธิเดช สีสเตโช (เรื่องเดช), 2564, บทคัดย่อ) และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่นๆได้ มีดังนี้

1. โรงเรียนวิถีพุทธได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู และ ฟัง โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”

2. พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนรู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสม ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล ในการสอนนั้นการเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ

3. การบูรณาการพุทธวิธีการสอนร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1 ด้านกายภาพ 2 ด้านการจัดเรียนการสอน 3 ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน 4 ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ และ 5 ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลง เรียกว่า “SCN Model” หมายถึง การสอนโดยบูรณาการหลักธรรม และ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ผ่านกิจกรรม 5 ด้านของโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อพัฒนาให้ครูมีคุณลักษณะที่ดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาพร้อมจะพัฒนา นักเรียนให้เกิดความรู้ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีและอุบายประกอบการสอน

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน, 2548, หน้า 91) กล่าวไว้ว่า หลักการของครู / ผู้สอนที่ดีทั่วไปต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. ครูที่มีความรู้ดี ต้องประกอบด้วยความรู้ 5 ประการ คือ

1. ความรู้ธรรม คือมีความรู้ถึงความหมายของธรรมะแต่ละหมวดแต่ละข้อโดยละเอียด ทั้งอรรถและพยัญชนะ สามารถวินิจฉัยได้ว่า อะไรถูกอะไรผิด โดยปราศจากความสงสัย

2. ความรู้ธรรมดา คือ มีความรู้ถึงสภาพธรรมดาโลก รู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของชาวโลก ตลอดถึงวัฏคติธรรมดาของมนุษย์ คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น

3. ความรู้ภาษา คือ รู้ภาษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ รู้ความมุ่งหมายของพระธรรมคำสั่งสอน

4. ความรู้เหตุการณ์ คือ รู้เรื่องราวต่างๆ ของชาวโลก เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ของบ้านเมืองของโลก

5. ความรู้คติ คือ ความรู้ความนิยมของชาวโลก เป็นคนทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองของโลก คติธรรมของนักปราชญ์ นักประพันธ์ ทักษะคติต่าง ๆ ของโลก เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

2. ครูผู้สอนที่มีการสอนดี ต้องประกอบด้วยลักษณะ 7 ประการเหล่านี้ คือ

1. ต้องเตรียมการสอนมาดี

2. ต้องเตรียมกระบวนการต่างๆ ของการเรียนการสอนมาเรียบร้อย

3. ต้องมีการเฝ้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน

4. ต้องให้ผู้เรียนได้แสดงออกให้มากที่สุด

5. ต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 6 ให้มากที่สุด

6. ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบอยู่ตลอดเวลาที่ทำการสอน

7. ผู้สอนต้องยึดหลักการสอนที่ดี

ในหลักการสอนที่ดีข้อที่ 7 ผู้สอนควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ

1. สอนจากเรื่องง่าย ๆ ไปหาเรื่องยาก ๆ

2. สอนจากสิ่งที่นักเรียนรู้มาแล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้

3. สอนจาก(รูป)สิ่งที่มีตัวตน ไปหา(อรูป)สิ่งที่ไม่มีตัวตน

4. สอนให้นักเรียนแสดงออกด้วยตัวเอง
  5. สอนจากส่วนปลีกย่อยไปหาส่วนรวม
  6. สอนโดยวิธีครูบอกให้น้อยที่สุด
  7. สอนให้ผู้เรียนค้นคิดพิจารณาหาเหตุผลได้ด้วยตนเอง
3. ครู/ผู้สอนต้องมีการปกครองดี ควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ

1. ไม่ตกอยู่ในอำนาจคติ 4 ประการ
2. ให้ความสนใจแก่นักเรียนทุกรูปเสมอกัน
3. ใช้หลักปกครองแบบ สรรพน้ำ ตันยอ กอไผ่
4. ใช้หลักการปกครองแบบยุทธวิธี คือ

นิคคุณเห นิคคารห้ กำราบคนที่ควรกำราบ

ปคคุณเห ปคคารห้ ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

5. หมั่นเอาใจใส่ดูแลนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน

4. ครู/ผู้สอนที่มีความประพฤติดี ควรประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ

1. สีสสมปนโน อาจารย์สมปนโน คือ สมบูรณ์ด้วยศีลและอาจารย์
2. เครื่องนุ่งห่มสะอาด สีผ้ากลมกลืนกัน ไม่มีกลิ่นเหม็น และนุ่งห่มเป็นปริมณฑล
3. หนวด เครา เล็บมือ เล็บเท้า โกนและตัดเรียบร้อย
4. มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว
5. วางตัวได้เหมาะสมแก่กาละ เทศะและบุคคลในทุกสถานการณ์

กลวิธีและอุบายประกอบการสอนนั้นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2564 : 49) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกลวิธีและอุบายไว้ ดังนี้

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่น เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์ แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดกเรื่อง ลิงเฝ้าสวน หรือ คนขายเหล้า เป็นต้น

พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใด จะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีอุทาหรณ์และนิทานปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง 547 เรื่อง

2. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้เนื้อความหนักแน่นเข้า เช่น “ภูเขาศิลาล้วน เป็นแห่งที่บ ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยแรงลม ฉันทิ บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะคานินทาและสรรเสริญ ฉันทัน”

“คนผู้เรียนรู้น้อย ย่อมแกล้งเหมือนโคถึก เนื้อของเขาเจริญขึ้น แต่ปัญญาหาเจริญไม่” “เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัย มีแสงเงินแสงทองปรากฏขึ้น เป็นนิมิตมาก่อน ฉันทิ ความมีกัลยาณมิตร ก็เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตหมายแห่งการบังเกิดขึ้นของโพชฌงค์ 7 ฉันทัน” ฯลฯ การใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

3. การใช้อุปกรณการสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณการสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างแพร่หลายกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณบ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่ อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็มักเป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่าง ๆ อย่างอิสระ ชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณจึงมีน้อย และโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณก็เป็นไปได้ยาก นอกจากนั้น การใช้ข้ออุปมาต่างๆ ก็สะดวกกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจนอยู่แล้ว แม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณ ก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง จึงปรากฏว่าคำสอนในแง่อุปมามีมากมาย แต่ไม่ค่อยปรากฏการใช้อุปกรณการสอน อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณการสอน ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อยๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้ง่ายกว่านามธรรม โดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ จึงปรากฏเรื่องที่พระองค์ทรงสอนสามเณรรากุลเมื่ออายุ 7 ขวบว่า วันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเสด็จมา ณ ที่อยู่ของสามเณรรากุล สามเณรมองเห็นแล้ว ก็ปูลาดอาสนะและจัดน้ำล้างพระบาทไว้ พระผู้มีพระภาคล้างพระบาทแล้ว ทรงเหลือน้ำไว้ในภาชนะหนึ่งหนึ่ง เมื่อสามเณรถวายบังคมนั่งเรียบร้อยแล้ว พระองค์ได้ตรัสถามว่า “รากุล เธอเห็นน้ำที่เหลือน้อยหนึ่งในภาชนะนี้หรือไม่” สามเณรรากุลทูลว่า เห็น จึงตรัสว่า “คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้อยู่ ก็มีคุณธรรมของสมณะเหลืออยู่

น้อยเหมือนอย่างนั้น” เสร็จแล้วทรงเพ้านั้นเสีย ตรัสถามว่า “เธอเห็นเราหน้าหน้อยหนึ่งนั้นทิ้งไป แล้วไหม” สามเณรทูลว่า เห็น ตรัสว่า “คนที่ไม่มีความละเอียดในการกล่าวเท็จทั้งที่รู้ก็เป็นผู้เพ้อคุณธรรมของสมณะออกทั้งเสียเหมือนอย่างนั้น” แล้วทรงคว่ำภาชนะลง ตรัสถามว่า “เธอเห็นภาชนะนี้คว่ำลงแล้วไหม” สามเณรทูลว่า เห็น ตรัสว่า “คนที่ไม่มีความละเอียดในการพูดเท็จทั้งที่รู้ คุณธรรมของสมณะของเขาก็ชื่อว่าคว่ำไปแล้ว เหมือนอย่างนั้น” แล้วทรงหงายภาชนะขึ้น ตรัสถามว่า “เธอเห็นภาชนะนี้วางเปล่าไหม” สามเณรทูลว่า เห็น จึงตรัสว่า “คนที่ไม่มีความละเอียดในการพูดเท็จ ทั้งที่รู้ คุณธรรมแห่งสมณะของเขาก็วางเปล่า เหมือนอย่างนั้น” ตรัสถามว่า “ราหุล แวนมีประโยชน์อย่างไร?” ทูลตอบว่า “มีประโยชน์สำหรับสองดู พระเจ้าข้า” ตรัสว่า “อันนั้นเหมือนกัน ราหุล บุคคลควรพิจารณาเสียก่อน จึงกระทำการกรรมด้วยกาย วาจา และใจ” ในการสอนสามเณรนี้ บางทีก็ทรงใช้วิธีทายปัญหา ซึ่งคงจะช่วยให้เกิดความรู้สึกรักสนุกสำหรับเด็ก อย่างเรื่องสอนธรรมยากๆ ด้วยสามเณรปัญหาว่า “อะไรเอ๋ย มีอย่างเดียว, อะไรเอ๋ย มีสองอย่าง, อะไรเอ๋ย มีสามอย่าง” ฯลฯ

4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในลักษณะที่ทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือพระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี เช่น คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระอานนท์ตามเสด็จ ขณะเสด็จไปตามเสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์ ได้ทอดพระเนตรเห็นพระภิกษุรูปหนึ่ง อพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลและคูของตน ไม่มีผู้พยาบาลดูแล จึงเสด็จเข้าไปหาจัดการทำความสะอาด ให้นอนโดยเรียบร้อย เสร็จแล้วจึงทรงประชุมสงฆ์ ทรงสอบถามเรื่องนั้น และตรัสต่อนางว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด”

การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่

5. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน เมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรอง พระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความโดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ดีงาม พระองค์ก็ตรัสตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายดีงาม คำสนทนาโต้ตอบแบบนี้ มีรสอยู่แต่ในภาษาเดิม แปลออกสู่ภาษาอื่นย่อมเสียรสเสีย

ความหมาย ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นในภาษาไทยว่า “ปากกาหัก” “ฝนตาดกน้ำ” อาจใช้ในความหมายต่างกันได้ในภาษาไทย แต่เมื่อแปลเป็นภาษาอื่นย่อมเสียรส บางครั้ง ผู้มาเฝ้า บริภาษ พระองค์ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่ง พระองค์ทรงยอมรับคำบริภาษเหล่านั้นทั้งหมด แล้วทรงแปลความหมาย อธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ดีงาม เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์ และสีหเสนาบดีผู้รับแผนมาจากนิครนถนาฏบุตร เป็นต้น แม้ในด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟังผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไม่เห็นผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่า คำว่า พรหม พราหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟบูชายัญ ฯลฯ ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่ อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล

6. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่างที่เรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน เมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ ได้เสด็จไปโปรดเบญจวัคคีย์ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์เมื่อครั้งออกแสวงธรรมก่อน ข้อนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ที่เบญจวัคคีย์เป็นผู้ไฝธรรม มีอุปนิสัยอยู่แล้ว หรือในแง่ที่เป็นผู้เคยมีอุปการะกันมา หรือในแง่ที่ว่าเป็นการสร้างความมั่นใจ ทำให้ผู้เคยเกี่ยวข้องหมดความคลางแคลงในพระองค์ ตัดปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้จะไปสร้างความคลางแคลงใจขึ้นแก่ผู้อื่นต่อไปด้วย ครั้นเสร็จสั่งสอนเบญจวัคคีย์แล้ว ก็ได้โปรดสกุมากร พร้อมทั้งเศรษฐีผู้บิดา และญาติมิตร และเมื่อจะเสด็จเข้าแคว้นมคธ พระองค์ก็เสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวารทั้งพัน เริ่มด้วยชฎิลคนพี่ใหญ่เสียก่อน แล้วนำชฎิลเหล่านี้ ผู้กลายเป็นสาวกแล้ว เข้าสู่ครราชคฤห์ ประกาศธรรม ณ พระนครนั้น ได้ราชาเป็นสาวก เป็นอันว่าพอเริ่มต้นประกาศพระศาสนา ก็ได้ทั้งนักบวชผู้ใหญ่ เศรษฐี และราชา ซึ่งเป็นคนชั้นสูงสมัยนั้นเป็นสาวกเป็นการทำทางเสด็จเผยแผ่ให้ตลอดไปต่อไป ในการทรงสั่งสอนคนแต่ละถิ่น หรือแต่ละหมู่คณะ ก็มักทรงเริ่มต้นที่บุคคลผู้เป็นประมุข เช่นพระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าของชนหมู่นั้นๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาได้ผลดีและรวดเร็ว และเป็นการยืนยันพระปริชาสามารถของพระองค์ด้วย ในการบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน พระองค์ก็ทรงสอดส่องพิจารณาบุคคลผู้ควรโปรดในวันนั้นตั้งแต่วเวลาจนวนรุ่ง

สาง และเสด็จไปโปรดในเวลาเช้า เป็นการให้ความสนพระทัยสงเคราะห์บุคคลเป็นรายๆ ซึ่งให้ผลดีในการสอนยิ่งกว่าการสอนแบบสาด ๆ ไป แม้เมื่อแสดงธรรมในที่ประชุม ก็ทรงกำหนดบุคคลที่ควรเอาพระทัยใส่พิเศษในคราวนั้นๆ ไว้ด้วย กับทั้งแสดงธรรมโดยวิธีการที่จะทำให้ทุกคนในที่ประชุมได้รับผลประโยชน์ไปอย่างเป็นที่น่าพอใจ ให้เกิดความรู้สึกแก่ทุกคนว่า พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตน ดังกล่าวมาแล้ว การรู้จักจังหวะและโอกาส

7. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแพร่วรรณแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติตามจังหวะและโอกาสด้วย เช่น ในระยะแรกประกาศพระศาสนา ณ วันมาฆบูรณมี หลังตรัสรู้ 9 เดือน เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวัน พระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้น และเป็นโอกาสเหมาะ พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกันของสงฆ์ที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจ เมื่อคราวนิครนถนาฎบุตรสิ้นชีวิต เกิดความแตกแยกในหมู่นิครนถ์ พระสารีบุตรถือเหตุการณ์นั้นเป็นตัวอย่าง ชี้ให้ภิกษุสงฆ์เห็นความสำคัญในการรื้อกรองธรรมวินัย ชักชวนพระสงฆ์ให้พร้อมใจกันทำสังคายนา และท่านได้ทำสังคายนาเป็นตัวอย่าง โดยแสดงสังคีสสูตรไว้ ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ

8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตา ตัดต้นหา มานะ ทิฎฐิเสียได้ ก็จะมีผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกดูสีกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราวสมควรอ่อนอ่อนผ่อนตาม ก็ยอมตาม สมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ มีพุทธพจน์ว่า “เรายอมฝึกคนด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งอ่อนละมุนละไม และทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง” คนบางคน จะให้เขายอมได้ด้วยการที่ยอมให้เขารู้สึกว่าตัวเขามีเกียรติหรือเก่ง หรือได้สนใจก่อน ผู้สอนจับจุดได้ก็ใช้วิธีสนองความต้องการแล้วดึงเข้าสู่ที่หมายได้ตามประสงค์ เช่น คราวที่เวรัญชพรหมณ์บริภาษพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงรับสมอ้างตามคำบริภาษนั้นให้สมใจพราหมณ์ แล้วจึงค่อยชี้แจงแก้ไข ให้เขายอมรับตามพระองค์ภายหลัง เมื่อเผชิญอาพวักยักษ์ผู้ร้าย พระองค์เสด็จเข้าไปในที่อยู่ของอาพวัก อาพวักจะสั่งพระองค์ให้เสด็จออกไป พระองค์ก็เสด็จออกตามสั่ง อาพวักจะสั่งพระองค์ให้เสด็จเข้าไปอีก

พระองค์ก็เสด็จเข้าอีก อาพวกะสั่งให้พระองค์เสด็จเข้าเสด็จออกอย่างนี้ ซึ่งพระองค์ก็ทรงปฏิบัติตามอย่างว่าง่ายถึง 3 วาระ ให้เขารู้สึกสนใจในอำนาจของตนก่อน ต่อจากนั้นจึงทรงเปลี่ยนกลวิธีและก็ได้โปรดอาพวกะลงเป็นสาวกสำเร็จ

อีกตัวอย่างหนึ่ง พราหมณ์คนหนึ่งเป็นคนมีมานะ นิสัยแข็งกระด้าง ไม่ไหว้แม่แต่มารดา บิดา อาจารย์ และพี่ชาย วันหนึ่งขณะพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอยู่ในที่ประชุม เขาคิดว่าจะลองเข้าไปเฝ้า “ถ้าพระสมณโคดมตรัสกะเรา เราก็จะพูดกับท่าน ถ้าพระสมณโคดม ไม่ตรัสกะเรา เราก็จะไม่พูดกับท่าน” แล้วเข้าไปยืนอยู่ข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคก็ทรงเฉยเสีย ไม่ตรัสด้วย พราหมณ์ทำท่าจะกลับออกไปโดยคิดว่า “พระสมณโคดมองค์นี้ไม่มีความรู้อะไร” พระผู้มีพระภาคทราบความในใจของเขาอยู่ ถึงตอนนี้จึงตรัสคาถาว่า “พราหมณ์เอ๋ย ความถือตัวไม่ช่วยให้ใครได้ดีอะไรเลย ใครมาเพื่อประโยชน์ใด ก็ควรเสริมสร้างประโยชน์นั้นเสีย” เมื่อตรัสพระดำรัสนี้ ในจังหวะนี้ ก็ได้ผล ทำให้พราหมณ์ชะงักคิดว่า “พระสมณโคดมรู้ใจเรา” ถึงยอมทรุดลงนั่งแสดงคารวะ ทำให้ที่ประชุมงงวยประหลาดใจว่า “น่าอัศจรรย์จริง พราหมณ์นี้ไม่ไหว้แม่แต่มารดา บิดา อาจารย์ พี่ชาย แต่พระสมณโคดมทรงทำให้คนอย่างนั้นอ่อนนบได้เป็นอย่างดี” จากนั้นพระองค์จึงได้ทรงเชิญให้เขานั่งบนอาสนะแล้วตอบปัญหาธรรมแก่เขา จนลงท้ายเขาได้ประกาศตนเป็นอุบาสก

9. การลงโทษและให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทฺธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอบรมชุมชนได้ดีถึงเพียงนี้ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ” ซึ่งแสดงว่า การใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทฺธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ก็ทรงแสดงไปตามเนื้อหาธรรม ไม่กระทบกระทั่งใคร อย่างที่ว่า “ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยอบบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท ทรงชี้แจงให้บริษัทเห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถา” และว่า “พึงรู้จักการยกยอ และการรุกราน ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกยอ ไม่พึงรุกราน พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้น” ข้อนี้ ตีความไปได้ถึงว่า ไม่ใช่ทั้งวิธีลงโทษและให้รางวัล แม้ว่าพระพุทฺธเจ้าจะทรงใช้การชมเชยยกยอบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูก เช่น ทรงชมพระนันทกะ ชมพระนวกะรูปหนึ่ง ชมพระสุชาติ ชมพระลูกณฏก ภัททิสะ ชมพระวิสาขปัญจาลบุตร และตำหนิตือนพระนันทะ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง คือ การลงโทษตนเอง ซึ่งมีทั้งในทางธรรม และทางวินัย ในทางพระวินัย ถือว่ามีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว และบทบัญญัติเหล่านี้พระพุทฺธเจ้าทรงตราไว้ โดยความเห็นชอบ

ร่วมกันของสงฆ์ พร้อมทั้งมีบทกำหนดโทษไว้เสร็จ เมื่อผู้ใดล่วงละเมิดก็เป็นการกระทำผิดต่อส่วนรวม ต้องไถ่ถอนความผิดของตน มิฉะนั้นจะเป็นผู้ไม่เป็นที่ยอมรับของสงฆ์คือหมู่คณะทั้งหมด ส่วนในทางธรรม ภิกษุที่เหลื่อขอจริงๆ สอนไม่ได้ ก็กลายเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าและเพื่อนพรหมจารีทั้งปวงไม่ถือว่าเป็นผู้ที่ควรจะว่ากล่าวสั่งสอน โดยวิธีนี้ ถือว่าเป็นการลงโทษอย่างรุนแรงที่สุด พิจารณาจากพระพุทธคุณตอนต้นของข้อนี้ จะเห็นว่า การสอนโดยไม่ต้องลงโทษ เป็นการแสดงความสามารถของผู้สอนด้วย ในระดับสามัญ สำหรับผู้สอนทั่วไป อาจต้องคิดคำนึงว่า การลงโทษ ควรมีหรือไม่ แค่นั้น และอย่างไร แต่ผู้สอนคนใดสำเร็จผลโดยไม่ต้องใช้อาญาโทษเลย ย่อมถือว่าเป็นผู้มีความสามารถในการสอนมากที่สุด กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

10. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป อย่างไรก็ดี การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง ในการประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงประสบปัญหาเฉพาะหน้าตลอดเวลา และทรงแก้สำเร็จไปในรูปต่างๆ กัน ตัวอย่างเช่น พราหมณ์คนหนึ่งในเมืองราชคฤห์ ตนไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ภรรยาเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า มักเปล่งอุทานว่า “นโม ตสส” คราวหนึ่ง นางพราหมณ์ผู้ภรรยา ขณะนำอาหารมาให้สามี ก้าวพลาดลง จึงอุทานว่า “นโม ตสส” พราหมณ์สามีได้ยินก็ไม่พอใจ จึงว่า “นางตัวร้ายนี้ชอบพูดสรรเสริญแต่ความดีของพระหัวโล้นองค์นั้นอยู่เรื่อย เตียวเถอะนั่งตัวดี ข้าจะไปปราบวา-ทาศาสดาของแก” นางพราหมณ์ตอบว่า “แน่ะ พ่อพราหมณ์ ฉันมองไม่เห็นว่าจะมีใครในโลกไหนๆ มาปราบวาทาศาของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เอาสิ พ่อพราหมณ์ จะไปก็เอา ไปแล้วก็จะรู้เอง” ฝ่ายพราหมณ์ทั้งโกรธอยู่นั้น ก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้ว ก็ทูลถามเป็นคำร้อยกรองว่า “ฆ่าตัวอะไรเสียได้ จึงจะนอนเป็นสุข ฯลฯ”

พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ฆ่าความโกรธเสียได้ก็จะนอนเป็นสุข ฯลฯ” และทำให้พราหมณ์เลื่อมใสได้ อีกเรื่องหนึ่ง พราหมณ์อีกคนหนึ่ง รู้ข่าวว่าพราหมณ์ตระกูลเดียวกับตนออกบวชอยู่กับพระพุทธเจ้า ก็โกรธ จึงไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ไปถึงก็บริภาษพระองค์ด้วยคำหยาบคายต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงปล่อยให้พราหมณ์นั้นบริภาษพระองค์เรื่อยไป จนพราหมณ์หยุดไปเอง เมื่อพราหมณ์บริภาษจนพอแก่ใจ หยุดแล้ว พระองค์จึงตรัสถามว่า “ขอถามหน่อยเถิดท่านพราหมณ์ พวกญาติมิตร แยกหรือทั้งหลายนะ มีมาหาท่านบ้างหรือเปล่า?” พราหมณ์ทูลว่า “ก็มีเป็นครั้งคราว” พระพุทธเจ้า

ตรัสถามว่า “แล้วท่านจัดอาหารของรับประทานมาให้เขาบ้างหรือเปล่า?” พราหมณ์ทูลว่า “ก็จัดบ้าง” พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า “ก็ถ้าคนเหล่านั้นเขาไม่รับสิ่งของเหล่านั้นเล่า ของจะเป็นของใคร?” พราหมณ์กราบทูลว่า “ถ้าเขาไม่รับ มันก็เป็นของฉันทองเองนะซี” พระพุทธเจ้าตรัสตอบ ความว่า “เออละ เรื่องนี้ก็เหมือนกัน ที่ท่านมาดำเรานะ เราไม่ขอรับคำดำของท่านละ ขอให้เป็นอย่างท่านเองก็แล้วกัน” จากนั้นจึงได้ทรงสนทนากับพราหมณ์ต่อไปจนพราหมณ์เลื่อมใสยอมเป็นสาวก

อีกเรื่องหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไปบิณฑบาตที่บ้านอุทัยพราหมณ์ วันแรกพราหมณ์เอาข้าวมาใส่บาตรถวายจนเต็ม วันที่สอง พระพุทธเจ้าเสด็จไปอีก พราหมณ์ก็ถวายอีก วันที่สาม พระพุทธเจ้าเสด็จไปอีก พราหมณ์ก็ถวายอีก แต่คราวนี้ พอถวายแล้ว ก็กล่าวว่า “พระสมณโคดมองค์นี้จิตใจจึงมาบ่อยๆ” พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบร้อยกรองเป็นคาถาเล่นคำโดยปฏิภาณ เป็นทำนองเตือนพราหมณ์โดยนัยว่า โฉนจะทอดยเสีย การกระทำส่วนมากจะให้ได้ผลก็ต้องทำบ่อยๆ ดังนี้ “กสิกรก็หว่านพืชบ่อยๆ ฝนก็ต้องตกบ่อยๆ ชาวนาที่ต้องไถนาบ่อยๆ รัฐจึงมีธัญญาหารบ่อยๆ คนมาขอบ่อยๆ คนให้ให้ไปบ่อยๆ คนให้ครั้นให้บ่อยๆ ก็ได้พบสวรรค์บ่อยๆ คนริदनมก็ย่อมริตบ่อยๆ ลูกวัวก็หาแม่บ่อยๆ ย่อมต้องเหนื่อยต้องดิ้นรนบ่อยๆ (ส่วน) คนเขลาเข้าหาครรรภ์บ่อยๆ แล้วก็เกิดก็ตายบ่อยๆ ต้องห้ามไปป่าช้าบ่อยๆ มีปัญญาพบทางไม่เกิดบ่อย จึงไม่ต้องเกิดบ่อยๆ (หรือ : คนฉลาดถึงเกิดบ่อยๆ ก็เพื่อพบทางไม่ต้องเกิดบ่อย) หรืออีกเรื่องที่คล้ายๆ กันว่า พระพุทธเจ้าเสด็จไปในบริเวณที่เขาเตรียมหว่านข้าวทำนา ขณะเขากำลังเลี้ยงดูกันอยู่ พระองค์ได้เสด็จไปประทับยืนอยู่ด้านหนึ่ง พราหมณ์เจ้าของนาเห็นก็คิดว่าพระองค์มาขอบิณฑบาต จึงกล่าวว่า “ท่านสมณะ ข้าพเจ้าย่อมไถนา หว่านข้าว ครั้นแล้วจึงได้บริโภค แม้ท่านก็จงไถนา จงหว่านข้าว แล้วจงบริโภคเอาเถิด” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ดูก่อนพราหมณ์ แม้เราก็ไถ ก็หว่านเหมือนกัน เมื่อได้ไถหว่านแล้วจึงได้บริโภค” พราหมณ์ทูลว่า “ท่านสมณะ ข้าพเจ้าไม่เห็นท่านมีแอก มีไถ มีพาล มีปลูก หรือโคเลย ไฉนท่านจึงมากล่าวว่า ‘แม้เราก็ไถก็หว่าน เสร็จแล้วจึงได้บริโภคเหมือนกัน’” แล้วก็สนทนาเป็นกลอนสวด ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสตอบเป็นคาถาเช่นกันว่า “เรามีศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและไถ ฯลฯ เราไถอย่างนี้แล้วย่อมได้อมฤตเป็นผล ทำนาอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง” ขอบเรื่องนี้ โดยนำเอาคำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศล มาเป็นคำสรุป ดังนี้ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อีกประการหนึ่ง หม่อมฉันได้เห็นกษัตริย์บัณฑิตบางพวก ผู้มีปัญญาสุขุม สามารถปราบวาหะฝ่ายปรปักษ์ได้ มีปัญญาเฉียบแหลมดุจจะยิงชนทรายได้ ท่านเหล่านั้น เหมือนจะเที่ยวได้เอาปัญญาไปทำลายหลักทฤษฎีทั้งหลายของคนอื่นๆ “พอได้ยินข่าวว่าพระสมณโคดมจักเสด็จมายังบ้านหรือนิคมโน้นๆ กษัตริย์เหล่านั้นก็พากัน

เตรียมปัญหาไว้ ด้วยตั้งใจว่า พวกเราก็จักพากันเข้าไปหาพระสมณโคดมแล้วถามปัญหา ถ้าพระสมณโคดมถูกพวกเราถามไปอย่างนี้ ตอบแก้มาอย่างนี้ พวกเราจะปราบวาตะของพระองค์อย่างนี้ ถ้าพระสมณโคดมถูกพวกเราถามอย่างนี้ ตอบแก้มาอย่างนี้ พวกเราก็จะปราบวาตะของพระองค์เสียอย่างนี้ “ครั้งได้ทราบข่าวว่าพระสมณโคดมเสด็จมาถึงบ้านหรือนิคมโน้นแล้ว ก็พากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้กษัตริย์เหล่านั้นเข้าใจชัด ให้เห็นตาม ให้แข็งขัน ให้บันเทิงด้วยธรรมิกถาแล้ว กษัตริย์เหล่านั้นก็ได้ทูลถามปัญหาแก่พระผู้มีพระภาค ที่ไหนเลยจะมาปราบวาตะพระองค์ได้เล่า ที่แท้กลับพากันมาสมัครตัวเป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อนี้ ก็เป็นความเลื่อมใสอันเนื่องด้วยธรรมของหม่อมฉัน ที่มีต่อพระผู้มีพระภาค “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อีกประการหนึ่ง หม่อมฉันได้เห็นพราหมณ์บัณฑิต ฯลฯ คฤหบดีบัณฑิต...สมณบัณฑิตบางพวก ผู้มีปัญญาสุขุม สามารถปราบวาตะฝ่ายปรปักษ์ได้ มีปัญญาเฉียบแหลม ดุจจะยิงชนทรายได้ ท่านเหล่านั้น เหมือนจะเที่ยวได้เอาปัญญาไปทำลายหลักทฤษฎีทั้งหลายของคนอื่นๆ “พอได้ยินข่าวว่าพระสมณโคดมจักเสด็จมายังบ้านหรือนิคมโน้นๆ สมณะเหล่านั้นก็จะพากันเตรียมปัญหาไว้...พากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้สมณะเหล่านั้นเข้าใจชัด ให้เห็นตาม ให้แข็งขัน ให้บันเทิงด้วยธรรมิกถาแล้ว สมณะเหล่านั้นก็ได้ทูลถามปัญหาแก่พระผู้มีพระภาค ที่ไหนเลยจะมาปราบวาตะของพระองค์ได้เล่า ที่แท้ก็พากันทูลขอโอกาสแก่พระผู้มีพระภาคเพื่อออกบวชเป็นบรรพชิต พระผู้มีพระภาคก็ทรงบรรพชาให้ “ครั้งได้บรรพชาแล้วเช่นนั้น ท่านก็ปลีกตัวออกไปอยู่สงัด เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว ไม่นานเลยก็ได้รู้ยิ่งเห็นจริง กระทำสำเร็จซึ่งประโยชน์สูงสุด อันเป็นจุดหมายแห่งพรหมจรรย์ อันเป็นที่ปรารถนาของกุลบุตรผู้ออกบวชทั้งหลายด้วยตนเอง ในปัจจุบันชาตินี้เอง “ท่านเหล่านั้นพากันกล่าวว่าดังนี้ ‘ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พวกเราไม่พินาศแล้วสิหนอ แต่ก่อนนี้ พวกเราทั้งที่มีได้เป็นสมณะจริงเลย ก็ปฏิญาณว่าตนเป็นสมณะ ทั้งที่มีได้เป็นพราหมณ์จริงเลย ก็ปฏิญาณว่าตนเป็นพราหมณ์ ทั้งที่มีได้เป็นพระอรหันต์จริงเลย ก็ปฏิญาณว่าตนเป็นพระอรหันต์ บัดนี้พวกเราเป็นสมณะจริงแล้ว เป็นพราหมณ์จริงแล้ว เป็นพระอรหันต์จริงแล้ว’

“แม้ข้อนี้ก็มีความเลื่อมใสอันเนื่องด้วยธรรมของหม่อมฉันที่มีต่อพระผู้มีพระภาค...” “ภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงลูกเป็นไฟไปหมดแล้ว... ลูกเป็นไฟเพราะอะไร... เพราะไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ... เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส...”

กลวิธี และอุบายการสอนโดยย่อ (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน, 2555: เว็บไซต์ vitheebuddha.com) ให้สรุปโดยย่อดังนี้

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจความได้ง่าย และชัดเจน ช่วยให้จำแม่นย่ำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น...

2. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า... การใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

3. การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะ เหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมากอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัสดุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่าง ก็คือ พระจริยวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี...

5. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและการเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน...แม้ในการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟังผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่า คำว่า พรหม พรหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไฟบูชายัญ ฯลฯ ซึ่งคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

6. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนาจะเห็นได้

ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่างที่เรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

7. การรู้จักจังหวะ และโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะ และโอกาสให้เป็นประโยชน์

8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ตัดค้นหา มานะ ทิฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สีกว่าแพ้

9. การลงโทษ และให้รางวัล การใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่การฝึกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ ก็แสดงไปตามเนื้ออาหารธรรมไม่กระทบกระทั่งใคร... การสอนไม่ต้องลงโทษ เป็นการแสดงความสามารถของผู้สอนด้วย ในระดับสามัญ สำหรับผู้สอนทั่วไป อาจต้องคิดคำนึงว่าการลงโทษ ควรมีหรือไม่ แคไหน และอย่างไร แต่ผู้สอนคนใดสำเร็จผลโดยไม่ต้องใช้อำนาจโทษเลย ย่อมถือว่าเป็นผู้มีความสามารถในการสอนมากที่สุด

10. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้ง ต่างควม ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป

สื่อการสอนของพระพุทธเจ้า (อุทัย วรเมธีศรีสกุลและคณะ, 2561 :79) การใช้สื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการสอนนี้มีประโยชน์มาก เพราะทำให้ผู้รับ เข้าใจได้ง่ายและจดจำได้ดี สำหรับอุปกรณ์ที่พระองค์ได้ทรงคิดค้น และได้ทรงนำมาใช้ ประกอบการสอนที่ควรกล่าวถึงมีอยู่ 3 วิธีคือ

1. การใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอุปกรณ์ เป็นวิธีการนำเรื่องที่เกิดขึ้นจริงๆ มาสอน ซึ่งทำให้ได้ผลแน่นอน เพราะเมื่อนำเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับคนอื่นมาเล่าเป็นเชิงนิทานเปรียบเทียบ ก็จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจได้ดี แต่ถ้านำเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงๆ ของคนนั้นมาเล่าซ้ำ แล้วชี้ให้เห็นแง่ความจริงที่แอบแฝงอยู่ ก็ยิ่งทำให้ผู้ฟังเห็นจริงและเข้าใจซาบซึ้งยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นประสบการณ์ของเขาเอง วิธีการเช่นนี้ พระพุทธองค์ได้ทรงใช้อยู่เสมอ และได้ผลสำเร็จดีทุกครั้ง

2. การใช้ภาพนิมิตเหมือนภาพยนตร์เพราะในสมัยพระพุทธเจ้านั้นไม่มีภาพยนตร์ แต่วิธีการของพระองค์ที่จะกล่าวถึงนี้เป็นวิธีคล้ายกับภาพยนตร์ เป็นวิธีที่ทำให้ผู้ฟังคำสอนได้มองเห็นภาพจริงประกอบคำสอน โดยที่พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการใช้วิธีการฉายภาพให้เป็นคลื่นผ่านเข้าไปในกระแสนจิตของผู้รับฟัง เรียกว่า การเนรมิตภาพที่ปรากฏนั้นจะเป็นภาพ 3 มิติ ซึ่งอาจจะมุ่งให้ผู้รับเห็นได้คนเดียวหรือให้ทุกคนสามารถเห็นและสัมผัสได้

3. การใช้วิธีทดลองด้วยตนเอง หมายถึงวิธีการสอนที่ให้หลักความรู้ด้านทฤษฎีก่อน แล้วให้ผู้รับคำสอนไปศึกษาค้นคว้าและทดลองทำด้วยตนเองซึ่งเป็นหลักการที่ตรงกับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ มีการทดลองเป็นหัวใจสำคัญในการที่จะเข้าใจปัญหาต่างๆ ได้อย่างแจ่มแจ้งวิธีการของพระพุทธองค์ในขณะที่ทำให้ทดลองด้วยตนเองนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ได้ผลดีเช่นเดียวกันและได้ทรงใช้วิธีนี้ตามลักษณะจิตของผู้เรียนและผู้ฟังที่ได้แสดงออกมา

จากหลักฐานที่อาจศึกษาได้นั้นแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงสอนโดยใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนมาตั้งแต่พุทธกาล และอุปกรณ์นั้นไม่ต้องลงทุนทำขึ้นใหม่ เพราะ มีอยู่แล้วทั่วทุกหนทุกแห่ง นอกจากนี้ยังทรงเลือกใช้ใช้ลักษณะของการสื่อความมากที่สุดโดยคำนึงถึงประเภทของผู้เรียนหรือผู้ฟังอันได้แก่รูป สัญญาและจิตใจ เป็นหลัก นับว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ที่มีวิธีการให้การศึกษาดูได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุด

2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยมีวิธีการจับใจความการวิจัยดังนี้

1. ฟังการบรรยายธรรมจากมีเทศน์มีทอล์ค ปี9 ภายใต้ชื่องาน"มีเทศน์ มีทอล์ค ปีที่ 9" ตอน "ตามรอยธรรม"
2. สรุปประเด็นธรรมะในเรื่องที่เทศน์ ประเด็นที่สำคัญในการจะนำมาวิเคราะห์
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักและกระบวนการที่ตั้งสมมติฐานเอาไว้
4. สรุปประเด็นการวิเคราะห์
5. นำวิธีการและหลักการการพูดที่เป็นประโยชน์มาสรุปเป็นข้อ เพื่อใช้ประกอบในการสอนรายวิชาวาทศิลป์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากบทเทศนาจากรายการ “มีเทศน์มีทอล์ค ปี9” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ การเล่าเรื่อง การใช้ถ้อยคำเทศนาว่าที่จูงใจ ของพระธรรมกถึก ตามพุทธวิธีการสอน 4 ประการ 2. เพื่อนำวิธีการเทศนา มาบูรณาการในการการสอน และเป็นแบบอย่างในการพูดสำหรับนักศึกษาหรือผู้สนใจ ได้นำไปพัฒนาทักษะการนำพูดด้วยกระบวนการพุทธวิธี หรือการลำดับเรื่องราวของการเล่าเรื่องด้วยพุทธวิธีการสอน โดยมีรายละเอียดในการวิจัย ดังนี้

- 3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูล
- 3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.3 การนำเสนอข้อมูล
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล

3.1 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยฟังการแสดงพระธรรมเทศนาจากรายการมีเทศน์มีทอล์ค ปี9 ซึ่งมีเทคนิคของการเทศน์ที่แตกต่างกัน คือการลำดับเรื่องราวหรือการเล่าเรื่องราว ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเทคนิคเหล่านี้ มาสรุปลงในพุทธวิธีการสอน 4 ประการ และผู้วิจัยได้เสริมในเรื่องของการบอกลักษณะหรือกลวิธีในการสอนธรรมของผู้แสดงธรรมด้วยว่า มีกลวิธีและอุบายในการประกอบการสอนอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยได้เลือกพระผู้แสดงพระธรรมเทศนา ดังต่อไปนี้

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) วัดประยูรวงศาวาส

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธมฺมสากิโย) วัดบวรนิเวศวิหาร

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร วัดธรรมามิขุ (วัดไร่ป่า)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) วัดสวนแก้ว

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีราจารย์ (วีรพล วีรญาโณ) วัดยานนาวา

3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นที่ได้จากพระธรรมเทศนาจากพระผู้แสดงธรรมข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ใช้พุทธวิธีในการสอน 4 ประการ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า 5 และกลวิธีและอุบายประกอบการสอน 10 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนของการวิเคราะห์ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับการพูดตามพุทธวิธีการสอน จากนั้นนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์ด้วยพุทธวิธี 4 ดังนี้

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจใน

2. สมာทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคลหรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดีนิทาน ชาดก

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม

ตัวอย่าง (ส่วนหนึ่งในบทพระธรรมเทศนา)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ขวณญาติโยมพนมมือขึ้น พูดตามนะว่า “บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ” ในระหว่างที่พระอาจารย์ท่านพูด พระอาจารย์อีกสองรูปคือ พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี และพระมหาอดิศักดิ์ อภิปถโญ ท่านก็พูดเสริมมาว่า ยังดั่งไม่พอ ต้องดั่งกว่านี้ นะครับพระอาจารย์ หมายถึงญาติโยมต้องพูดดั่งกว่านี้ และมีโยมบางท่านกระหู่เสียงดั่ง พระท่านจึงแซวไปว่า โยมไม่ต้องกระหู่เสียงใส่อาตมาก็ได้นะ (เสียงหัวเราะ) พระอาจารย์จึงให้ญาติโยมพูดพร้อมกัน 1 รอบ และพระอาจารย์ท่านแซวโยมว่า อันสุดท้ายโยมน่าจะเปลี่ยนของพระอาจารย์ เป็นบุญกราบบุญไหว้เข้าทางประตูหรือโยม (เสียงหัวเราะ) ในระหว่างที่ทวนแต่ละข้อ พระอาจารย์ท่านจึงชวนโยมพูดคุยและถามไปในหว่างการเทศน์ให้ฟัง

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมာทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันทสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมบาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-“บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ”

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ มีโยมบางท่านกระหู่เสียงดัง พระท่านจึงแสวไปว่า โยมไม่ต้องกระหู่เสียงใส่อาตมาก็ได้นะ (เสียงหัวเราะ)

- พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี พระอาจารย์ท่านแสวโยมว่า อันสุดท้ายโยมน่าจะเปลี่ยนของพระอาจารย์เป็น บุญกราบบุญไหว้เข้าทางประตูหรือโยม (เสียงหัวเราะ)

3.3 การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์เอกสารและนำเสนอวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Documentary Content Analysis And Analytical Description) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงธรรมเทศนา

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากกรณีพิพาทสื่อการเรียน และตรวจสอบจากตำราที่ได้นำมาอ้างอิง การเขียนงานวิจัย โดยมีการยกตัวอย่างที่ชัดเจน คือ มีความชัดเจนของข้อมูลเป็นอย่างดี และมีผู้ ปรัชชางานวิจัยเป็นที่ปรึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นไปตามข้อเท็จจริงของข้อมูลได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการเทศน์การบรรยายธรรม มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ การเล่าเรื่อง การใช้ถ้อยคำเทศนาที่จูงใจ ของพระผู้แสดงธรรมหรือพระธรรมกถึก ตามพุทธวิธีการสอน 4 ประการ 2. เพื่อนำวิธีการเทศนา มาบูรณาการในการประกอบการสอนในห้องเรียน และเป็นแบบอย่างในการพูด เพื่อให้ผู้ฟังประทับใจ หรือการพูดให้เกิดแรงบันดาลใจ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากฟังพระธรรมเทศนาของพระผู้แสดงธรรมหรือพระธรรมกถึกทั้ง 5 รูป ผู้วิจัยได้ฟังและจับประเด็นสำคัญในการจะนำมาวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1 พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมมจิตโต)

พระพรหมบัณฑิต กล่าวเจริญพร และชื่นชมผู้จัดโครงการและคณะที่มีส่วนร่วมในงานนี้ปรากฏมีขึ้นมา และได้พูดถึงการเริ่มต้นที่ดี การตามรอยคนดี ตามรอยพ่อแม่เราเราก็ตามได้ถูก แต่หากเราจะตามรอยธรรมะ ตามยังไง มีเรื่องเล่า นักปรัชญากรีก เขาอยู่แบบพอเพียงแบบสมถะมาก เป็นคนที่มีคุณธรรมด้านสมถะ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ นักถือท่านนี้มาก วันหนึ่งอเล็กซานเดอร์ ได้มาพบกับนักปราชญ์ คนนี้เขาชื่อว่า ไนโอเจนิส วันนั้นอเล็กซานเดอร์ไปพบ ไนโอเจนิสฯ เขานั่งอยู่กับพื้นแบบไม่ถือตัว พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ไปยืนระหว่างแสงแดดกับเขา ในระหว่างที่สนทนา พระเจ้าอเล็กซานเดอร์กล่าวว่า ได้ข่าวว่าท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านบอกเรามาเกิดในโลกนี้เราให้ท่านได้ทุกอย่าง ครั้งหนึ่งไนโอเจนิสจุดตะเกียงตอนที่แสงอาทิตย์ยังจ้อยอยู่ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์สงสัยจึงถามว่า ท่านจุดตะเกียงทำไมท่านอาจารย์ ไนโอเจนิสตอบไปว่า เราจุดตะเกียงเพื่อตามหาคนดี

วิเคราะห์ว่า

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเทศนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-หลักธรรม สาธุนรธรรม “เดินตามรอยคนดีที่อยู่หน้า มือเคยคว้าเรามาอย่าได้เฝ้า อย่าทำร้ายเพื่อพ้องมิตรของเรา คนโง่เขลาไร้สติอย่าทำตาม”

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-เรื่องเล่า นักปรัชญากรีก

-ตามรอยพ่อแม่เราเราก็ตามได้ถูก

พระพรหมบัณฑิต ท่านกล่าวว่า ถ้าเราไม่รู้จักคนดี เราไม่รู้จักรักรมะเราก็ตามรอยกันไม่ถูกตามรอยธรรม เราจะตามรอยใคร ธรรมะคืออะไรเราต้องตามรอยธรรมได้อย่างไร และท่านได้เล่าเรื่องของขงจื้อต่อ เรื่องว่าคนดีคือคนเช่นไร ธรรมะคืออะไร ลูกศิษย์ตอบว่า ธรรมะคือ คนที่มีแต่คนที่ไปไหนก็มีแต่คนรัก อาจารย์ตอบว่าผิด แต่คนดีคือคนดีด้วยกันชอบ แต่คนไม่ดีไม่ชอบ ตำรวจดีคือตำรวจเช่นไร ตำรวจดี บัณฑิตคบบัณฑิต คนพาลคบคนพาล ตามรอยคนดีที่อยู่ข้างหน้า คนดีคือคนที่มีธรรมะ ธรรมะคืออะไร พระพรหมบัณฑิต ท่านยกการไหว้บุคคลที่เป็นคนดี เริ่มจากบทสวดมนต์ง่าย ๆ อรหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาคะวา เป็นต้น ว่าเราเริ่มต้นด้วยการไหว้สิ่งที่เป็นความดีหรือบุคคลที่ดีแล้ว ธรรมะหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คำสอนของพระพุทธเจ้า พระไตรปิฎก 45 เล่ม หากถามว่า โยมอ่านไหว้ไหม ก็คงจะไม่ไหว มีบทสวดบทหนึ่งที่ว่า สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา พระพุทธองค์ท่านหมายถึง ธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงพระไตรปิฎก สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทุกอย่างที่เรารู้เราเห็นคือ ธรรมะ ซึ่งหากเราจะไปตามธรรมชาติคือ ดีกับไม่ดีอาจจะไม่ไหว และอีกประการหนึ่งธรรมะคือหน้าที่ ควรทำหน้าที่ให้สุจริต ทำให้ดีที่สุดอย่าละทิ้งหน้าที่ อย่าบกพร่องต่อหน้าที่ อย่าทุจริตกับหน้าที่ เป็นพ่อแม่มีหน้าที่ต่อลูกนี้คือหน้าที่ของพ่อแม่ เป็นพระมีหน้าที่สั่งสอน เป็นโยมมีหน้าที่ทำบุญกุศล โลกนี้ก็จะทำสมบุญหากทุกคนทำหน้าที่ ตามรอยธรรมะอีกความคือ ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ธรรมในข้อนี้ท่านหมายถึง คุณงามความดี ดูหนังดูละคร ท่านให้ย้อนดูตัว ขำอุราหน้าหัว เต็นยั่วเหมือนฝัน ดูหนังละครจะมีตัวดีและตัวร้าย มีตัวพระเอกเป็นฝ่ายธรรมะ ตัวร้ายเป็นฝ่ายอธรรม หากเป็นพระพุทธเจ้า จะมีพระเทวทัตเป็นฝ่ายอธรรม เราจะเห็นคนวาดการ์ตูน เขาจะยกตัวอย่างเทวทูต 2 ตน ตัวดีและตัวร้าย ตัวดีจะเป็นเทพบุตรตัวน้อยมีปีกสีขาวส่วนตัวร้ายจะมีตัวสีแดงถือทอกมีเขา

เหมือนโยมเมื่อวานเราบอกว่าวันนี้มาฟังมีเทศน์มีทอล์กกันดีกว่า ตัวเราบอกเราตั้งแต่เมื่อวาน ส่วนตัวสี่แดงบอกว่าจะไปทำไมไปซื้อปิ้งกันดีกว่าเพราะมันอยู่ในห้าง (โยมยิ้มหัวเราะ)

วิเคราะห์ว่า

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ธรรมะ คือหน้าที่ ควรทำหน้าที่ให้สุจริต ทำให้ดีที่สุดยะละทิ้งหน้าที่ อย่าบกพร่องต่อหน้าที่ อย่าทุจริตกับหน้าที่ เป็นพ่อแม่มีหน้าที่ต่อลูกนี้คือหน้าที่ของพ่อแม่ เป็นพระมีหน้าที่สั่งสอน เป็นโยมมีหน้าที่ทำบุญกุศล โลกนี้ก็จะทำสมบุญหากทุกคนทำหน้าที่

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-เรื่องเล่า ขงจื้อ

-ตำรวจดีคือตำรวจเช่นไร ตำรวจดี บัณฑิตคบบัณฑิต คนพาลคบคนพาล

-บุคคลที่เป็นคนดี เริ่มจากบทสวดมนต์ง่าย ๆ

-ดูหนังดูละคร ท่านให้ย่อนดูตัว ขำอุราหน้าหัว เต็นยั่วเหมือนฝัน ดูหนังละครจะมีตัวดีและตัวร้าย มีตัวพระเอกเป็นฝ่ายธรรมะ ตัวร้ายเป็นฝ่ายอธรรม

-หากเป็นพระพุทธเจ้า จะมีพระเทวทัตเป็นฝ่ายอธรรม

-คนवादการ์ตูน เขาจะยกตัวอย่างเทวทูต 2 ตน ตัวดีและตัวร้าย ตัวดีจะเป็นเทพบุตรตัวน้อย มีปีกสีขาวส่วนตัวร้ายจะมีตัวสีแดงถือหอกมีเขา

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ

ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-เหมือนโยมเมื่อวานเราบอกว่าวันนี้มาฟังมีเทศน์มีทอล์กกันดีกว่า ตัวขาวบอกเราตั้งแต่เมื่อวาน ส่วนตัวสีแดงบอกว่าจะไปทำไมไปซื้อบั้งกันดีกว่าเพราะมันอยู่ในห้าง (โยมยิ้มหัวเราะ)

พระพรหมบัณฑิต ท่านกล่าวว่า เราเป็นเด็กดีตั้งใจเรียน แต่เพื่อนชวนโดดเรียน ตัวดีฝ่ายธรรมะอยากให้เป็นเด็กเรียน ตัวร้ายฝ่ายธรรมะอยากให้ไปเที่ยวไปทดลองยาเสพติด หากอยากตามรอยของคนดีที่นำไปสู่สวรรค์ สวรรค์ที่ว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ชาติหน้า ประตूसวรรค์เปิดตลอดเวลา ประตูโบสถ์ ประตูวัด ส่วนประตูรกคือ ประตูบายมุขต่างๆ ร้านเหล้า บ่อนการพนัน ก็เปิดเช่นกัน ตามรอยผู้เป็นต้นแบบแห่งการกตัญญูรู้คุณ ผู้เป็นต้นแบบ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ เสียงแห่งสิ่งไม่ตีมันดัง แต่เสียงแห่งความตีมันเบา เหมือนกับ การจัดโครงการครั้งนี้หาผู้สนับสนุนไม่ค่อยจะมีเท่าไร ผู้จัดงานนี้ถือว่าเป็นบัณฑิตโดยแท้ เป็นบุคคลที่เราพึงจะตามให้เป็นแบบอย่างด้วยการมาร่วมงานกันฟังพระธรรมเทศนา

วิเคราะห์

เป็น สันทัสสนา, สมาทปนา, สมุทเทศนา

1. สันทัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-การจัดโครงการครั้งนี้หาผู้สนับสนุนไม่ค่อยจะมีเท่าไร ผู้จัดงานนี้ถือว่าเป็นบัณฑิตโดยแท้ เป็นบุคคลที่เราพึงจะตามให้เป็นแบบอย่างด้วยการมาร่วมงานกันฟังพระธรรมเทศนา

-ธรรมที่เป็นธรรมะกับอธรรม ทางสวรรค์มันรกทางนรกมันเตียน จงเลือกทางเดินตามต้นแบบแห่งความดี

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-เราเป็นเด็กดีตั้งใจเรียน แต่เพื่อนชวนโดดเรียน ตัวดีฝ่ายธรรมะอยากให้เป็นเด็กเรียน ตัวร้ายฝ่ายธรรมะอยากให้ไปเที่ยวไปทดลองยาเสพติด

พระพรหมบัณฑิต ท่านกล่าวต่อว่า ธรรมะกับธรรมจึงมีเส้นแบ่งไปคนละทาง สวรรค์ในบ้านคือ ทุกคนรักษาศีลไม่ละเมิดศีลข้อที่ 3 กาเม แต่พอนอกใจกันสวรรค์ในบ้านก็เป็นนรกได้ นรกสวรรค์ขึ้นอยู่กับว่าเราจะตามรอยเสียงแห่งสวรรค์หรือเสียงนรกที่ตั้งอยู่ในใจ ในใจเรานี้แหละมีทั้งดีและร้าย เราเป็นคนอารมณ์ดีเหมือนเราฟังธรรมะในวันนี้ ยกตัวอย่าง คนที่ขับรถเจอเหตุการณ์ร้ายๆเหตุเกิดบนท้องถนนทะเลาะกัน หากเราไปฟังเสียงของธรรมตามรอยของธรรมอารมณ์ร้อน ก็อาจจะเกิดเหตุถึงแก่ชีวิตเหมือนกับเหตุการณ์ที่เราเห็นเป็นข่าวในปัจจุบันนี้

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมุทเตชนา,

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-คนที่ขับรถเจอเหตุการณ์ร้ายๆ

พระพรหมบัณฑิต ในประเทศอินเดีย เขาตั้งคำถาม มนุษย์กับสัตว์เดรัจฉานต่างกันอย่างไร ท่านให้ความหมายว่า การกิน การนอน การสืบพันธุ์และการกลัวภัย 4 อย่างนี้เป็นสิ่งที่เหมือนกัน แต่ต่างกันตรง ธรรมะเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ทั้งหลาย ทุกวันนี้ข่าวในหนังสือพิมพ์บางคนร้ายกว่าสัตว์เสียอีก ต้องจบในท้องซังคุกในตาราง เราจะให้ลูกหลานตามรอยแบบไหน เข้าคุกเข้าตารางหรือเข้าวัด เข้าวา เข้าวัง ไปในทางที่เจริญ

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจในบทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-สิ่งที่ทำให้คนและสัตว์เดรัจฉานต่างกันคือ ธรรมะ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทุกวันนี้ข่าวในหนังสือพิมพ์บางคนร้ายกว่าสัตว์เสียอีก ต้องจบในห้องขังคุกในตาราง เราจะให้ลูกหลานตามรอยแบบไหน เข้าคุกเข้าตาราง หรือเข้าวัด เข้าวา เข้าวัง ไปในทางที่เจริญ

พระพรหมบัณฑิต กล่าวสอนว่า เพราะฉะนั้นตามรอยธรรมนั้น ต้องช่วยกันขยาย ตามรอยแห่งคุณความดีคืออะไร ธรรมะคือสิ่งที่เป็นประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ประโยชน์ส่วนรวม บัณฑิตมีอยู่ 2 ประเภท คนดีที่ทำประโยชน์เขาเรียกว่าบัณฑิต คนที่ไม่ทำประโยชน์เขาเรียกว่าคนพาล คนมีปัญหาท่านเรียกว่าบัณฑิต เพราะรู้จักประโยชน์ 2 ประการ ประโยชน์ปัจจุบันเฉพาะหน้า และประโยชน์ในอนาคตจนถึงชาติหน้า เพราะฉะนั้นคนที่เป็บบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่คนที่จบปริญญา กล่าวโดยรวม คือไม่เบียดเบียนประโยชน์ตน ประโยชน์คนอื่น และไม่เบียดเบียนประเทศชาติทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าบัณฑิต

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาปทนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาปทนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-หลักธรรม สาธุนธรรม “เดินตามรอยคนดีที่อยู่หน้า มือเคยคว้าเรามาอย่าได้เฝ้า อย่าทำร้ายเพื่อพ้องมิตรของเรา คนโง่เขลาไร้สติอย่าริตาม”

-หลักธรรม อะเสวนา จะ พาลานัง ปณชิตานัญจะ เสวนา “การไม่คบคนพาล คบหาแต่บัณฑิต”

-ประโยชน์มี ๓ อย่าง คือ ๑) ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า ๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด ได้แก่ พระนิพพาน

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มแจ้ง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-คนดีที่ทำประโยชน์เขาเรียกว่าบัณฑิต คนที่ไม่ทำประโยชน์เขาเรียกว่าคนพาล คนมีปัญญาท่านเรียกว่าบัณฑิต

-เพราะฉะนั้นคนที่เป็บบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่คนที่จบปริญญา กล่าวโดยรวม คือไม่เบียดเบียนประโยชน์ตน ประโยชน์คนอื่น และไม่เบียดเบียนประเทศชาติ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าบัณฑิต

4.2 พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธมฺมสากิโย)

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. ตามรอยธรรมนี้ เราจะเข้าใจอย่างไรดี? คำว่าธรรม อาจจะเข้าใจว่าเป็นพระไตรปิฎก อาจจะเข้าใจว่าเป็นพระพุทธศาสนา ถ้าเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา คำว่าธรรมเป็นคำสากลที่ใช้ได้กับทุกสถานะ และกับทุกสิ่งทุกอย่าง คำว่าตามรอยธรรม เราจะดำเนินชีวิตอย่างไรให้เกิดความสมดุลของตัวเราไว้ได้ หากบอกว่าต้องการเข้าวัดวา กราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นนั้นแบบนั้นก็ไม่ได้ การไปแบบนั้นถือว่าเป็นการไปหาแรงบันดาลใจ หรือว่าการไปเอาบุญ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา บอกว่าคนไทยโดยส่วนมากนิยมบุญ และทำบุญเพื่ออะไร เราเชื่อกันว่าทำบุญแล้วจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นอันว่าเราทำบุญคือการลงทุนอย่างนั้นหรือ?

วิเคราะห์

เป็น สันทัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันทัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ธรรมะคือ ธรรมชาติเป็นแก่นสากลของมนุษย์โลก

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มแจ้ง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์,

เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา บอกว่าคนไทยโดยส่วนมากนิยมบุญ และทำบุญเพื่ออะไร เราเชื่อกันว่าทำบุญแล้วจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. กล่าวว่า ในประเทศอินเดียคำว่าบุญนั้น มีมาก่อนพุทธกาล ก่อนที่พระพุทธศาสนา พวกคนแขกอินเดีย เวลาจะทำบุญเขาก็จะไปที่แม่น้ำคงคาหรือแม่น้ำที่อยู่ใกล้ ก่อนที่พระอาทิตย์จะขึ้น เหตุที่ไปเพราะชาวอินเดียเชื่อว่าไปล้างบาป พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. ท่านได้ยกพระสูตร สังครวสูตร ว่าด้วยเรื่อง การอาบน้ำเพื่อล้างบาป การทำบุญตักบาตรเราใส่ 100 บาท แต่ขออะไรต่างๆมากมาย ไม่ใช่ขอแต่ภพนี้ชาตินี้ ขอไปยังชาติหน้าด้วย สงสัยจะเห็นพระเป็นบุรุษไปรษณีย์ (โยมยิ้ม) เวลาที่พระท่านไปบิณฑบาต การไปบิณฑบาตนั้นภาษาพระท่านเรียกว่าไปโปรดสัตว์ เราเองก็เป็นสัตว์ แต่เวลามีคนมาตำราเราว่าไอ้สัตว์ เราท่านก็โกรธกันเนาะ (โยมพระและหัวเราะ) ในภาษาบาลี สัตว์ ผู้ที่เกาะ ผู้ที่ไม่ยอมปล่อย ไม่ว่าจะเค้าให้อะไรมาเราก็รับไว้คว้าเอาไว้ หากเราไม่มีสติเราก็โกรธเราก็โมโห

วิเคราะห์

เป็นสันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบ ให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-การล้างบาปไม่ได้ล้างด้วยการแช่หรืออาบน้ำจากแม่น้ำ แต่มันคือการชำระล้างใจด้วยหลักธรรม

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-สังครวสูตร ว่าด้วยเรื่อง การอาบน้ำเพื่อล้างบาป

-หลักธรรมที่ชำระล้างใจคือ หลักธรรมที่นำมาใช้ในการปฏิบัติซึ่งมีอยู่อย่าง มากมาย หลักธรรมเหล่านั้นเรียกว่า โปธิปักขิยธรรม 37 ประการ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรคมืองค์ 8 โปธิปักขิยธรรม 37

4. สัมปัทสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความรำเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-การทำบุญตักบาตรเราใส่ 100 บาท แต่ขออะไรต่างๆมากมาย ไม่ใช่ว่าขอแต่ภพนี้ชาตินี้ ขอไปยังชาติหน้าด้วย สงสัยจะเห็นพระเป็นบุรุษไปรษณีย์ (โยมยิ้ม)

-เวลาที่พระท่านไปบิณฑบาต การไปบิณฑบาตนั้นภาษาพระท่านเรียกว่าไปโปรดสัตว์ เราเองก็เป็นสัตว์ แต่เวลามีคนมาตำราว่าไอ้สัตว์ เราท่านก็โกรธกันเนาะ (โยมพระและหัวเราะ)

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. กล่าวว่า ดั่งนั้นเวลาที่เราทำบุญ เราต้องทำบุญด้วยปัญญา ทำอย่างไรให้จิตใจของเราเกิดความสมดุล สามารถที่จะควบคุม บริหารกิเลสของเราได้ และนี่คือการปฏิบัติตามธรรมหรือการตามรอยธรรม ยิ่งช่วงนี้เกิดสถานการณ์โควิด-19 ถ้าเรานำโรคนี้มาตามรอยธรรมเราสามารถเอาตัวเองรอดได้ ถ้าเรารู้จักตามรอยธรรม การสวดรัตนสูตร อาจจะช่วยได้ในระดับหนึ่ง ในสถานการณ์ปัจจุบันอาจจะใช้คำว่า New Normal แปลว่า ชีวิตวิถีใหม่ ชีวิตวิถีปกติใหม่บ้าง

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบ ให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ดั่งนั้นเวลาที่เราทำบุญ เราต้องทำบุญด้วยปัญญา

-รอยธรรมเราสามารถเอาตัวเองรอดได้ ถ้าเรารู้จักตามรอยธรรม การสวดรัตนสูตร อาจจะช่วยได้ในระดับหนึ่ง

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-สถานการณ์โควิด-19

พระธรรมศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. กล่าวว่า ท่านทราบไหมว่าคำว่า New Normal ชีวิตวิถีปกติใหม่นั้น จริงแล้วไม่ได้ใหม่อะไรเลย เหมือนคำสอนหรือธรรมะในพระพุทธศาสนาไม่ใช่ของใหม่ คำในครั้งพุทธกาลนั้นไม่ใช่ใหม่อะไรเช่นกัน เช่นคำว่าบุญ พระพุทธเจ้าก็นำมาเปลี่ยนเป็นวิถี พระพุทธเจ้าสอนให้เราพึ่งพาตัวเอง

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง

ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-New Normal ชีวิตวิถีปกติใหม่นั้น จริงแล้วไม่ได้ใหม่อะไรเลย เหมือนคำสอนหรือธรรมะในพระพุทธศาสนาไม่ใช่ของใหม่ คำในครั้งพุทธกาลนั้นไม่ใช่ใหม่อะไรเช่นกัน เช่นคำว่าบุญ พระพุทธเจ้าก็นำมาเปลี่ยนเป็นวิถี พระพุทธเจ้าสอนให้เราพึ่งพาตัวเอง

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มกระจ่าง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-New Normal ชีวิตวิถีปกติใหม่

พระธรรมศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. กล่าวว่า พร แปลว่า ประเสริฐ ความดี ความเจริญ พระจะให้เราได้ไหม บางทีที่ไปขอพรจากพระ สิ่งที่เราขอพรจากพระคือคำสอน ให้เราไปทำเอง เวลาที่พระท่านให้พรนั้น อายุ วัฒน สุขัง พะลังนั้น คำว่าอายุ เรามาตีกันว่าเป็นตัวเลข ในภาษาบาลีนั้น ท่านหมายถึง คุณภาพของชีวิตที่ดี มีพลังที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้ มีพลังที่จะทำความดี ส่วนวัฒน ผิวพรรณ ดินนั้น ไม่ใช่เข้าคลินิก ผิวพรรณจะงามต้องเกิดจากการดูแลภายใน สุขะความสุข ทุกคนอยากได้ความสุข ถ้าความสุขอยู่ในใจ ใจว่าเราจะต้องไปแสดงว่า ในทางพระพุทธศาสนานั้น ความสุขนั้นไม่ต้องแสดงหา ขึ้นอยู่กับตัวเราว่าเราจะมองโลกอย่างไร สุขกับทุกข์เป็นคำๆเดียวกัน ทุ ช่วยาก สุข ดีงามง่าย แต่ไม่เกี่ยวกับทุเรียนนะ (เสียงหัวเราะ) ความสุขคือการปรับใจของเราที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่เราเป็นอยู่ ถ้าเราปรับทัศนคติ พอเราเปลี่ยนวิธีการคิด ก็สามารถทำให้เราทนได้ สภาพที่ทนได้นั้น

แหละคือความสุข ความสุขขึ้นอยู่กับวิธีการคิด ถ้าเราปฏิบัติตามรอยธรรม ไม่ใช่การไปแสวงแค่บุญที่บุญ ดังนั้นการแสวงหาบุญขึ้นอยู่กับการกระทำของเรา ดังนั้นพลังของ อายุ วัฒนธนะ สุขะ พะลัง ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรากระทำ

วิเคราะห์

เป็นสันทัตสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันทัตสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ทั้งประโยค

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกล้า มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทั้งประโยค

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-สุขกับทุกข์เป็นคำๆเดียวกัน ทุ ข่วยาก สุ ดิงาม่งาย แต่ไม่เกี่ยวกับทุเรียนนะ (เสียงหัวเราะ)

4.3 พระครูสังฆรักษ์ ศักดา สุนทรโร และคณะ

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านเริ่มต้นด้วยการเปิดสื่่ววิถีทัศน์ เป็นกิจวัตรที่ท่านทำที่วัด คือ การเดินขึ้นลงบันไดให้ญาติโยมชมและบอกประโยชน์ของการเดิน จะทำให้กระดูก เส้นเลือดสูบฉีด ได้ฝึกกำลังกายและกำลังจิต และท่านก็ให้โยมได้พูดพร้อมกันว่า “ออกกำลังกาย ได้กำลังกาย ออกกำลังใจ ใจก็เข้มแข็ง ทั้งสองอย่างนี้ต้องสร้างคู่กันไป บางครั้งกายแข็งแรง ใจอ่อนแอเหลือเกินก็ทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ ออกกำลังกายและกำลังใจควบคู่กันไป เจริญพร (โยมพูดเจริญพรตาม) ท่านก็แซวไปว่า โยมบางท่านก็เจริญพรไปตามอาตมาก็มีนะ (เสียงโยมหัวเราะ)”

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยชน์

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ท่านก็ให้โยมได้พูดพร้อมกันว่า “ออกกำลังกาย ได้กำลังกาย ออกกำลังใจ ใจก็เข้มแข็ง ทั้งสองอย่างนี้ต้องสร้างคู่กันไป บางครั้งกายแข็งแรง ใจอ่อนแอเหลือเกินก็ทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ ออกกำลังกายและกำลังใจควบคู่กันไป เจริญพร

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-กัจจัตราที่ท่านทำที่วัดคือ การเดินขึ้นลงบันไดให้ญาติโยมชมและบอกประโยชน์ของการเดิน

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-เจริญพร (โยมพูดเจริญพรตาม) ท่านก็แซวไปว่าโยมบางท่านก็เจริญพรไปตามอาตมาก็มีนะ (เสียงโยมหัวเราะ)”

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านเปิดอีกสื่อบทเทศน์ให้โยมได้ชม เป็นสื่อตอนที่ท่านรดน้ำต้นไม้ ใช้ถังตักรดน้ำ เพื่อจะได้ออกกำลังกาย มีสายยางแต่ท่านไม่ใช้ บางทีสบายเกินไปก็อาจจะทำให้ติดสบาย เหมือนการมีไลน์แต่ไม่ใช้ เปลี่ยนเป็นเขียนจดหมาย วิธีการที่มันได้มาเรื่อยๆบางทีมันก็ชื่นใจกว่า บางอย่างอาจจะลองแก้งไม่มี กินข้าวด้วยมือ เดินด้วยเท้าเปล่า บางทีก็ไม่มีใครรักเราทั้งหมดหรอก คนรักก็เท่าผืนหนัง คนชังก็เท่าผืนเสื่อ ไม่มีใครรักเราทุกคน ต่อให้เราเดินบนน้ำได้ ก็มีคนมองว่าเราว่ายน้ำไม่เป็น ต่อให้คนที่ไม่รักเรา เขาก็ยอมที่ตากฝนไปกับคนที่เขารัก ฉะนั้นวันนี้ อุปมาเหมือนมีคนมาตำราเราว่า ฉันทว่ายน้ำเป็นที่แกลเดินบนน้ำได้แกลว่ายน้ำไม่เป็นสินะ อย่ากระโดดลงไปว่ายน้ำตามคำที่ตำท้ออย่าทำตัวให้ไร้ค่าหรือทำให้เขาเห็นว่าเราไร้ค่า ไม่มีใครมองเราดีทั้งหมดทุกคนจริงๆ

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมာทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-เหมือนการมีไลน์แต่ไม่ใช่ เปลี่ยนเป็นเขียนจดหมาย วิธีการที่มันได้มายากๆบางที่มันก็ชื่นใจกว่า บางอย่างอาจจะลองแกล้งไม่มี กินข้าวด้วยมือ เดินด้วยเท้าเปล่า

-บางทีการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแบบไม่มีอะไรอาจจะง่ายกว่า การที่ต้องทำความเข้าใจสิ่งที่ยาก

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านรดน้ำต้นไม้ ใช้ถังตักรดน้ำ เพื่อจะได้ออกกำลังกาย

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-บางทีก็ไม่มีใครรักเราทั้งหมดหรอก คนรักก็เท่าผืนหนัง คนชังก็เท่าผืนเสื่อ ไม่มีใครรักเราทุกคน ต่อให้เราเดินบนน้ำได้ ก็มีคนมองว่าเราว่ายน้ำไม่เป็น ต่อให้คนที่ไม่รักเรา เขาก็ยอมที่ตากฝนไปกับคนที่เขารัก

-อุปมาเหมือนมีคนมาตำเราว่า ฉันว่ายน้ำเป็นที่แถมเดินบนน้ำได้แถมว่ายน้ำไม่เป็นสินะ อย่ากระโดดลงไปว่ายน้ำตามคำที่ตำท้ออย่าทำตัวให้ไร้ค่าหรือทำให้เขาเห็นว่าเราไร้ค่า ไม่มีใครมองเราดีทั้งหมดทุกคนจริงๆ

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทโร ท่านเปิดสื่อขณะที่กำลังมองดูเกวียน มองเห็นเกวียนก็เห็นธรรมะหนึ่งตอน ของบนเกวียนมันหนักจังเลย ทำไมชีวิตเราต้องแบกอะไรเยอะแยะ บรรทุกผ่านบ้าน ผ่านรถ บรรทุกคำพูดของคน ทั้งปัญหาครอบครัวทั้งปัญหาที่ทำงาน ท่านทั้งหลายเกวียนนี้อย่าไปแบกอะไรเลย เกวียนนี้ควรจะไปได้แล้ว ให้ใจเจริญอานาปานสติ เดี่ยวอะไรๆมันก็เบาขึ้นเอง

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมာทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ท่านทั้งหลายเกวียนนี้อย่าไปแบกอะไรเลย เกวียนนี้ควรจะเบาได้แล้ว ให้ใจเจริญอานาปานสติ เตียวอะไรๆมันก็เบาขึ้นเอง

--ภาระการงานใดที่ควรแบก แบกอย่างไรไม่ให้หนักกายและไม่หนักใจ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทำไมชีวิตเราต้องแบกอะไรเยอะแยะ บรรทุกผ่อนบ้านผ่อนรถ บรรทุกคำพูดของคน ทั้งปัญหาครอบครัวทั้งปัญหาที่ทำงาน

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านได้เปิดสื่อท่านทำรถเข็นใบไม้ รถเข็นคันนี้ใช้ยังไงก็ต้องฟังไปตามกาลเวลา เปรียบเหมือน พ่อแม่เรา เราใช้คำพูดที่มันเป็นการทำร้ายความรู้สึกของท่านโดยคิดว่าท่านจะไม่ใช่ทุกซ์ท่านจะอยู่กับเราไปนานๆ โดยลืมคำนึกไปว่าสักวันหนึ่งท่านก็คงตายจากเราไป จึงไม่ได้คิดรักษาเอาไว้ อย่าให้ท่านตายจากไปแล้วค่อยมาคิดเสียดายโอกาสได้ขอโทษท่าน อะไรที่เราเป็นสุข อะไรที่เราสบายใจ ไม่เดือดร้อนคนอื่นก็ทำเถิด รถเข็นที่หากเวลาเราโกยใบไม้เข้าในรถ ก็คล้ายๆกับโยมที่ต้องแบกภาระอะไรไว้มากมาย ไม่ว่าจะป็นภาระบ้านหรือภาระลูกหลาน แต่เชื่อว่าโยมแข็งแรงพอที่จะแบกรับเอาไว้ ให้มันหนักแค่กาย อย่าให้มันหนักใจเลยนะโยม

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมทพนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-อะไรที่เราเป็นสุข อะไรที่เราสบายใจ ไม่เดือดร้อนคนอื่นก็ทำเกิด

-ภาระการงานใดที่ควรแบก แบกอย่างไรไม่ให้หนักกายและไม่หนักใจ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านได้เปิดสือท่านทำรถเข็นใบไม้

-พ่อแม่เรา เราใช้คำพูดที่มันเป็นการทำร้ายความรู้สึกของท่านโดยคิดว่าท่านจะไม่เป็นทุกข์ ท่านจะอยู่กับเราไปนานๆ โดยลืมคำนึกไปว่าสักวันหนึ่งท่านก็คงตายจากเราไป จึงไม่ได้คิดรักษาเอาไว้ อย่ายำให้ท่านตายจากไปแล้วค่อยมาคิดเสียตายโอกาสได้ขอโทษท่าน

-ก็คล้ายๆกับโยมที่ต้องแบกภาระอะไรไว้มากมาย ไม่ว่าจะป็นภาระบ้านหรือภาระลูกหลาน แต่เชื่อว่าโยมแข็งแรงพอที่จะแบกรับเอาไว้ ให้มันหนักแค่กาย อย่าให้มันหนักใจเลยนะโยม

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านเปิดสือวีดิทัศน์เดินนำสามเณรบิณฑบาต และท่านสอนสามเณรว่า เณรก้าวหนึ่งก้าวเท่ากันแต่มันยาวไม่เท่ากัน พระอาจารย์อาจจะเดินก้าวให้เล็กเพื่อให้สามเณรได้เดินตามทัน ในสังคมปัจจุบันคนที่เก่งกว่าใครเขา ก็ต้องพยายามประคับประคองคนอื่นด้วย ถ้าเรารวยคนเดียวคนอื่นจนหมด บริบทของชุมชนมันก็จะอยู่ยาก เหมือนกับถ้าวัวควาย แล้วชาวบ้านรอบข้างจน พระเราอาจจะไม่มีข้าวฉันได้เพราะโยมไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะจัดหาข้าวปลาอาหารมาใส่บาตร วัดจะอยู่ได้เพราะญาติโยม หากว่าสังคมมีการแบ่งปันเชื่อได้ว่าจะสามารถประคับประคองกันไป ได้ตลอดรอดฝั่ง ก้าวหนึ่งก้าวเท่ากัน แต่มันยาวไม่เท่ากัน คอยกันหน่อยก็ดี เตี่ยเณรถูกรถชนให้อยู่ใกล้ๆกันประคองกันได้ อย่างน้อยๆให้อยู่ใกล้กัน หากรถชนทีเดียว อย่างน้อยๆก็ไม่ได้ตายเพียงลำพังตายทั้งวัดก็ไม่เหงาเท่าไร (เสียงโยมหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันทัสสนา, สมทพนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันทัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมบาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-จะทำอะไรก็ต้องนึกถึงคนข้างอื่น มีน้ำใจแบ่งปันน้ำใจ เพื่อสังคมที่น่าอยู่

-ในสังคมปัจจุบันคนที่เก่งกว่าใครเขา ก็ต้องพยายามประคับประคองคนอื่นด้วย ถ้าเรารวยคนเดียวคนอื่นจนหมด บริบทของชุมชนมันก็จะอยู่ยาก

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล สถานการณ์ หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-เดินนำสามเณรบิณฑบาต

-ท่านสอนสามเณรว่า เณรก้าวหนึ่งก้าวเท่ากันแต่มันยาวไม่เท่ากัน

-ถ้าวัตรวย แล้วชาวบ้านรอบข้างจน พระเราอาจจะไม่มีข้าวฉันได้เพราะโยมไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะจัดหาข้าวปลาอาหารมาใส่บาตร วัดจะอยู่ได้เพราะญาติโยม หากว่าสังคมมีการแบ่งปันเชื่อได้ว่าจะสามารถประคับประคองกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-ก้าวหนึ่งก้าวเท่ากัน แต่มันยาวไม่เท่ากัน คอยกันหน่อยก็ดี เต็มใจเณรถูกรถชนให้อยู่ใกล้ๆกัน ประคองกันได้ อย่างน้อยๆให้อยู่ใกล้กัน หากรถชนทีเดียว อย่างน้อยๆก็ได้ตายเพียงลำพังตายทั้งวัดก็ไม่เหงาเท่าไร (เสียงโยมหัวเราะ)

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านเปิดสื่อบัณฑิตทัศนในขณะที่ฝนกำลังตกในบริเวณวัด ท่านเดินกางร่มไปคู่อระบายน้ำไหลไม่ทันก็ต้องเดินไปเปิดท่อน้ำเพื่อให้หน้าได้ระบายทัน ท่านจึงให้ข้อคิดไปว่า ถ้าคนไม่รักเราเราจะมาบังคับให้เดินในร่มกับเราตลอดไม่ได้ เมื่อเขาไปกับคนอื่นแล้วจะต้องอาฆาตกับคนๆนั้นแล้วจะตามไปเช็กงูฆ่า แล้วพูดหมายใจว่า ถ้าเราไม่ได้มีเขาในชีวิต คนอื่นก็ไม่มีเขาในชีวิตเหมือนกัน อย่านำให้เริ่มต้นด้วยรักแล้วจบด้วยความอาฆาตเลยนะโยม เมื่อเริ่มต้นด้วยรักเราก็อยากให้มันจบด้วยรัก เหมือนตอนเรารักกันมันเริ่มต้นด้วยรัก และเมื่อหมดรักหมดบุญหมดวาสนากัน เขาไปมีรักใหม่ มันก็มีค่าเท่ากันคือคำว่ารักใช้ใหม่โยม เรารักก็อยากให้เขามีความสุข เราก็อย่าทำให้เขาเป็นทุกข์ ให้ทำใจว่า เบื้องต้นฉันรักคุณ เบื้องกลางฉันเห็นคุณรักเขา เบื้องปลายฉันเห็นคุณตายไปจากคนที่ฉันรัก คุณมีลูกมีงานมีหลานมีครอบครัวที่เป็นสุขฉันก็พลอยมีความสุขไปกับคุณ เพราะเมื่อเริ่มต้นฉันลงทุนรักคุณ ฉันจะรักคุณทั้งชีวิต

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-เมื่อมีบุญได้รักจงรักษาใจกัน เมื่อหมดบุญรักก็จากกันด้วยดี

-บุพเพวะ สันนิวาเสนะ ปัจจุปปันนะหิตินะ วา

เอวันตัง ชาตะเต เปมัง อุปปะสังวะ ยะโถ ทะเก

ความรักนั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดเพราะอาศัยเหตุ 2 อย่าง คือ บุพเพสันนิวาส (เคยอยู่ร่วมกันมาในกาลก่อน และความเกี่ยวเนื่องใกล้ชิดกันในปัจจุบัน เปรียบเหมือนดอกอุบลเมื่อจะเกิดในน้ำ ย่อมเกิดเพราะอาศัยเหตุ 2 อย่าง คือ เปือกตมและน้ำฉะนั้น.

-เมื่อเริ่มต้นด้วยรักเราก็อยากให้มันจบด้วยรัก เหมือนตอนเรารักกันมันเริ่มต้นด้วยรัก และเมื่อหมดรักหมดบุญหมดวาสนากัน เขาไปมีรักใหม่ มันก็มีค่าเท่ากันคือคำว่ารักใช้ไหมโยม เรารักอยากให้เรามีความสุข เราก็อยากทำให้เขาเป็นทุกข์ ให้ทำใจว่า เบื้องต้นฉันรักคุณ เบื้องกลางฉันเห็นคุณรักเขา เบื้องปลายฉันเห็นคุณตายไปจากคนที่ฉันรัก คุณมีลูกมีงานมีหลานมีครอบครัวที่เป็นสุขฉันก็พลอยมีความสุขไปกับคุณ เพราะเมื่อเริ่มต้นฉันลงทุนรักคุณ ฉันจะรักคุณทั้งชีวิต

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านเดินกางร่มไปดูที่ระบายน้ำไหลไม่ทันก็ต้องเดินไปเปิดท่อน้ำเพื่อให้ระบายทัน

พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านเปิดสื่อบทเทศน์โยมพ่อโยมแม่ของท่านและท่านก็ได้เล่าว่า โยมพ่อไม่สบายเดินไม่ค่อยจะได้ จึงได้ให้ข้อคิดโยมพ่อไปว่า ไม่ต้องเดินสูง ไม่ต้องเดินเตน แค่เดินให้เป็นก็พอ หากบ้านเราไม่รวย ไม่ต้องรวยสูง ไม่ต้องรวยเตน แค່รวยให้ป็นและใช้ชีวิตพอเพียงก็พอ โยมพ่อป่วยจนเคยคิดจะฆ่าตัวตาย พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านจึงเดินทางกลับไปให้กำลังใจและให้ข้อคิดโยมพ่อว่า นี่ฉันไปเดินทางเทศน์ทั่วทั้งประเทศให้กำลังใจคนให้มีชีวิตอยู่ต่อ โยมจะมาฆ่าตัวตายไม่ได้นะโยมพ่อ โยมพ่อจะมาตัดช่องทางการเทศน์สอนของฉันอีกเรื่องไม่ได้นะ อยู่ต่อนะโยมฉันจะได้มีเรื่องเทศน์ (เสียโยมหัวเราะ) แต่โยมพ่อท่านก็เป็นคนอารมณ์ขันวันนั้นหมอลำโยมพ่อว่า

เป็นโงะพอ่วยเยอะไหม โยมพ่อตอบหมอไปว่า ป่วยไม่เยอะหรือกป่วยคนเดียว (เสียงโยมหัวเราะ)
แสดงให้เห็นว่า หากเราทุกข์กาย ก็อย่าได้ทุกข์ใจตาม

วิเคราะห์

เป็นสันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ตรงกับมงคลที่ 13 มาตาศิปตุภูฏานัง เอตตัมมังคะละมุตตะมัง การบำรุงบิดามารดาเป็นมงคลอย่างยิ่ง

-ไม่ต้องเดินสูง ไม่ต้องเดินเด่น แค่เดินให้เป็นที่พอ หากบ้านเราไม่รวย ไม่ต้องรวยสูง ไม่ต้องรวยเด่น แครวยให้เป็นและใช้ชีวิตพอเพียงก็พอ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านเปิดสื่อดีที่ศันโยมแม่ของท่าน

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-ให้ข้อคิดโยมพ่อว่า นี่ฉันไปเดินทางเทศน์ทั่วทั้งประเทศให้กำลังใจคนให้มีชีวิตอยู่ต่อ โยมจะมาฆ่าตัวตายไม่ได้นะโยมพ่อ โยมพ่อจะมาตัดช่องทางเทศน์สอนของฉันอีกเรื่องไม่ได้นะ อยู่ต่อนะ โยมฉันจะได้มีเรื่องเทศน์ (เสียงโยมหัวเราะ)

-โยมพ่อท่านก็เป็นคนอารมณ์ขันวันนั้นหมอถามโยมพ่อว่า เป็นโงะพอ่วยเยอะไหม โยมพ่อตอบหมอไปว่า ป่วยไม่เยอะหรือกป่วยคนเดียว (เสียงโยมหัวเราะ)

4.4 พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านกล่าวว่า ถ้าเป็นชาวพุทธต้องตามรอยอะไรบ้าง ที่เด่นที่สุดท่านใช้คำว่า ตามรอยพุทธจริยา จริยาวัตรของพระพุทธเจ้า จริยาวัตรของพระองค์ทรงประพาศิตนให้เรียบร้อย พุทธจริยาของพระองค์นั้น พระองค์ทรงมีโลกัตถะจริยา ประพาศิตนให้เป็นประโยชน์ต่อโลก ทำโลกให้น่าอยู่ เช่น เจอองคูลีมาล ก็เปลี่ยนให้เป็นพระอรหันต์ได้ ถ้าเราทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อโลกต่อเพื่อนร่วมโลก ไม่ทำสิ่งแหวดล้อมของโลกให้เสียหาย แสดงว่าเราตามรอยของพระพุทธเจ้า ใ้ใจมันทำให้โลกเสียหาย อย่าไปตามรอยมัน เพราะประทัดที่จุดทำให้มลพิษทางอากาศทางเสียงเสียหาย เดียวนี้หลายวัดเริ่มเอาไอ้ไข่เป็นศาสดาแล้ว ไม่เอาพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา

วิเคราะห์

เป็น สันทัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันทัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพาศิตตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-สาธุนรรธรมกถา เดินตามรอยคนดีที่อยู่หน้า มือเคยคว้าเรามาอย่าได้เผา อย่าทำร้ายเพื่อนพ้องมิตรของเรา คนโง่เขลาไร้สติอย่าริตาม

-ถ้าเราทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อโลกต่อเพื่อนร่วมโลก ไม่ทำสิ่งแหวดล้อมของโลกให้เสียหาย แสดงว่าเราตามรอยของพระพุทธเจ้า

-อย่าไปตามรอยมัน เพราะประทัดที่จุดทำให้มลพิษทางอากาศทางเสียงเสียหาย

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-เจอองคูลีมาล ก็เปลี่ยนให้เป็นพระอรหันต์ได้

-ไอ้ไข่มันทำให้โลกเสียหาย อย่าไปตามรอยมัน เพราะประทัดที่จุดทำให้มลพิษทางอากาศทางเสียงเสียหาย เดียวนี้หลายวัดเริ่มเอาไอ้ไข่เป็นศาสดาแล้ว ไม่เอาพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านกล่าวสอนว่า ประการที่สอง พระพุทธเจ้าท่านทรงมี ญาตัตถะจริยา พระพุทธองค์ทรงโปรดพระญาติเพื่อให้บรรลุลุธรรม มรรคผล หากเปรียบใน

ปัจจุบัน ชาวทุกวันนี้มักกลัวเกี่ยวกับเพราะวงศาคณาญาติ ไม่ว่าจะเป็นที่ฆาน้อง พ่อฆ่าแม่ ลูกฆ่าตาฆ่ายาย ประพฤติตามรอยมหาภัยมหาโจร หากตามรอยธรรมไม่ได้ ก็ยังสามารถที่จะตามรอยทำ ของคนที่ทำให้ดูเป็นต้นแบบ เลียนแบบเขาทำแบบเขาไม่เดือดร้อนคนอื่นก็ยิ่งดีกว่าทำตัวให้เดือดร้อน ยกตัวอย่าง โยมคนหนึ่งแกตำน้ำพริกขายกว่าจะรวยได้ ลูกหลานกลับไปฟ้องแย้งมรดก พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) กล่าวถามโยมว่า คนแบบนี้ทำตามรอยไหมอย่าไปเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ประการที่สามคือ พุทธจริยา คือประพฤตินฐานะเป็นพระพุทธรเจ้า ผู้ที่จะเป็นพระพุทธรเจ้าศาสดาแต่ละศาสนาก็ได้ประพฤติแตกต่างกันไป

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา,

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤตินตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-สาธุนธรรมกลา เดินตามรอยคนดีที่อยู่หน้า มือเคยคว้าเรามาอย่าได้เผา อย่าทำร้ายเพื่อน พ้องมิตรของเรา คนโง่เขลาไร้สติอย่าริตาม

-หากตามรอยธรรมไม่ได้ ก็ยังสามารถที่จะตามรอยทำ ของคนที่ทำให้ดูเป็นต้นแบบ เลียนแบบเขาทำแบบเขาไม่เดือดร้อนคนอื่นก็ยิ่งดีกว่าทำตัวให้เดือดร้อน

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-โยมคนหนึ่งแกตำน้ำพริกขายกว่าจะรวยได้ ลูกหลานกลับไปฟ้องแย้งมรดก

-ชาวทุกวันนี้มักกลัวเกี่ยวกับเพราะวงศาคณาญาติ ไม่ว่าจะเป็นที่ฆาน้อง พ่อฆ่าแม่ ลูกฆ่าตาฆ่ายาย ประพฤติตามรอยมหาภัยมหาโจร

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านกล่าวสอนว่า ที่นี้หากจะพูดถึงตามรอยธรรม การตามรอยนั้นหากจะพูดถึงการตามรอยสัตว์เพื่อไปฆ่าหมายเอาชีวิตนั้น อันนี้ท่านเรียกว่าตามรอยเพื่อสร้างบาป การเกาะรอย เกาะรอย ก็มีความหมายว่าตามรอย การติดตาม การสืบเสาะ เรื่องราวพระพุทธานุศาสนาแบบเก่า เราจะเห็นว่าหลังจากที่พระพุทธรเจ้าปรินิพพานผ่านพ้นไป เขาไม่ได้มีการ

สร้างพระพุทธรูป หลังจากนั้นหลายร้อยปีจึงมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น ดังนั้นเรามาสืบเรามาแกะรอยกันว่า ก่อนหน้านั้นเขานับถืออะไรกันหน่อยดีไหม เพื่อเทียบกับปัจจุบันว่าต่างกันอย่างไร

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-สาธุนรธรรมกถา เดินตามรอยคนดีที่อยู่หน้า มือเคยคว้าเรามาอย่าได้เผา อย่าทำร้ายเพื่อนพ้องมิตรของเรา คนโง่เขลาไร้สติอย่าริตาม

-การแกะรอย แกะรอย ก็มีความหมายว่าตามรอย การติดตาม การสืบเสาะ เรื่องราวพระพุทธศาสนาแบบเก่า เราจะเห็นว่าหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานผ่านพ้นไป เขาไม่ได้มีการสร้างพระพุทธรูป หลังจากนั้นหลายร้อยปีจึงมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น ดังนั้นเรามาสืบเรามาแกะรอยกันว่า ก่อนหน้านั้นเขานับถืออะไรกันหน่อยดีไหม เพื่อเทียบกับปัจจุบันว่าต่างกันอย่างไร

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-การตามรอยนั้นหากจะพูดถึงการตามรอยสัตว์เพื่อไปฆ่าหมายเอาชีวิตนั้น อันนี้ท่านเรียกว่าตามรอยเพื่อสร้างบาป

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านถามโยมว่า สาเหตุที่นับถือพระพุทธเจ้าในสมัยก่อนนั้น เขานับถือเพราะพระองค์มีอะไรที่น่านับถือเป็นประการแรก เพราะว่าท่านเรียน 18 ศาสตร์ ท่านเข้าป่าอีก 16 ปี จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เขานับถือกัน เพราะพระองค์เป็นคนที่ใฝ่รู้ จึงทำให้พระองค์ตรัสรู้ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ถามโยมว่า หลวงพ่อพุทธทาส ท่านกล่าวไว้ว่า รู้ไหมครูของพระพุทธเจ้าชื่ออะไร ครูของพระพุทธเจ้าชื่อ “นายคล้า” คล้าหาไปทดลองไปพิสูจน์ไป ทรมานมากเกินไปก็ไม่ดี ต้องเดินทางสายกลาง เขาทำรูปสัญลักษณ์โบเสมา เพื่อเป็นตัวแทนแห่งการใฝ่รู้ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ถามโยมว่า กระจกอะไรที่เอาสัญลักษณ์โบเสมาไปเป็นตรากระจก (โยมตอบกระจกวิชาธิการเจ้าคะ) ท่านจึงแซวไปว่า โยมแม่นี้เก่งเนาะตอบ

ฉะฉานถูกเป๊ะ (โยมหัวเราะ) จะเห็นได้จากกระทรวงศึกษาธิการนำสัญลักษณ์นี้ไปเป็นตรากระทรวง เป็นสัญลักษณ์ว่ากระทรวงนี้เป็นตัวแทนแห่งการใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาปทนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาปทนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ใน ข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-การมีอิทธิบาท 4 ตั้งใจทำอะไรก็สำเร็จ

-ครูของพระพุทธเจ้าชื่อ “นายคล้า” คล้าหาไปทดลองไปพิสูจน์ไป ทรมานมากเกินไปก็ไม่ดี ต้องเดินทางสายกลาง เขาทำรูปสัญลักษณ์โบเสมา เพื่อเป็นตัวแทนแห่งการใฝ่รู้

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้น ความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมา เป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ครูของพระพุทธเจ้าชื่อ “นายคล้า” คล้าหาไปทดลองไปพิสูจน์ไป ทรมานมากเกินไปก็ไม่ดี ต้องเดินทางสายกลาง เขาทำรูปสัญลักษณ์โบเสมา เพื่อเป็นตัวแทนแห่งการใฝ่รู้

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหา บทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-กระทรวงอะไรที่เอาสัญลักษณ์โบเสมาไปเป็นตรากระทรวง (โยมตอบกระทรวงศึกษาธิการ เจ้าค่ะ) ท่านจึงแสวไปว่า โยมแม่นี้เก่งเนาะตอบฉะฉานถูกเป๊ะ (โยมหัวเราะ)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ต่อมาเขาก็มาศึกษาต่อว่า เมื่อพระองค์ใฝ่รู้แล้ว คุณธรรมของพระองค์มีอะไรอีกบ้าง จึงเป็นสัญลักษณ์ตรัสตน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เราต้องมีรอบมี วัตถุประสงค์ให้สังคมหน้าอยู่ มีระเบียบวินัย อยู่ด้วยกันแบบมีศีลมีธรรม คนสมัยนั้น อยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา มีปัญญาอย่างมีเหตุผล อยู่อย่างง่ายง่าย พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ท่านพูดด้วย น้ำเสียงของโยมว่า “แห่มจะเชื่อได้ไง ไอ่ไข้จะให้โชคลาภมหาศาล” (เสียงโยมหัวเราะ) ถ้าไอ้ไข้ดีจริง

กระทรวงต่างประเทศ การคลัง กระทรวงพาณิชย์ เขาก็คงปั่นไอซ์ตัวใหญ่ๆไปไว้หน้ากระทรวงเพื่อจะได้ กวักนักท่องเที่ยวนมาเที่ยวมาซื้อหาของไทยแล้ว อาตมายังก็ยั้งงไม่หาย ทำไมไปตามรอยไอซ์ ทั้ง พระรัตนตรัยทั้งไตรสิกขา กับบางวัดสร้างทำมหาพรหม พระพิฆเนศ บางวัดเอาราหูไปอมมิดหน้าวัด เลย หากพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาคงจำวัดตัวเองไม่ได้ ใช่วัดเราหรือเปล่า (เสียงโยมหัวเราะ) เหตุนี้แหละที่เราต้องมาแคะดูว่าเราตามรอยใคร ใครซึ่งนี้ผิดรอยหรือเปล่า ยังกลับทันใหม่เพื่อหารอยเดิม ที่วัด อาตมาทำไว้แล้ว ชื่อสวนธรรม มี 4 ประติมากรรม ได้แก่ ใบเสมา, ตรีรัตน, ธรรมจักร, แทนวัชรอาสน์ พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ถามโยมว่า ใครยังไม่เคยไปวัดสวนแก้วยกมือ (โยมส่วนมากยกมือ) ท่านจึงพูดไปว่า ทำไมคนหูตาอาภัพเยอะจัง (โยมหัวเราะ) ทำสวนไปก็ชื่นใจไป นี่ดูสัตว์อาตมา ดำปัดเลย (โยมหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ใน ข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ความมีเหตุมีผล ยึดพระรัตนตรัยเป็นที่ตั้ง

-เราต้องมีกรอบมีวิถีปฏิบัติให้สังคมหน้าอยู่ มีระเบียบวินัย อยู่ด้วยกันแบบมีศีลมีธรรม คน สมัยนั้น อยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา มีปัญญาอย่างมีเหตุผล อย่าเชื่ออย่างมง่าย

-อาตมายังก็ยั้งงไม่หาย ทำไมไปตามรอยไอซ์ ทั้งพระรัตนตรัยทั้งไตรสิกขา กับบางวัดสร้าง ทำมหาพรหม พระพิฆเนศ

-เราต้องมาแคะดูว่าเราตามรอยใคร ใครซึ่งนี้ผิดรอยหรือเปล่า ยังกลับทันใหม่เพื่อหารอยเดิม

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้น ความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมา เป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-กระทรวงต่างประเทศ การคลัง กระทรวงพาณิชย์ เขาก็คงปั่นไอซ์ตัวใหญ่ๆไปไว้หน้า กระทรวงเพื่อจะได้กวักนักท่องเที่ยวนมาเที่ยวมาซื้อหาของไทยแล้ว

-วัดอาตมาทำไว้แล้ว ชื่อสวนธรรม มี 4 ประติมากรรม ได้แก่ ใบเสมา ตรีรัตน์ ธรรมจักร และแท่นวัชรอาสน์

4. สัมผัสสังขาร คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความรำเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-ท่านพูดด้วยน้ำเสียงของโยมว่า “แห่มจะเชื่อได้ไง ไอ่ไขจะให้โชคลาภมหาศาล” (เสียงโยมหัวเราะ)

-บางวัดเอาราหูไปอมมิดหน้าวัดเลย หากพระพุทเจ้าเสด็จกลับมาคงจำวัดตัวเองไม่ได้ ไข่วัดเราหรือเปล่า (เสียงโยมหัวเราะ)

-ใครยังไม่เคยไปวัดสวนแก้วยกมือ (โยมส่วนมากยกมือ) ท่านจึงพูดไปว่า ทำไมคนหูตาอากัพเยอะจัง (โยมหัวเราะ)

-ทำสวนไปก็ชื่นใจไป นี่ดูสิตัวอาตมาดำปัดเลย (โยมหัวเราะ)

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลยาโณ) อย่างที่สาม คือ ธรรมจักร หรืออริยมรรคมีองค์แปด ถ้าคนที่เดินตามธรรมจักร เราจะได้ไปรมควัน เห็นคนนี้รมคนนั้นก็รมตาม พวกนี้รมควันส่วนมากไม่ได้มาอบรมธรรม แทนที่เราจะปลุกกิเลสออก แต่กลับไปดันชีวิตออก ยอดการฆ่าตัวตายเยอะ ตามรอยกันฆ่าตัวตาย นั่นเป็นรอยที่ไม่ควรตาม คนสมัยก่อนกราบไหว้ธรรมจักร เพื่อบดขี้ทุกข์ให้หมดไปจากใจของประชาชน

วิเคราะห์

เป็น สันทิสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันทิสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ถ้าคนที่เดินตามธรรมจักร เราจะได้ไปรมควัน เห็นคนนี้รมคนนั้นก็รมตาม พวกนี้รมควันส่วนมากไม่ได้มาอบรมธรรม

-แทนที่เราจะปลุกกิเลสออก แต่กลับไปดันชีวิตออก

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-แทนที่เราจะผลั๊กกิเลสออก แต่กลับไปดันชีวิตออก

-คนสมัยก่อนกราบไหว้ธรรมจักร เพื่อบดขี้ทุกขีให้หมดไปจากใจของประชาชน

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) สัญลักษณ์ที่สี่ คือ แทนวัชรอาสน์ หมายความว่า พุทธพระพุทธรูป ไม่มีสรีระ เพราะว่างจากตัวกว้างจากอึดตา อย่างเช่นโยมบางคนจัดงานบวชให้ลูกชาย งานบวชแทนที่จะได้บุญก็กลายเป็นงานที่ต้องจัดเพื่อเอาหน้าเอาตา งานบวชก็กลายเป็นงานอวด มีการโปรยทานด้วยเงินทองเยอะเยอะ มีงานบวชโยมท่านหนึ่ง โปรยทานหมดไป 4 ล้าน มีไอ้คนเล่นการพนันมันรับได้ 7 พัน มันเอามารับ (เสียงหัวเราะ) มันเอาเงินไปเล่นการพนันที่ปอยเปตหมดตัวเลย ทำไมเราไม่ให้กับคนที่ดีคนจนๆ ใช้เงินไม่ได้ว่าอะไรแต่ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ไหม

วิเคราะห์

เป็น สันทัตสนา, สมาทปนา, สมุทเทศนา, สัมปหังสนา

1. สันทัตสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ทำไมเราไม่ให้กับคนที่ดีคนจนๆ ใช้เงินไม่ได้ว่าอะไรแต่ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ไหม

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-โยมบางคนจัดงานบวชให้ลูกชาย งานบวชแทนที่จะได้บุญก็กลายเป็นงานที่ต้องจัดเพื่อเอาหน้าเอาตา งานบวชก็กลายเป็นงานอวด

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความรำเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-มีงานบวชโยมท่านหนึ่ง โปรยทานหมดไป 4 ล้าน มีไอ้คนเล่นการพนันมันรับได้ 7 พัน มันเอาร่มรับ (เสียงหัวเราะ) มันเอาเงินไปเล่นการพนันที่ปอยเปตหมดตัวเลย

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) อาตมากลัวเหลือเกิน กลัวว่าคนจนจะเอาตัวอย่างคนรายนั้นเป็นต้นแบบ ด้วยการเอาที่ดินที่นาไปจำนอง แล้วจัดงานบวชให้ใหญ่โต พอสึกออกมาแล้ว ก็มาบ่นว่า บุญลูกตั้งดีตั้งนาน บุญก็ไม่ได้ช่วยให้ได้สวนคืน พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) กล่าวว่า “มันน่าเคาะกะโหลก” (โยมหัวเราะ) โบราณบอกว่า เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง กันคนกับกันช้างมันต่างกันใหม่ คนรวยกับคนจนเท่ากันใหม่ นกน้อยทำรังแต่พอตัว ไม่มีเงินบวชไปบวชวัดสวนแก้ว แต่ขอคุณสมบัติครบ แต่บวชให้บวชนานหน่อยนะ ไม่ใช่บวชบ่าบออะไร 7 วันสึก 15 วันสึก อย่างนี้เขาเรียกว่า “บวชจิมดูด” (เสียงโยมหัวเราะ) ถ้าบวชนานหน่อยเขาเรียกว่า “บวชแช่อิม”

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง กันคนกับกันช้างมันต่างกันใหม่ คนรวยกับคนจนเท่ากันใหม่ นกน้อยทำรังแต่พอตัว ไม่มีเงินบวชไปบวชวัดสวนแก้ว แต่ขอคุณสมบัติครบ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-อาตมากลัวเหลือเกิน กลัวว่าคนจนจะเอาตัวอย่างคนรายนั้นเป็นต้นแบบ ด้วยการเอาที่ดินที่นาไปจำนอง แล้วจัดงานบวชให้ใหญ่โต

-โบราณบอกว่า เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง กันคนกับกันช้างมันต่างกันใหม่ คนรวยกับคนจนเท่ากันใหม่ นกน้อยทำรังแต่พอตัว

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-บุญลูกตั้งดีตั้งนาน บุญก็ไม่ได้ช่วยให้ได้สวนคืน พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) กล่าว
ว่า “มันน่าเคาะกะโหลก” (โยมหัวเราะ)

-แต่บวชให้บวชนานหน่อยนะ ไม่ใช่บวชบ่าบออะไร 7 วันสิ 15 วันสิ อย่างเป็นนี้เขาเรียกว่า
“บวชจิ้มตุต” (เสียงโยมหัวเราะ) ถ้าบวชนานหน่อยเขาเรียกว่า “บวชแช่อิ่ม”

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) กล่าวสอนว่า บวชทุกวันนี้มีสองบวช บวชแบบปรุงกับ
บวชแบบปลง ท่านจึงยกตัวอย่างงานบวชแห่งหนึ่งที่วัดสิงห์ แล้วไปบุกโรงเรียนในขณะที่นักเรียนกำลัง
ทำการสอน จนทำให้ติดคุก หากพูดถึงเรื่องกฐินก็จะพูดถึงเรื่องเงินๆทองๆ โยมอย่าให้เนื้องอกของ
ศาสนา มาทำลายเนื้อดีของศาสนา ด้วยการถามหรืออวดกันว่า ปีนี้ได้เงินกฐินเท่าไร อวดยอดเงินกฐิน
กัน เปลี่ยนถามใหม่ว่า เงินกฐินเอาไปสร้างอะไร เอาไปทำอะไร ท่านพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กล
ยาโณ) ชี้แจงให้ฟังว่า อาตมาชี้แจงให้พระลูกวัดฟังทุกปีว่าเงินกฐินเอาไปทำอะไร เอาไปสร้างอะไร มัน
ไม่สำคัญหรอกว่าได้เงินกฐินมาเท่าไร แต่สำคัญที่ว่าเราเอาไปสร้างอะไร เมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ศรีสะเกษ
ทอดกฐินแล้วมีคอนเสิร์ต แล้วตีกันและเลย กฐินสร้างคดีหรือกฐินสร้างบารมี ชาวพุทธเราของให้ตาม
รอยดีๆเสียบ้างเถิด นอกกริตนอกรอยอย่าไปตามมันเลย ที่วัดอาตมาเขามาบวช อาตมาไม่ให้หน้าค
บวชเจียบๆ โยมหากมีลูกสอนลูกสอนหลาน ถ้าจะบวชให้ปลงก่อนบวช อย่านั่งปรุงมีโน้มนมีนี่ หลาย
งานเหมือนกันที่หน้าคดีไม่ได้บวชโดนยิงตาย โยมรู้ไหมประเทศอะไรที่บวชแบบเรียบง่าย นั่นคือ
ประเทศศรีลังกา เวลาลูกหลานเขาบวชเขาจะร้องให้ไม่ได้บวช 3 วัน 7 วัน แต่เพราะเขาบวชตลอด
ชีวิต เขาไม่ยอมอยู่ในชีวิตแบบทางโลก อยากไปตามทางธรรม อยากไปตามรอยธรรม

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่
เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่
ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ใน
ข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้
ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่อยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ศรีสะเกษทอดกฐินแล้วมีคอนเสิร์ต แล้วตีกันและเลย กฐินสร้างคดีหรือกฐินสร้างบารมี ชาว
พุทธเราของให้ตามรอยดีๆเสียบ้างเถิด

-ที่วัดอาตมาเขามาบวช อาตมาไม่ให้หน้าค บวชเจียบๆ

-โยมหากมีลูกสอนลูกสอนหลาน ถ้าจะบวชให้ปลงก่อนบวช อย่างมานั่งปรุจะมีโน้นมีนี่

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-วัดสิ่ง งานบวชไปบุกโรงเรียนในขณะที่นักเรียนกำลังทำการสอน จนทำให้ติดคุก

-อาตมาชี้แจงให้พระลูกวัดฟังทุกปีว่าเงินกฐินเอาไปทำอะไร เอาไปสร้างอะไร

-ที่วัดอาตมาเขามาบวช อาตมาไม่ให้แก่ภาค บวชเจียบๆ

-ประเทศอะไรที่บวชแบบเรียบง่าย นั่นคือประเทศศรีลังกา เวลาลูกหลานเขาบวชเขาจะร้องไห้ไม่ได้บวช 3 วัน 7 วัน แต่เพราะเขาบวชตลอดชีวิต เขาไม่ได้อยากอยู่ในชีวิตแบบทางโลก อยากไปตามทางธรรม อยากไปตามรอยธรรม

4.5 พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์(วีรพล วีรภาโณ) และคณะ

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ เริ่มต้นด้วยคำถามว่า หากญาติโยมท่านใดตอบถูกมีรางวัล 1. ใส่เสื้อกลับตะเข็บ 2.ติดกระดุมผัดเม็ด 3.ใส่รองเท้าผัดข้าง 4.กินข้าวแล้วยังบอกไม่ได้กิน โยมเสื้อเหลืองยกมือตอบว่า “พระอรหันต์ที่บ้าน” พระอาจารย์ถามต่อว่า ตอนนี้ท่านยังอยู่ไหม โยมตอบว่าไม่อยู่เจ้าคะ พระอาจารย์จึงบอกโยมว่าเมื่อไม่อยู่ โยมก็เลยทำหน้าที่แทนท่านใช่ไหมโยม โยมเองก็เริ่มใส่เสื้อกลับตะเข็บแล้วใช่ไหม (เสียงหัวเราะ) แล้วท่านก็ทวนคำถามเดิมตั้งแต่ข้อ 1-4 เป็นอาการของ มีเสียงโยมตอบมาว่า “อัลไซเมอร์เจ้าคะ” (เสียงพระและโยมหัวเราะ) แล้วพระท่านก็ตอบแก้ว่า ไม่ใช่เป็นอัลไซเมอร์โยม แต่เป็นอาการของ “พระอรหันต์ที่บ้าน”

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยอยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-“พระอรหันต์ที่บ้าน”

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มแจ้ง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-หากญาติโยมท่านใดตอบถูกมีรางวัล 1.ใส่เสื้อกลับตะเข็บ 2.ติดกระดุมเม็ด 3.ใส่รองเท้าผิดข้าง 4.กินข้าวแล้วยังบอกไม่ได้กิน โยมเสื้อเหลืองยกมือตอบว่า “พระอรหันต์ที่บ้าน”

4. สัมผัสสังขนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระอาจารย์ถามต่อว่า ตอนนี้ท่านยังอยู่ไหม โยมตอบว่าไม่อยู่เจ้าคะ พระอาจารย์จึงบอก โยมว่าเมื่อไม่อยู่ โยมก็เลยทำหน้าที่แทนท่านใช้ไหม โยมเองก็เริ่มใส่เสื้อกลับตะเข็บแล้วใช้ไหม (เสียงหัวเราะ) แล้วท่านก็ทวนคำถามเดิมตั้งแต่ข้อ 1-4 เป็นอาการของ มีเสียงโยมตอบมาว่า “อัลไซเมอร์เจ้าคะ” (เสียงพระและโยมหัวเราะ) แล้วพระท่านก็ตอบแก้ว่า ไม่ใช่เป็นอัลไซเมอร์โยม แต่เป็นอาการของ “พระอรหันต์ที่บ้าน”

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธีรารักษ์ ท่านพูดต่อว่า เหตุผลที่มาวันนี้มีเหตุอยู่ 2 ประการ 1. สืบสานรักษาศรัทธา เหตุผลข้อที่ 2 ที่โยมมาวันนี้โยมทราบไหม นั่นเพราะโยมไม่มีที่จะไป (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี ท่านก็พูดเสริมต่อว่า “ญาติโยมส่วนมากน่าจะเป็นข้อที่ 2 นะอาตมาว่า” พระอาจารย์ท่านถามต่อว่า โยมท่านใดเหลือข้อที่ 1 ยกมือถือ (โยมยกมือ) ไหนท่านใดเหลือข้อ 2 ยกมือ (โยมยกมือ) พระท่านจึงแซวว่า ยังมีอีกหรือโยม (เสียงหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมผัสสังขนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-สืบสานรักษาศรัทธา

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มแจ้ง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์,

เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทั้งประโยค

4. สัมผัสสังขยา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความรำเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-เหตุผลที่ทำไมวันนี้มีเหตุอยู่ 2 ประการ 1. สืบสานรักษาศรัทธา เหตุผลข้อที่ 2 ที่โยมมาวันนี้ โยมทราบไหม นั่นเพราะโยมไม่มีที่จะไป (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี ท่านก็พูดเสริมต่อว่า “ญาติโยมส่วนมากน่าจะเป็ข้อที่ 2 นะอาตมาว่า” พระอาจารย์ท่านถามต่อว่า โยมท่านใดเหลือข้อที่ 1 ยกมือถือ (โยมยกมือ) ไหนท่านใดเลือกข้อ 2 ยกมือ (โยมยกมือ) พระท่านจึงแซวว่า ยังมีอีกหรือโยม (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ขวณญาติโยมพนมมือขึ้น พูดตามนะว่า “บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ” ในระหว่างที่พระอาจารย์ท่านพูด พระอาจารย์อีกสองรูปคือ พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี และพระมหาดิศักดิ์ อภิปัญญา ท่านก็พูดเสริมมาว่า ยังดั่งไม่พอ ต้องดั่งกว่านั้นะครับพระอาจารย์ หมายถึงญาติโยมต้องพูดดั่งกว่านี้ และมีโยมบางท่านกระซิบเสียงดัง พระท่านจึงแซวไปว่า โยมไม่ต้องกระซิบเสียงใส่อาตมาก็ได้นะ (เสียงหัวเราะ) พระอาจารย์จึงให้ญาติโยมพูดพร้อมกัน 1 รอบ และพระอาจารย์ท่านแซวโยมว่า อันสุดท้ายโยมน่าจะเปลี่ยนของพระอาจารย์ เป็นบุญกราบบุญไหว้เข้าทางประตูหรือโยม (เสียงหัวเราะ) ในระหว่างที่ทวนแต่ละข้อ พระอาจารย์ท่านจึงชวนโยมพูดคุยและถามไปในหว่างการเทศน์ให้ฟัง

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมผัสสังขยา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกล้า มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-“บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ”

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ มีโยมบางท่านกระซู่เสียงดัง พระท่านจึงแซวไปว่า โยมไม่ต้องกระซู่เสียงใส่อาตมาก็ได้นะ (เสียงหัวเราะ)

- พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี พระอาจารย์ท่านแซวโยมว่า อันสุดท้ายโยมน่าจะเปลี่ยนของพระอาจารย์เป็น บุญกราบบุญไหว้เข้าทางประตูหรือโยม (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดและถามพระอาจารย์อีกท่านว่า สะมะณันญจะ ทัสสะนัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง แปลว่าอะไรพระอาจารย์ พระมหาอดิศักดิ์ อภิปัญญา ท่านเมตตาตอบว่า การได้เห็นสมณะ เป็นมงคลอย่างยิ่ง ท่านพระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ท่านจึงถามต่อว่า ท่านใดเห็นพระแล้วชื่นใจยกมือ โยมเห็นพี่น้องประสบความสำเร็จแล้วชื่นใจยกมือ แสดงว่าญาติโยมมีความรักความจริงใจ ท่านพระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านจึงถามโยมต่อว่า อาตมาถามด้วยความจริงใจ ถ้าวันนี้มีคนต้องตายหนึ่งคน ระหว่างพระอาจารย์ทั้ง 3 รูปกับโยม โยมจะเลือกให้ใครตาย พระครูปลัดบัณฑิต ท่านพูดต่อว่า ท่านพระครูเมื่อกี้ยังถามไม่จบแล้วญาติโยมตอบมาแล้วว่า พระตาย (พระท่านจึงหัวเราะ) และแซวโยมไปว่าไหนโยมบอกว่าเห็นพระแล้วชื่นใจ แล้วทำให้จ๊ะให้พระตายก่อนละ โยม (เสียงหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

- สมะณานัญจะ ทัสสะนัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง แปลว่า การได้เห็นสมณะ เป็นมงคลอย่างยิ่ง

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านใดเห็นพระแล้วชื่นใจยกมือ โยมเห็นพี่น้องประสบความสำเร็จแล้วชื่นใจยกมือ แสดงว่าญาติโยมมีความรักความจริงใจ

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-ถ้าวันนี้มีคนต้องตายหนึ่งคน ระหว่างพระอาจารย์ทั้ง 3 รูปกับโยม โยมจะเลือกให้ใครตาย พระครูปลัดบัณฑิต ท่านพูดต่อว่า ท่านพระครูเมื่อกี้ยังถามไม่จบแล้วญาติโยมตอบมาแล้วว่า พระตาย (พระท่านจึงหัวเราะ) และแฉวโยมไปว่าไหนโยมบอกว่าเห็นพระแล้วชื่นใจ แล้วทำให้จะให้พระตายก่อนละโยม (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดถึงเรื่องการสวมใส่แมส ดีแล้วญาติโยมทำตามคำสั่งราชการ ข้อดีของการใส่แมสมีข้อดีนะโยมนอกจากจะป้องกันโควิดแล้ว มีข้อดีอะไรอีกไหมโยม พระมหาอดิศักดิ์ ท่านจึงเสริมคำพูดไปว่า ผมว่ามีข้อดีนะครับพระอาจารย์ เพราะเวลานินทาชาวบ้านมองไม่เห็นปาก (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านถามต่อว่า ในสถานการณ์แบบนี้เราพึงระวังอะไรพระอาจารย์ พระมหาอดิศักดิ์ ท่านตอบว่า พึงระวังปาก แล้วท่านก็เสริมต่อว่าทำไมต้องพึงระวังปาก เพราะปากเราชมคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) นินทาคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ใส่ร้ายคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ต่ำคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ต่ำพระได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) (เสียงพระหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันทัสสนา, สมทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมบาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ทั้งประโยค

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านพูดถึงเรื่องการสวมใส่แมส ดีแล้วญาติโยมทำตามคำสั่งราชการ ข้อดีของการใส่แมสมีข้อดีนะโยม

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระมหาดิศักดิ์ ท่านจึงเสริมคำพูดไปว่า ผมว่ามีข้อดีนะครับพระอาจารย์ เพราะเวลานินทาชาวบ้านมองไม่เห็นปาก (เสียงหัวเราะ)

-พระมหาดิศักดิ์ ท่านตอบว่า ฟังระวังปาก แล้วท่านก็เสริมต่อว่าทำไมต้องฟังระวังปาก เพราะปากเราชมคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) นินทาคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ใส่ร้ายคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ต้าคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ต้าพระได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) (เสียงพระหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดว่า “ใครจะต้าใครจะว่า อาตมามีคาถาป้องกันใจ คือคำว่า “ปากคุณ หูฉัน” และเชิญชวนให้ญาติโยมพูดตามว่า ปากคุณ หูฉัน ท่านก็พูดต่อว่า มีใครมาต้ามาว่า เราฟังภาวนายังไงโยม โยมตอบว่า ปากคุณหูฉัน พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดต่อว่า ห้ามปากกับห้ามหู ห้ามอะไรง่ายกว่ากัน (โยมตอบ) ห้ามหู พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านจึงพูดต่อว่า ถึงแม้เราจะหาอะไรมาถ่วงหูเราไว้ ต่างหูราคาแพงแค่ไหน เพื่อให้หูมันหนัก ถ้าไม่มีหลักธรรมระงับใจ เราก็อาจจะเป็นคนหูเบาได้ พระมหาดิศักดิ์ ท่านจึงเสริมญาติโยมว่า ถ้าโยมกลัวหูจะเบาให้

เอาสิ่งนี้มาถ่วงนะโยม พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีรอาจารย์ เอาอะไรมาถ่วงท่านพระอาจารย์ พระมหาดิ ศักดิ์ท่านตอบว่า ลูกนิมิตมาถ่วงเอาไว้ (เสียงหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ใน ข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีรอาจารย์ ท่านพูดว่า “ใครจะดำใครจะว่า อาตมามีคาถาป้องกันใจ คือคำว่า “ปากคุณ หูฉัน” และเชิญชวนให้ญาติโยมพูดตามว่า ปากคุณ หูฉัน

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีรอาจารย์ ท่านพูดต่อว่า ห้ามปากกับห้ามหู ห้ามอะไรง่ายกว่ากัน (โยม ตอบ) ห้ามหู

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแกล้วกล้า มุ่งมั่นทำความดี ละเว้น ความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมา เป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทั้งประโยค

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะ หาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มี ความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระมหาดิศักดิ์ ท่านจึงเสริมญาติโยมว่า ถ้าโยมกลัวหูจะเบาให้เอาสิ่งนี้มาถ่วงนะโยม พระ ครูปลัดสัมพิพัฒนธีรอาจารย์ เอาอะไรมาถ่วงท่านพระอาจารย์ พระมหาดิศักดิ์ท่านตอบว่า ลูกนิมิต มาถ่วงเอาไว้ (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีรอาจารย์ มีใครนินทาท่านพระครูใหม่ พระครูปลัดบัณฑิต ท่านจึงตอบ ว่า มีสิครับ คนเรามีคนรักก็ต้องมีคนชอบ มีคนชอบก็ต้องมีคนชัง มีคนชังก็ต้องมีคนเกลียด จริงไหม โยม จะหาคนที่รักเราอย่างเดียวเป็นไปไม่ได้หรอกท่านพระครู เพราะฉะนั้นก็เหมือนที่ท่านพระครูว่า นั้นแหละ “ปากคุณ หูฉัน” แต่ถ้าคำนี้ใช้ไม่ได้มันก็มีอีกคำหนึ่งนะท่านพระครู คำว่า “ช่างหัวมัน” พระ

มหาอดิศักดิ์ ท่านพูดต่อว่า ทำไมพูดว่า ช่างหวัมน้องต้องมองมาที่ผมด้วยละท่านพระครู (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดบัณฑิต ท่านพูดต่อว่า เพราะฉะนั้นโยม ห้ามคนนินทาเราห้ามได้ไหมโยม (ไม่ได้) เราก็อำนาจใจของเราไว้ว่า “ช่างหวัมน้อง” ห้ามปากเขากับห้ามหูเราอะไรง่ายกว่ากัน พระมหาอดิศักดิ์ ท่านกล่าวต่อว่า พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสไว้เหมือนกันว่า “นัตถิ โลเก อนินทิตโต” ญาติโยมท่านใดแปลได้บ้าง พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ เชิญโยมด้านหน้าหน่อยนะ มารับรางวัล โยมแปลว่า “การไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก” พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านถามโยมว่า ถ้าโยมมีคนมานินทากับคนมาชม โยมชอบแบบไหน โยมตอบว่า “ชอบทั้งสองเจ้าค่ะ” พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ตอบว่า โยมตอบอย่างนี้แล้วอาตมาจะไปยังไหนโยม (เสียงหัวเราะ) แต่ถ้าถามว่า โยมชอบอะไรมากกว่ากันระหว่างชมกับนินทา โยมตอบว่า ชอบคำชม พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านถามต่อ ไหนลองชมพระอาจารย์ท่านที่จะให้รางวัลโยมหน่อยซิ โยมชมว่า “ท่านเป็นผู้มีราศีนะคะ หมายถึง มีอร่ามเจ้าค่ะ” (เสียงพระและโยมหัวเราะ) พระมหาอดิศักดิ์ แสวโยมว่า ถ้าโยมจะชมขนาดนี้เอาไปทั้งยามเลยโยม (เสียงหัวเราะ) หลังจบคำถามพระอาจารย์ท่านมอบรางวัลให้โยมที่ตอบคำถาม

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ เชิญโยมด้านหน้าหน่อยนะ มารับรางวัล โยมแปลว่า “การไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก”

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-คนเรามีคนรักก็ต้องมีคนชอบ มีคนชอบก็ต้องมีคนชัง มีคนชังก็ต้องมีคนเกลียด จริงไหมโยม จะหาคนที่รักเราอย่างเดียวเป็นไปไม่ได้หรือท่านพระครู เพราะฉะนั้นก็เหมือนที่ท่านพระครูว่านั่นแหละ “ปากคุณ หูฉัน” แต่ถ้าคำนี้ใช้ไม่ได้มันก็มีอีกคำหนึ่งนะท่านพระครู คำว่า “ช่างหัวมัน”

-ห้ามคนนิทาเราห้ามได้ไหมโยม (ไม่ได้) เราก็ทำใจของเราไว้ว่า “ช่างหัวมัน” ห้ามปากเขา กับห้ามหูเราอะไรง่ายกว่ากัน

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความรำเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหา บทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-เพราะฉะนั้นก็เหมือนที่ท่านพระครูว่านั่นแหละ “ปากคุณ หูฉัน” แต่ถ้าคำนี้ใช้ไม่ได้มันก็มีอีกคำหนึ่งนะท่านพระครู คำว่า “ช่างหัวมัน” พระมหาอดิศักดิ์ ท่านพูดต่อว่า ทำไมพูดว่า ช่างหัวมันต้องมองมาที่ผมด้วยละท่านพระครู (เสียงหัวเราะ)

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านถามโยมว่า ถ้าโยมมีคนมานินทา กับคนมาชม โยมชอบแบบไหน โยมตอบว่า “ชอบทั้งสองเจ้าค่ะ” พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ตอบว่า โยมตอบอย่างนี้แล้วอาตมาจะไปยังไงละโยม (เสียงหัวเราะ)

-แต่ถ้าถามว่า โยมชอบอะไรมากกว่ากันระหว่างชมกับนินทา โยมตอบว่า ชอบคำชม พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านถามต่อ ไหนลองชมพระอาจารย์ท่านที่จะให้รางวัลโยมหน่อยซิ โยมชมว่า “ท่านเป็นผู้มีราศีนะคะ หมายถึง มีอร่ามเจ้าค่ะ” (เสียงพระและโยมหัวเราะ) พระมหาอดิศักดิ์ แขวโยมว่า ถ้าโยมจะชมขนาดนี้เอาไปทั้งยามเลยโยม (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ในขณะที่ท่านพระอาจารย์มอบรางวัลเป็นหนังสือสวดมนต์ ท่านพระอาจารย์จึงพูดว่าหากโยมรู้สึกปวดหัว ไมเกรนขึ้น เปิดอ่าน 3 หน้า หายแน่นอน พระมหาอดิศักดิ์ เสริมว่า หายจากอาการนั้นใช้ไหมพระอาจารย์ พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ กล่าวว่า หลับสิครับพระอาจารย์ (เสียงหัวเราะ) พอรับรางวัลเสร็จ ชวนญาติโยมให้ปรบมือ

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ทั้งประโยค

3. สมุทเทศนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ทั้งประโยค

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ในขณะที่ท่านพระอาจารย์มอบรางวัลเป็นหนังสือสวดมนต์ ท่านพระอาจารย์จึงพูดว่าหากโยมรู้สึกปวดหัว ไมเกรนขึ้น เปิดอ่าน 3 หน้า หายแน่นอน พระมหาอดิศักดิ์ เสริมว่า หายจากอาการนั้นใช้ไหมพระอาจารย์ พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ กล่าวว่า หลับสิครับพระอาจารย์ (เสียงหัวเราะ)

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ถามพระมหาอดิศักดิ์ว่า ในครั้งพุทธกาลมีไหมเรื่องของการนิทาไหม ท่านพระอาจารย์ พระมหาอดิศักดิ์ ตอบว่า มีสิท่านพระครู และถามโยมตอนนะว่า พระพุทธเจ้าเคยถูกนิทาไหมโยม (โยมตอบเคย) เคยถูกไล่ตำไหมโยม (เคย) คนเราจะตำใครสักคนได้ ต้องพยายามต้องโกรธต้องแค้นถึงจะตำได้ และท่านพระมหาอดิศักดิ์ ได้เล่าเรื่องนางมาคันทียา พระพุทธเจ้าได้เทศนาให้พ่อแม่และนางมาคันทียาฟัง ด้วยเหตุว่าพ่อแม่ของนางมาคันทียาจะยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่า “ร่างกายลูกสาวของท่านเธอเต็มไปด้วย มูตร และ กรีส (มูตร คือ ปัสสาวะ กรีส คือ อุจจาระ) ฉะนั้น ในเมื่อร่างกายลูกสาวของเธอแตกต่างกับนางตัมหา นางราคา นางอโรตี เพราะนางตัมหา นางราคา นางอโรตี นั้น ร่างกายเต็มไปด้วยความสวยงามงดงาม เพราะเป็นนามธรรม ไม่มีเหงื่อ ไม่มีโคล ไม่มีน้ำเหลือง น้ำหนอง ไม่มีอุจจาระ ไม่มีปัสสาวะในกาย ตถาคตยังไม่ต้องการ แล้วจะต้องการอะไรกับลูกสาวท่าน ที่ร่างกายเต็มไปด้วยอุจจาระ ปัสสาวะ พ่อแม่ของนางมาคันทียาบรรลुरुธรรมเป็นอนาคามี แต่นางกลับโกรธแค้นที่พระพุทธเจ้าพูดเปรียบนางเป็น สิ่งไม่สวยไม่สะอาด ด้วยเหตุนี้ นางจึงไม่ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าและพลาดจากธรรม พระมหาอดิศักดิ์ ท่านได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าบิณฑบาตมีคนเอาลูกสาวมาถวาย นี้อาตมาบิณฑมา 35 ปีแล้ว ยังไม่มีใครมาถวายเลยโยม (เสียงหัวเราะ) เหตุที่พระพุทธเจ้าบอกว่าร่างกายของเราเป็นรังของโรค พระมหาอดิศักดิ์ ท่านถามโยมต่อว่า ในร่างกายเรานั้นเต็มไปด้วยขี้ ในตาเรามีอะไรโยม (ขี้ตา) ในหูเรามีอะไรโยม (ขี้หู) ในปากเรามีอะไรโยม (ขี้ปาก) ในสมองเรามีอะไรโยม (โยมตอบขี้เลื้อย) (เสียงหัวเราะ)

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมาทปนา, สมุทเทศนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมာทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ความโกรธ ความอาฆาตแค้นนั้นไม่ดีเลย

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-ท่านพระมหาดิศักดิ์ ได้เล่าเรื่องนางมาคันทिया

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระมหาดิศักดิ์ ท่านถามโยมต่อว่า ในร่างกายเรานั้นเต็มไปด้วยซี่ ในตาเรามีอะไรโยม (ซี่ตา) ในหูเรามีอะไรโยม (ซี่หู) ในปากเรามีอะไรโยม (ซี่ปาก) ในสมองเรามีอะไรโยม (โยมตอบซี่เสื่อ) (เสียงหัวเราะ)

พระมหาดิศักดิ์ กล่าวว่า ครั้งนั้นนางมาคันทिया จ้างคนมาดำพระพุทเจ้าด้วยเหตุโกรธแค้นที่ว่านางเป็นสิ่งที่ไม่สวยงาม พระอานนท์ชวนพระพุทองค์ย้ายเมืองหนีไปที่อื่น พระพุทเจ้าตรัสว่า ถ้าย้ายไปแล้วมีคนดำเราอีกละอานนท์ อานนท์กราบทูลว่า เราก้ย้ายไปอีกเมืองพระพุทเจ้าเข้าพระพุทเจ้าตรัสว่า ใครดำตถาคตดำไม่เกิน 7 วัน ญาติโยมรู้ไหมเพราะอะไร พระปลัดบัณฑิตถามว่า เพราะอะไรท่านพระอาจารย์ พระมหาดิศักดิ์ กล่าวว่า “เงินหมดท่านพระครู” (โยมหัวเราะ) เงินหมดเลยเลิกดำ พระมหาดิศักดิ์ กล่าวว่า พระพุทองค์ตรัสว่า เหตุเกิดที่ไหน ต้องดับที่นั่น จนสุดท้ายเขาก็เลิกดำ นั้นเพราะพระพุทเจ้าใช้ขันติบารมี เหมือนกับที่ท่านพระครูปลัดบัณฑิตพูดที่บอกว่า “ช่างหัวมัน” ไหนโยมพนมมือลองพูดพร้อมกัน “ช่างหัวมัน” ใครจะดำใครจะว่าก็ ช่างหัวมัน

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมာทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมบาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-ความโกรธ ความอาฆาตแค้นไม่ดีเลย

-ขันติบารมีธรรม

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-พระมหาดิศักดิ์ กล่าวว่ ครั้นนั้นนางมาคันทียา

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอึ้งใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระพุทธเจ้าตรัสว่า ใครด่าตถาคตไม่เกิน 7 วัน ญาตีโยมรู้ใหม่เพราะอะไร พระปลัดบัณฑิตถามว่า เพราะอะไรท่านพระอาจารย์ พระมหาดิศักดิ์ กล่าวว่ “เงินหมดท่านพระครู” (โยมหัวเราะ) เงินหมดเลยเลิกด่า

พระครูปลัดบัณฑิต ท่านชวนญาตีโยมคุยต่อว่ ถ้าววันนี้กลับไปมีคนมายื่นด่าเราให้เราตอบไป ว่ (โยมตอบ ช่างหัวมัน) พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ถามโยมว่ ถ้าวพระนั่งเทศน์นานๆให้โยมฟังให้โยมตอบพร้อมกันว่ (โยมตอบ ช่างหัวพระ) (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดว่ จะมาช่างหัวพระทำไมละโยม ในครั้งพุทธกาล ขนาดพระพุทธเจ้ายังหนีคนนินทาไม่ได้ เหมือนประโยคที่พระมหาดิศักดิ์ท่านได้กล่าวเอาไว้ คนไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก พระครูปลัดบัณฑิต ท่านกล่าวว่ วจกรรม คำด่า คำนินทา คำใส่ร้าย ให้ผลชาตินี้และชาติหน้า ให้ผลโลกนี้คือ ไม่มีคนอยากคบ ไม่มีคนอยากคุย ชาติหน้าไม่มีสุคติเป็นที่ไป มีแต่ทุคติเป็นที่ไป

วิเคราะห์

เป็น สันตัสสนา, สมบาทปนา, สมุทเตชนา, สัมปหังสนา

1. สันตัสสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการขยายอรรถขยายบทเทศน์การตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ บทที่ขยายอธิบายให้ความกระจ่างแจ้ง คือ

-ทั้งประโยค

2. สมบาทปนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่เกี่ยวกับการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนหรือชวนให้ประพฤติตาม บทที่พูดถึงสิ่งที่ยากจะชวนให้กระทำตาม คือ

-พระครูปลัดบัณฑิต ท่านกล่าวว่า วจีกรรม คำดำ คำนิทา คำใส่ร้าย ให้ผลชาตินี้และชาติหน้า ให้ผลโลกนี้คือ ไม่มีคนอยากคบ ไม่มีคนอยากคุย ชาติหน้าไม่มีสุขที่เป็นที่ไป มีแต่ทุกข์ที่เป็นที่ไป

3. สมุทเตชนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความกลัวกลัว มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์หรือตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบของการทำความดี คือ

-พระครูปลัดบัณฑิต ท่านกล่าวว่า วจีกรรม คำดำ คำนิทา คำใส่ร้าย ให้ผลชาตินี้และชาติหน้า ให้ผลโลกนี้คือ ไม่มีคนอยากคบ ไม่มีคนอยากคุย ชาติหน้าไม่มีสุขที่เป็นที่ไป มีแต่ทุกข์ที่เป็นที่ไป

4. สัมปหังสนา คือการชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ผู้วิจัยจะหาบทเทศน์ที่ทำให้เกิดความอิมใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุข อารมณ์ดี คือ

-พระครูปลัดบัณฑิต ท่านชวนญาติโยมคุยต่อว่า ถ้าวันนี้กลับไปมีคนมายื่นคำเราให้เราตอบไปว่า (โยมตอบ ช่างหัวมัน) พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ถามโยมว่า ถ้าพระนั่งเทศน์นานๆให้โยมฟังให้โยมตอบพร้อมกันว่า (โยมตอบ ช่างหัวพระ) (เสียงหัวเราะ) พระครูปลัดสัมพิพัฒนธีราจารย์ ท่านพูดว่า จะมาช่างหัวพระทำไมละโยม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ การเล่าเรื่อง การใช้ถ้อยคำเทศนาว่าที่มุ่งใจ ของพระธรรมกถึก ตามพุทธวิธีการสอน 4 ประการ 2. เพื่อนำวิธีการเทศนา มาบูรณาการในการประกอบการสอนในห้องเรียน และเป็นแบบอย่างในการพูดเพื่อให้ผู้ฟังประทับใจ หรือการพูดให้เกิดแรงบันดาลใจ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 ประการ และพบว่า ลักษณะการเทศน์ของพระผู้แสดงธรรมนั้น มีลีลาการแสดงธรรมที่แตกต่างกัน การลำดับเรื่อง การเล่าเรื่อง หรือแม้กระทั่งการสอดแทรกข้อคิดคติธรรม แต่ละท่านมีเทคนิคและการนำเสนอที่มีเสน่ห์ในการแสดงพระธรรมเทศนาที่กลมกล่อมและสร้างบรรยากาศในการฟังธรรมที่ต่างและเหมือนกัน ตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ คือ

5.1.1 ลักษณะการตั้งคำถาม

5.1.2 การใช้คำหรือประโยคใหม่ให้ทันสมัยในการแสดงธรรม

5.1.3 ลักษณะหลักธรรมที่ปรากฏในการแสดงธรรม

จึงทำให้ผู้วิจัยสรุปประเด็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 การเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม

ในการแสดงพระธรรมเทศนาของพระผู้แสดงธรรมทั้ง 5 ท่านนั้น ท่านเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศในการฟัง ธรรมด้วยการตั้งคำถาม หรือในระหว่างการเทศน์ก็สอดแทรกประโยคคำถามชวนคุยเพื่อชวนคิด เพื่อหาคำตอบขยายอรรถหรือพระธรรมเทศนาให้กระจ่างชัด ดังต่อไปนี้

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมมจิตโต)

-กล่าวและชื่นชมผู้จัดโครงการและคณะที่มีส่วนร่วมให้งานนี้ปรากฏมีขึ้นมา

-การตามรอยคนดี ตามรอยพ่อแม่เราเราก็ตามได้ถูก แต่หากเราจะตามรอยธรรมะตามยังไง

-ถ้าเราไม่รู้จักคนดี เราไม่รู้จักรักรมะเราก็ตามรอยกันไม่ถูก ตามรอยธรรม เราจะตามรอยใคร ธรรมะคืออะไรเราต้องตามรอยธรรมได้อย่างไร

-คนดีคือคนเช่นไร ธรรมะคืออะไร

-มนุษย์กับสัตว์เดรัจฉานต่างกันอย่างไร

-ทุกวันนี้ข่าวในหนังสือพิมพ์บางคนร้ายกว่าสัตว์เสียอีก ต้องจบในห้องขังคุกในตาราง เราจะให้ลูกหลานตามรอยแบบไหน

-เพราะฉะนั้นตามรอยธรรมนั้น ต้องช่วยกันขยาย ตามรอยแห่งคุณความดีคืออะไร

2. พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธมมสากิโย)

-ตามรอยธรรมนี้ เราจะเข้าใจอย่างไรดี?

-คำว่าตามรอยธรรม เราจะดำเนินชีวิตอย่างไรให้เกิดความสมดุล

-เราเชื่อกันว่าทำบุญแล้วจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ เป็นอันว่าเราทำบุญคือการลงทุนอย่างนั้นหรือ?

-เราต้องทำบุญด้วยปัญญา ทำอย่างไรให้จิตใจของเราเกิดความสมดุล สามารถที่จะควบคุม บริหารกิเลสของเราได้

-พร แปลว่า ประเสริฐ ความดี ความเจริญ พระจะให้เราได้ไหม

3. พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร

-ท่านก็แซวไปว่าโยมบางท่านก็เจริญพรไปตามอาตมาก็มีนะ (เสียงโยมหัวเราะ)”

-ทำไมชีวิตเราต้องแบกอะไรเยอะแยะ

-ท่านทั้งหลายเกวียนนี้อย่าไปแบกอะไรเลย

-อะไรที่เราเป็นสุข อะไรที่เราสบายใจ ไม่เดือดร้อนคนอื่นก็ทำเถิด

-เมื่อหมดรักหมดบุญหมดวาสนากัน เขาไปมีรักใหม่

มันก็มีค่าเท่ากันคือคำว่ารักใช้ไหมโยม

-แต่โยมพ่อท่านก็เป็นคนอารมณ์ขันวันนั้นหมอลำโยมพ่อว่า เป็นไงละพ่อป่วยเยอะไหม โยมพ่อตอบหมอลำไปว่า ป่วยไม่เยอะหรือกลัวคนเดียว (เสียงโยมหัวเราะ) แสดงให้เห็นว่า หากเราทุกข์กาย ก็อย่าได้ทุกข์ใจตาม

4. พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

- ถ้าเป็นชาวพุทธต้องตามรอยอะไรบ้าง
- ทีนี้หากจะพูดถึงตามรอยธรรม
- คนแบบนี้ว่าตามรอยหมอลำไปเอาเป็นเยี่ยงอย่าง
- การเกาะรอย เกาะรอย ก็มีความหมายว่าตามรอย การติดตาม การสืบเสาะ
- ดังนั้นเรามาสืบเรามาเกาะรอยกันว่า ก่อนหน้านั้นเขานับถืออะไรกันหน่อยดีไหม เพื่อเทียบกับปัจจุบันว่าต่างกันอย่างไร
- สาเหตุที่นับถือพระพุทธเจ้าในสมัยก่อนนั้น
- รู้ไหมครูของพระพุทธเจ้าชื่ออะไร
- กระทรวงอะไรที่เอาสัญลักษณ์ใบเสมาไปเป็นตรากระทรวง (โยมตอบ กระทรวงศึกษาธิการเจ้าค่ะ)
- โยมแม่นี้เก่งเนาะตอบฉะฉานถูกเป๊ะ (โยมหัวเราะ)
- ต่อมาเขาก็มาศึกษาต่อว่า เมื่อพระองค์ใฝ่รู้แล้วคุณธรรมของพระองค์มีอะไรอีกบ้าง
- เหตุนี้แหละที่เราต้องมาเกาะดูว่าเราตามรอยใคร ใครชี้รู้นี้ผิดรอยหรือเปล่า ยิ่งกลับหันใหม่เพื่อหารอยเดิม
- ใครยังไม่เคยไปวัดสวนแก้วยกมือ (โยมส่วนมากยกมือ) ท่านจึงพูดไปว่า ทำไมคนหูดตาอากัปกะโง่ง (โยมหัวเราะ)
- ทำไมเราไม่ให้กับคนที่ดีคนจนๆ ใช้เงินไม่ได้ว่าอะไรแต่ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ไหม
- อาตมากลัวเหลือเกิน กลัวว่าคนจนจะเอาตัวอย่างคนรวย
- โบราณบอกว่า เห็นช้างขี้ ขี้ตามช้าง กันคนกับกันช้างมันต่างกันไหม คนรวยกับคนจนเท่ากันไหม
- ไม่มีเงินบวชไปบวชวัดสวนแก้ว แต่ขอคุณสมบัติครบ แต่บวชให้บวชนานหน่อยนะ

-นี้ได้เงินกฐินเท่าไร อวดยอดเงินกฐินกัน เปลี่ยนถามใหม่ว่า เงินกฐินเอาไปสร้างอะไร เอาไปทำอะไร

-อาตมาชี้แจงให้พระลูกวัดฟังทุกปีว่าเงินกฐินเอาไปทำอะไร เอาไปสร้างอะไร

-โยมหากมีลูกสอนลูกสอนหลาน ถ้าจะบวชให้ปลงก่อนบวช อย่ามานั่งปรุจะมีโน้นมีนี่

-ชาวพุทธเราขอให้ตามรอยดีๆเสียบ้างเถิด นอกรีตนอกรอยอย่าไปตามมันเลย

5. พระครูปลัดสัมพัฒน์ธีรอาจารย์ (วีรพล วีรญาโณ)

-หากญาติโยมท่านใดตอบถูกมีรางวัล

-ตอนนี้ท่านยังอยู่ไหม โยมตอบว่าไม่อยู่เจ้าคะ

-ท่านก็ทวนคำถามเดิมตั้งแต่ข้อ 1-4 เป็นอาการของใคร

-ไม่ใช่เป็นอัลไซเมอร์โยม แต่เป็นอาการของ “พระอรหันต์ที่บ้าน”

-เหตุผลข้อที่ 2 ที่โยมมาวันนี้โยมทราบไหม

-ว่า โยมท่านใดเลือกข้อที่ 1 ยกมือถือ (โยมยกมือ) ไหนท่านใดเลือกข้อ 2 ยกมือ (โยมยกมือ) พระท่านจึงแซวว่า ยังมีอีกหรือโยม (เสียงหัวเราะ)

-ชวนญาติโยมพนมมือขึ้น พุฒตามนะว่า “บุญฟังเข้าทางหู บุญดูเข้าทางตา บุญภาวนาเข้าทางใจ บุญกราบบุญไหว้ เข้าทางฝ่ามือ”

-ยังพูดเสียงดังไม่พอ ต้องดังกว่านี้โยม

-พระอาจารย์จึงให้ญาติโยมพูดพร้อมกัน 1 รอบ

-ท่านใดเห็นพระแล้วชื่นใจยกมือ โยมเห็นพี่น้องประสบความสำเร็จแล้วชื่นใจยกมือ

-อาตมาถามด้วยความจริงใจ ถ้าวันนี้มีคนต้องตายหนึ่งคน ระหว่างพระอาจารย์ทั้ง 3 รูปกับโยม โยมจะเลือกให้ใครตาย

-ข้อดีของการใส่แมสมีข้อดีนะโยมนอกจากจะป้องกันโควิดแล้ว มีข้อดีอะไรอีกไหม โยม

-ในสถานการณ์แบบนี้เราพึงระวังอะไร

-เพราะปากเราชมคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) นินทาคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) ใส่ร้ายคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) คำคนอื่นได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) คำพระได้ไหม (โยมตอบว่า “ได้”) (เสียงพระหัวเราะ)

-ชวนให้ญาติโยมพูดตามว่า ปากคุณ หูฉัน ท่านก็พูดต่อว่า มีใครมาตำมาว่า เราฟัง
ภวานายังไงโยม โยมตอบว่า ปากคุณหูฉัน

-ห้ามปากกับห้ามหู ห้ามอะไรง่ายกว่ากัน (โยมตอบ) ห้ามหู

-ถ้าโยมกลัวหูจะเบาให้เอาสิ่งนี้มาถ่วงนะโยม

-เพราะฉะนั้นโยม ห้ามคนนินทาเราห้ามได้ไหมโยม (ไม่ได้)

-ญาติโยมท่านใดแปลได้บ้าง

-ถ้าโยมมีคนมานินทากับคนมาชม โยมชอบแบบไหน

-ไหนลองชมพระอาจารย์ท่านที่จะให้รางวัลโยมหน่อยซิ

-หากโยมรู้สึกปวดหัว ไมเกรนขึ้น เปิดอ่าน 3 หน้า หายแน่นอน

-พอรับรางวัลเสร็จ ชวนญาติโยมให้ปรบมือ

-พระพุทธเจ้าเคยถูกนินทาไหมโยม (โยมตอบเคย) เคยถูกไล่ตำไหมโยม (เคย)

-ในตาเรามีอะไรโยม (ขี้ตา) ในหูเรามีอะไรโยม (ขี้หู) ในปากเรามีอะไรโยม (ขี้ปาก)

ในสมองเรามีอะไรโยม (โยมตอบขี้เลื่อย) (เสียงหัวเราะ)

-โยมพนมมือลองพูดพร้อมกัน “ช่างหัวมัน” ใครจะตำใครจะว่าก็ ช่างหัวมัน

-ชวนญาติโยมคุยต่อว่า ถ้าวันนี้กลับไปมีคนมาตำเราให้เราตอบไปว่า (โยมตอบ
ช่างหัวมัน)

5.1.2 การใช้คำหรือประโยคใหม่ให้ทันสมัยในการแสดงธรรม

ในการแสดงพระธรรมเทศนานั้น ผู้แสดงธรรมท่านจะยกตัวอย่างเหตุการณ์หรือเรื่องเล่าที่
เป็นบุคคลสากล/คำที่เข้าถึงความเป็นสากล หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาแล้ว ให้ผู้ฟังธรรม
ได้สดับ เพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมมจิตโต)

-เรื่อง พระเจ้าอเล็กซานเดอร์กับไนโอเจนิส พูดถึงการจุดตะเกียง

-เรื่อง ขงจื้อถามศิษย์ พูดถึงคนดีคือคนเช่นไร

-เรื่อง ตำรวจดีคือตำรวจเช่นไร

-เรื่อง การดูหนังดูละคร ดูให้รู้ลักษณะคนดีคนไม่ดีเป็นอย่างไร

- เรื่อง เทพทูต 2 คน ตัวดีกับตัวร้าย
- เรื่อง เด็กกับการตั้งใจเรียน
- เรื่อง ประตูลงสวรรค์เปิดตลอดเวลา ประตูโบสถ์ ประตูวัด ส่วนประตูลงนรกคือ ประตูอบายมุขต่างๆ ร้านเหล้า บ่อนการพนัน ก็เปิดเช่นกัน
- เรื่อง คนดีที่ทำประโยชน์เขาเรียกว่าบัณฑิต

2. พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธมฺมสากิโย)

- เรื่อง นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา บอกว่าคนไทยโดยส่วนมากนิยมบุญ
- เรื่อง การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์
- เรื่อง สังครวสูตร ว่าด้วยเรื่อง การอาบน้ำเพื่อล้างบาป
- เรื่อง New Normal ชีวิตวิถีปกติใหม่
- เรื่อง ผีพรรณดินนั้น ไม่ใช่เข้าคลินิก
- เรื่อง สุขกับทุกข์เป็นค่าๆเดียวกัน ทุกข์ช่วยยาก สุข ดึงมาง่าย แต่ไม่เกี่ยวกับทุกข์เรียนนะ

3. พระครูสังฆรักษ์ศักดิ์ดา สุนทรโร

- เรื่อง เปิดสื่อวีดิทัศน์ เป็นกิจวัตรที่วัดคือ การเดินขึ้นลงบันไดให้ญาติโยมชม
- เรื่อง เปิดสื่อวีดิทัศน์ให้โยมได้ชม เป็นสื่อตอนที่ท่านรดน้ำต้นไม้ ใช้ถึงตักรดน้ำ
- เรื่อง เหมือนการมีไลน์แต่ไม่ใช้ เปลี่ยนเป็นเขียนจดหมาย
- เรื่อง ฉันทวยน้ำเป็นที่แกเดินบนน้ำได้แกวยน้ำไม่เป็น
- เรื่อง เปิดสื่อขณะที่กำลังมองดูเกวียน
- เรื่อง เปิดสื่อท่านทำรถเข็นใบไม้
- เรื่อง เปิดสื่อวีดิทัศน์เดินนำสามเณรบิณฑบาต
- เรื่อง ท่านสอนสามเณรว่า เณรก้าวหนึ่งก้าวเท่ากันแต่มันยาวไม่เท่ากัน
- เรื่อง เปิดสื่อวีดิทัศน์ในขณะที่ฝนกำลังตกในบริเวณวัด
- เรื่อง เปิดสื่อวีดิทัศน์โยมพ่อโยมแม่ของท่าน

4. พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

- เรื่อง ตามรอยพุทธจริยา จริยาวัตรของพระพุทธเจ้า
- เรื่อง องคุลีมาล

-เรื่อง ไอ้ไข่

-เรื่อง พระพุทธองค์ทรงโปรดพระญาติเพื่อให้บรรลุนิพพาน

-เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นที่ขำขำ พ่อแม่ ลูกฆ่าตายตามรอยมหาภัย
มหาโจร

-เรื่อง โยมคนหนึ่งแก้ตัวน้ำพริกขายกว่าจะรวยได้ ลูกหลานกลับไปฟ้องแย่งมรดก

-เรื่อง หลวงพ่อพุทธทาส ท่านกล่าวไว้ว่า รู้ไหมครูของพระพุทธเจ้าชื่ออะไร ครูของ
พระพุทธเจ้าชื่อ “นายคล้า” คล้าหาไปตลอดไปพิสูจน์ไป

-เรื่อง กระทรวงศึกษาธิการนำสัญลักษณ์นี้ไปเป็นตรากระทรวง

-เรื่อง บางวัดสร้างท้าวมหาพรหม พระพิฆเนศ บางวัดเอารากูไปอมมิดหน้าวัดเลย
หากพระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาคงจำวัดตัวเองไม่ได้ ไซ้วัดเราหรือเปล่า (เสียงโยมหัวเราะ)

-เรื่อง ที่วัดอาตมาทำไว้แล้ว ชื่อสวนธรรม มี 4 ประติมากรรม ได้แก่ ไบเสมา ตรียัน
ธรรมจักร และ แทนวัชรอาสน์

-เรื่อง โยมบางคนจัดงานบวชให้ลูกชาย งานบวชแทนที่จะได้บุญก็กลายเป็นงานที่
ต้องจัดเพื่อเอาหน้าเอาตา งานบวชก็กลายเป็นงานอวด

-เรื่อง โยมท่านหนึ่ง ไปรยทานหมดไป 4 ล้าน มีไอ้คนเล่นการพนันมันรับได้ 7 พัน

-เรื่อง อาตมากลัวเหลือเกิน กลัวว่าคนจนจะเอาตัวอย่างคนรวย

-เรื่อง เห็นช้างขี่ ชี้ตามช้าง กันคนกับกันช้างมันต่างกันไหม คนรวยกับคนจนเท่ากัน
ไหม นกน้อยทำรังแต่พอตัว

-เรื่อง งานบวชแห่งหนึ่งที่วัดสิงห์

-เรื่อง อวดยอดเงินกฐินกัน

-เรื่อง ที่ศรีสะเกษทอดกฐินแล้วมีคอนเสิร์ต แล้วตีกันละเลย

-เรื่อง วัดอาตมาเขามาบวช อาตมาไม่ให้แห่หน้าค บวชเจียบๆ

-เรื่อง ประเทศศรีลังกา เวลาลูกหลานเขาบวชเขาจะร้องไห้ไม่ได้บวช 3 วัน 7 วัน แต่
เพราะเขาบวชตลอดชีวิต

5. พระครูปลัดสัมพัฒน์ธีรอาจารย์ (วีรพล วีรณาโณ)

- เรื่อง การติดกระดุมเสื่อ
- เรื่อง อัลไซเมอร์
- เรื่อง พระอรหันต์ในบ้าน
- เรื่อง การสืบสานรักษาศรัทธา
- เรื่อง การได้เห็นสมณะเป็นมงคลอย่างยิ่ง
- เรื่อง การใส่แมสในสถานการณ์โควิด-19
- เรื่อง การนินทาชาวบ้าน
- เรื่อง การห้ามปากคุณหรือหูฉัน
- เรื่อง เปรียบเทียบให้หูหนักโดยเอาลูกนิมิตมาถ่วงหูไว้จะไม่หูเบา
- เรื่อง นางมาคันทिया
- เรื่อง ชู้หู ชู้ตา ชู้ปาก ชู้เลื่อย

5.1.3 ลักษณะหลักธรรมที่ปรากฏในการแสดงธรรม

ลักษณะหลักธรรมในการเทศนาครั้งนี้คือคำว่า ตามรอยธรรม ซึ่งมีหลักธรรมะที่กล่าวถึง การตามรอยธรรมว่า มีการตามรอยธรรมอย่างไร ทำอย่างไรที่ได้ชื่อว่าตามรอยธรรม

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. (ประยูร ธมมจิตโต)

พระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับการตามรอยคนดี ตามรอยผู้เป็นต้นแบบแห่งการทำดีเช่น พ่อแม่ และท่านได้ยกตัวอย่างของบัณฑิตหรือครูอาจารย์ที่เป็นต้นแบบแห่งการสอน อะไรคือหลักธรรมของคนดี ลักษณะของคนดีเป็นเช่นไร หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เพียงแค่พระไตรปิฎก แต่คือธรรมชาติทั้งปวง ธรรมชาติมีดีมีชั่ว ขึ้นอยู่ว่าเราจะหนักแน่นในสิ่งใดจะทำดีหรือทำชั่ว มันคือธรรมชาติที่ต้องมีหลักธรรมของพระพุทธเจ้ากำกับไว้ ให้เดินตามรอยธรรมที่ถูกที่ควร และเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสิ่งไม่ดีเราจะมีอุบายหรือบุคคลที่ทำดีเป็นตัวอย่างในการตามรอยธรรมที่ถูกที่ควร เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ และท่านยังให้ข้อคิดว่า บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ไม่ใช่คนที่จบปริญญา แต่คือบุคคลที่เป็นต้นแบบของการทำความดี คนที่ทำประโยชน์สร้างประโยชน์ให้กับตนและสังคมได้ นั่นแหละชื่อว่า บัณฑิต

2. พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร. (อนิลมาน ธมมสากิโย)

พระเดชพระคุณพระเทพศากยวงศ์บัณฑิต ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับ รอยธรรมนี้ เราจะเข้าใจอย่างไร อาจจะเข้าใจว่าเป็นพระพุทธศาสนา แต่ถ้าเราเข้าใจแก่นแท้พระพุทธศาสนา เรา จะรู้ว่าคำว่า ธรรม คือคำสากลที่ใช้ได้กับทุกสถานะ เราจะตามรอยธรรม จะดำเนินชีวิตให้สมดุลได้ อย่างไม่ บัญญาเชื่อว่าเกิดจากการเที่ยวไปกราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อคำว่าอยากได้บุญ แท้จริงแล้วเราควร ทำบุญควรด้วยปัญญา สถานการณ์ โควิด-19 บอกว่าเราควรทำอะไรใหม่ๆ ต้องปรับชีวิตวิถีใหม่ ให้ เหมาะกับเหตุการณ์ ตามรอยธรรมไม่ใช่ของใหม่อะไร แต่เป็นรอยธรรมที่มีมาช้านานแล้ว เช่นคำว่า บุญ พระพุทธเจ้าก็นำมาเปลี่ยนเป็นวิถี พระพุทธเจ้าสอนให้เราพึ่งพาตัวเอง ถ้าเราปรับทัศนคติ พอเรา เปลี่ยนวิธีการคิด ก็สามารถทำให้เราทนได้ สภาพที่ทนได้นั้นแหละคือความสุข ความสุขขึ้นอยู่กับ วิธีการคิด ถ้าเราปฏิบัติตามรอยธรรม ไม่ใช่การไปแสวงแค่บุญที่บุญ ดังนั้นการแสวงหาบุญขึ้นอยู่กับ การกระทำของเรา ดังนั้นพลังของ อายุ วัณณะ สุขะ พะลัง ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรากระทำ

3. พระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร

ท่านพระครูสังฆรักษ์ศักดา สุนทรโร ท่านได้แสดงธรรมเกี่ยวกับการตามรอยธรรม (ทำ) สื่อที่ ท่านเปิดส่วนมากจะเป็นสื่อวิดีโอที่ท่านตั้งกล้องถ่ายเอง โดยเล่าจากบริบทการกระทำในแต่ละช่วงและ ให้ข้อคิดหัวข้อธรรม เช่น สื่อการเดินทางขึ้นลงบันได ท่านก็ให้ข้อคิดว่า “ออกกำลังกาย ได้กำลังกาย ออก กำลังใจ ใจก็เข้มแข็ง ทั้งสองอย่างนี้ต้องสร้างคู่กันไป บางครั้งกายแข็งแรง ใจอ่อนแอเหลือเกินก็ทำให้ ชีวิตเป็นทุกข์ ออกกำลังกายและกำลังใจควบคู่กันไป” สื่อรดน้ำต้นไม้ด้วยถังน้ำ ท่านก็ให้ข้อคิดว่า บาง ทีสบายเกินไปก็อาจจะทำให้ติดสบาย บางทีก็ต้องลำบากทำแบบเหมือนไม่มีบ้าง โดยหลักธรรมที่ท่าน นำมาสอน จะเป็นข้อคิดธรรมะที่เกิดขึ้นในบริบทการใช้ชีวิตประจำวัน แต่เราต้องมองเห็นธรรมะใน การใช้ชีวิต และนำมามองมุมอีกด้านว่า ชีวิตบางครั้งก็ไม่ยาก เรื่องที่ยากก็ทำให้เป็นข้อคิดที่ง่าย

4. พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ)

พระเดชพระคุณ พระราชาธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) ในการแสดงพระธรรมเทศนาในครั้งนี้ ท่านแสดงพระธรรมด้วยการยกอุปมาสาธกนิทานธรรมเรื่องเล่าชาดก และเรื่องเล่าเหตุการณ์ บ้านเมืองได้อย่างทันสมัย ทันกาล ก่อนที่จะแสดงธรรมท่านก็ได้ถามญาติโยมก่อนว่าเราชาวพุทธตาม รอยใคร ท่านได้ยกตัวอย่างตามรอยพุทธจริยาวัตร จริยาวัตรของพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง และสัญลักษณ์ อะไรที่เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ตามรอยแกะรอยว่า ก่อนที่จะมีพระพุทธรูป ชาวพุทธสมัยก่อน เค้าไหว้อะไรกัน จึงได้คำตอบว่า ชาวพุทธสมัยก่อน มีสัญลักษณ์ ใบเสมา ตรีรัตน์ ธรรมจักร และ แทน

วัชรอาสน์ เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูป แต่ชาวพุทธปัจจุบันเอา ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวพิณเฑศ ไอ้ไข่ เป็นสรวงแทนพระพุทธรูป ท่านเมตตาให้แง่คิดธรรมว่า แล้วจะอย่างไรให้เราสามารถที่จะตามรอยธรรมไม่หลงรอยธรรม ด้วยการไม่หลงรอย มีธรรมะเป็นที่ตั้ง มีพระรัตนตรัยเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่าหลงโลก อย่าหลงธรรมไม่ประพฤตินอกรัตนนอกรอยธรรมที่มีอยู่มาก่อนแล้ว

5. พระครูปลัดสัมพัฒน์ธีรอาจารย์

ท่านผู้แสดงธรรม ใช้เทคนิคการเทศนาตามพุทธรูวิธี 4 ประการ โดยได้เริ่มจากการตั้งคำถาม การชวนคุยให้โยมได้สนทนาด้วยคำถามที่ใกล้ตัว เพื่อยกตัวอย่างให้โยมเห็นว่าเป็นใครและถามด้วยการมีรางวัลให้ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจที่จูงฟังธรรม เพราะอยากได้รางวัล และในขณะที่กำลังแสดงพระธรรมเทศนานั้น ท่านพระมหาอดิศักดิ์ อภิปัญญา และ พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี ท่านได้ร่วมแสดงพระธรรมด้วย โดยท่านทั้งสองก็ช่วยกันซักถามคำถามหรือว่าตั้งคำถามแบบถามกันเอง ด้วยการถามแบบปุจฉา-วิสัชนา แก้อรรถแก่ธรรม และถามโยมด้วยเกี่ยวกับเรื่องในชีวิตประจำวัน ทำให้บรรยากาศในการเทศนาเป็นไปด้วยความผ่อนคลาย หลังจากชวนคุยชวนถามให้รางวัลโยมเสร็จแล้ว ก็ได้เทศนาเรื่องบุญ เรื่องการนินทาอื่น แม้แต่พระพุทธรูปก็เคยถูกนินทา เราคนธรรมดาจะมีหรือจะไม่ถูกนินทา และเราจะอยู่กับบริบทของการถูกนินทาได้ไง ท่านได้แนะนำคำว่า ปากคุณ หูฉัน และคำว่า ชั่งหัวมัน และพระมหาอดิศักดิ์ ท่านได้เมตตาเล่าเรื่อง นางมาคันทียา ที่จ้างคนไปดำพระพุทธรูป และท่านพระอาจารย์ได้ยกบาลีบทหนึ่งว่า นัตถิ โลก อนินทิตโต คนไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก และท่านพระครูปลัดบัณฑิต ท่านเมตตาเสริมอีกว่า วชิกรรม คำดำ คำนินทา คำใส่ร้าย ให้ผลชาตินี้และชาติหน้า ให้ผลโลกนี้คือ ไม่มีคนอยากคบ ไม่มีคนอยากคุย ชาติหน้าไม่มีสุดที่เป็นที่ไป มีแต่ทุกตเป็นที่เป็นไป

จากการใช้หลักการศึกษเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด นั้นพบว่า พระผู้แสดงธรรมทั้ง 5 ท่าน ท่านได้ใช้พุทธรูวิธีในการสอนของพระพุทธรูป 4 ประการ หากแต่ว่าท่านใช้กลวิธีในการพูดที่อาจจะไม่ได้เรื่องลำดับต้น ด้วยการนำพุทธรูวิธีในการสอน 4 ประการ คือ สันตัสสนา สมาทปนา สมุทเตชนา สัมปหังสนา คือ ชี้แจงให้เห็นเหตุผลตามลำดับที่มี แต่ท่านยึดหยุ่นหลักทั้ง 4 ประการนี้สลับกันบ้าง ยกตัวอย่างท่านพระครูปลัดสัมพัฒน์ธีรอาจารย์ ท่านเป็นประธานพระธรรมวิทยากรเครือข่าย “ธรรมะอารมณ์ดี” สโลแกนของเครือข่ายคือ “สนุก สุข ชิ่ง กินใจ” นั่นก็คือมาจากพุทธรูวิธีในการสอน “แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ล้ากว่าเริง” ดังนั้นวิธีการแสดงพระธรรมเทศนาของท่าน ท่านจะนำคำว่าเริง คือ สร้างรอยยิ้ม หัวเราะสร้างความเอิบอิมใจ ทำให้ผู้ฟังธรรมได้สนใจ จากนั้นค่อยให้ข้อคิด และเชิญชวนนำไปปฏิบัติ ฉะนั้น

แล้ว การใช้หลักพุทธวิธีในการพูด 4 ประการ สามารถที่จะปรับยืดหยุ่นไปตามยุคสมัย ของการแสดง พระธรรมเทศนาของผู้แสดงธรรม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

พระพุทธเจ้า ใช้พุทธวิธีการสอนในการแสดงธรรม พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบพระศาสนาเป็นผู้รักษาพระธรรมวินัย ได้นำแบบแผนของการเทศนามาใช้ในการแสดงพระธรรมเทศนา และเอามาประยุกต์ได้ด้วยวิธีการเทศสอนตามยุคสมัยของโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษาด้วยพุทธวิธีการสอนผู้วิจัยพบว่า การได้ศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ด้วยการถอดบทเทศนา และได้นำพุทธวิธีการสอน 4 ประการ นำไปเปรียบเทียบกับเทคนิคการเทศนา การลำดับเรื่อง การเล่าเรื่อง การสรุปเรื่อง และสามารถที่จะนำวิธีการนี้ ไปประยุกต์สอนได้ในการสอนวิชาศิลปะการพูด ตามพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สรุปด้วยประเด็นต่างๆได้ดังนี้คือ

1. การสอนแบบสันถสสนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง ในข้อนี้เริ่มด้วยการตั้งคำถามเพื่อขยายคำตอบ ให้เกิดความกระจ่างเข้าใจ

- เริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน จากที่เคยสอนด้วยการเริ่มต้นด้วยการเปิดสื่อในห้องเรียน ก็เปลี่ยนเป็นเริ่มต้นด้วยการให้ดูภาพอะไรสักอย่าง แล้วเริ่มต้นด้วยคำถามพร้อมชวนคุ้ยหาคำตอบในคำถามนั้น เพราะจะนำไปสู่การบรรยายในหัวข้อที่เราได้เตรียมมาสอน

2. การสอนแบบสมาทพนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังยอมรับนับถือและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในข้อนี้ คือการชักชวนเชิญชวนให้ปฏิบัติตาม

-สำหรับอุปกรณ์การสอนนั้นก็คงเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีหรือว่าการสอนให้นักศึกษาใช้สร้างสื่อการเรียนการสอน ในการนำเสนอหน้าชั้นเรียนเช่น การให้นักศึกษาได้ลองใช้แอปพลิเคชัน Tik Tok ในการสร้างสื่อให้เกิดประโยชน์ การใช้แอปพลิเคชัน Canva ในการนำเสนองาน

3. การสอนแบบสมุทเทศนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความแจ่มแจ้ง มุ่งมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ในข้อนี้คือ การยกตัวอย่างบุคคล, อุปมาการเปรียบเทียบ, สถานการณ์, เหตุการณ์, หรือเรื่องเล่าที่เป็นต้นแบบของการทำความดี นิทาน ชาดก บทที่นำเรื่องเล่าหรือบุคคลมาเป็นต้นแบบนำมาถ่ายทอดเล่าให้เพื่อนๆฟัง

- ให้นักศึกษาได้กล้าแสดงออก ด้วยการฝึกพูดด้วยการนำเรื่องเล่านิทานชาดก หรือเรื่องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ บ้านเมืองที่กำลังเป็นกระแสในช่วงนั้นมาเล่าหน้าชั้นเรียน อย่างน้อยคนละ 5-10 นาที

4. การสอนแบบสัมปหังสนา คือ การชี้แจงแสดงเหตุผล ให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงบันเทิงใจ ในข้อนี้ ทำให้เกิดความอímใจ การหัวเราะ มีความสุข มีรอยยิ้ม บทที่สร้างรอยยิ้ม หัวเราะ มีความสุขอารมณ์ดี

- การแทรกเรื่องเล่า หรือมุขตลก หรือว่าชวนเพื่อน ๆ ได้ทำกิจกรรมร่วมกันในระหว่างการเล่าเรื่อง เพื่อเป็นการลดความประหม่าในขณะเล่าเรื่อง จะทำให้ผู้เล่าเรื่องลดอาการตื่นเต้นได้

- สร้างบรรยากาศในห้องเรียน อาจจะมีกิจกรรมหรือการแจกรางวัลให้กับคำตอบที่นักศึกษาตอบได้หรือทำกิจกรรมการพูดตามในสิ่งที่เป็นประโยชน์

ปัญหาอีกประการหนึ่งของการเรียนรู้ คือ การได้แก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ขณะที่กำลังเล่าเรื่องอยู่นั้น เพราะไม่มีใครที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น ควรแก้ไข้อย่างไร อย่างเช่น หากกำลังพูดอยู่หน้าห้องไม่ค้เสีย ไฟดับ ควรแก้สถานการณ์อย่างไร หรือก้านักศึกษาได้เป็นตัวแทนของคณะในการเป็นพิธีกร หากเกิดว่าวิทยากรหลักไม่มา คนที่รับผิดชอบด้วยกันจะแก้ไข้สถานการณ์นั้นอย่างไร ในส่วนนี้ต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์โดยตรงและโดยอ้อมที่นักศึกษาจะได้ในการเรียนในห้องเรียน การศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด ผู้วิจัยคาดหวังว่า หากนำไปใช้ ในการที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาศิลปะการพูด จะสามารถ นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ ในการสอนให้เกิดทำประโยชน์ได้

จากการสรุปดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วิธีการสอนตามพุทธวิธีการสอนนั้น มีองค์ประกอบในการนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายวิธี ทั้งนี้การจะนำมาสอนนั้นอาจจะนำข้อใดข้อหนึ่งของทั้ง 4 ข้อขึ้นก่อนก็ได้ ตามแต่ความถนัดของผู้นำไปใช้ ไม่จำเป็นต้องเรียงจาก 1-4 อาจจะเริ่มต้นด้วยการบรรยายด้วยเนื้อหา คือใช้แบบการสอนแบบเรื่องเล่าบุคคล (สมุทเทศนา) แล้วค่อยๆสอดแทรกเทคนิค เล่าให้มีรอยยิ้ม(สัมปหังสนา) แทรกด้วยกิจกรรม สรุปจบแบบจับใจ (สันทัสสนา) เหมือนวิธีการเล่าเรื่องของพระผู้แสดงธรรมที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างของการเล่าเรื่อง ที่เป็นต้นแบบที่ดีในการพูดแบบพุทธลีลาในการสอน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยในการศึกษาเปรียบเทียบลีลาการเทศนาของพระนักเทศน์ ตามแนวพุทธลีลาในการสอน 4 เพื่อการสอนวิชาศิลปะการพูด งานวิจัยนี้เหมาะกับผู้ที่ยากศึกษาเกี่ยวกับพุทธวิธีในการ

สอน 4 ประการการนำหลักพุทธวิธีการสอนไปประกอบกับ นำไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวกับการพูด การนำไปประกอบการทำวิจัยเกี่ยวกับการพูด และเหมาะมากสำหรับนักศึกษาที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องหรือลำดับเรื่องที่จะนำเสนอ เพื่อฝึกที่จะเป็นนักพูดที่ดี เชื่อว่าวันหนึ่งในอนาคต อาจจะได้ใช้เทคนิคนี้ในการนำไปประกอบหน้าที่การงาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งถัดไป

ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การศึกษากลยุทธ์การเทศน์การสอนธรรมของอสีติมหาสาวก เพื่อจะได้ทราบว่า ลักษณะการเทศน์หรือการสอนธรรม สาวกทั้งหลายท่านมีวิธีการสอนตามแนวพุทธวิธีการสอนอย่างไรบ้าง และสามารถเอามาประยุกต์ใช้ในการสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

หนังสือ

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป.อ. ปยุตโต). (2564). *พุทธวิธีในการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 26). (ในโอกาส มงคลครบรอบพระชันษา 100 ปี ของ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร). นครปฐม : กองทุนพระองค์เจ้าวิมลฉัตร.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ.(2539). *พระไตรปิฎกฉบับประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). “*หลักการและวิธีการเทศน์*” ศิลปะการเทศนา. กรุงเทพมหานคร : วัดประยูรวงศาวาส.
- แสง จันทร์งาม. (2548). *คู่มือนักเผยแผ่ธรรมะสำหรับพระภิกษุสามเณร*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). (2548). *ศิลปะการเทศนา*. กรุงเทพมหานคร : วัดประยูรวงศาวาส.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2550). *การเผยแผ่ที่สำคัญคดีลี้ภัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียง.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนฺโน). (2536). *หลักการสอนทั่วไป อบรมบาลีก่อนสอบคณะสงฆ์ ภาค 4 ปีที่ 4*. ปทุมธานี : บริษัท สำนักพิมพ์สื่อตะวัน จำกัด.
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิธีการสอน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

- พระสมุห์คมกฤษ ฝ่างันทะ. (2562). *กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเทศน์ในเขต อ่าวเภอเมืองพะเยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย พะเยา.
- พระนคร ปณฺญาชโร (ปรัญฤทธิ์). (2550). *การศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

พระมนัส ธมมรโต (มีมณี).(2554). *ศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจจากพุทธวิธีการสอน*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธีระพล มะอาจเลิศ. (2556). *การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (ว.วชิรเมธี) : กรณีศึกษาผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารประยุกต์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*

อุทัย วรเมธีศรีสกุลและคณะ.(2561). *พุทธวิธีการเรียนการสอน. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
 ขอนแก่น: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโโล (เรื่องเดช). (2564). *บูรณาการพุทธวิธีการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ*. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุปราณี สารรัตน์.(2562). *พุทธวิธีการสอนกับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เว็บไซต์

วัดญาณเวศกวัน. *พุทธวิธีการสอน*. สืบค้นจาก

https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/313

Thai PBS, *เทปบันทึกภาพงานเทศนา “มีเทศน์ มีทอล์ค”* สืบค้นจาก

<https://www.thaipbs.or.th/program/Meethed/season8/episodes>

มติชนสุดสัปดาห์. *พุทธวิธีสอนในพระไตรปิฎก*. สืบค้นจาก

<https://www.thaipbs.or.th/program/Meethed/season8/episodes>

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	พระบวร ปวรธมโม
ตำแหน่ง	อาจารย์
ประวัติการศึกษา	
2555	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) เอกสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
2559	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) เอกสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
ประวัติการทำงาน	
2555-2560	ทำงานเผยแผ่พระศาสนาในเครือข่าย “ธรรมอารมณดี” โดยมี “พระสุธีวชิรปฏิภาณ” วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นประธานเครือข่าย
2561-ปัจจุบัน	ทำงานเป็นอาจารย์สอน ในสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จ.นครปฐม

บทความและงานวิจัยที่ตีพิมพ์

- พระบวร ปวรธมโม. (2560). *ศึกษาวิเคราะห์อุปถัมภ์เชิงมนโคนที่คนในคัมภีร์มิลินทปัญหา ตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน*. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 115-130
- พระบวร ปวรธมโม. (2562). *ลีลาการสอนของกลุ่มเครือข่าย “ธรรมะอารมณดี” ตามแนวพุทธวิถีการสอน*. การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านมนุษยศาสตร์และบูรณาการภาษา ครั้งที่ 2 (The 2 National Conference on Humanities and Language Integration) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 235-247
- พระบวร ปวรธมโม. (2562). *วาทศิลป์ในปาฐกถาธรรมสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)*. วารสารมนุษยศาสตร์ ปีที่ 11 มกราคม-มิถุนายน 2562 (ฉบับที่ 1). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 41-55
- พระบวร ปวรธมโม. (2563). *การศึกษากาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาลัย
เขตอีสาน, 9-23

อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, พระบวร ปวธมโม, บัญชา ธรรมบุตร, แมนมิตร อาจหาญ. (2565). *การจัดการ
เรียนรู้แบบเน้นภาระงาน : แนวคิดเพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียนภาษาไทย*. วารสาร
บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ปีที่ 9 (ฉบับที่ 1) มกราคม-มีนาคม 2565. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 24-36

นิวัฒนา วรธณคำ, พระครูวินัยธรรมรัต, พระบวร ปวธมโม, ชุ่ม พิมพ์ศิริ, ณัฐธยาน์ แวงอุบล. *การ
จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแก้ปัญหาอนาคต (Techniques For Solving Future Problems)*.
วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2565. (TCI) JSSP: Journal
of Social Science Panyapat, 2022. 4(3): ขอนแก่น, 243-252.

ที่อยู่ปัจจุบัน

วัดทองธรรมชาติ ถนนเชียงใหม่ แขวง/เขต คลองสาน กรุงเทพมหานคร